

Maisterintutkielma

Kaupunkitutkimus ja suunnittelu

Viheralueisiin liittyvät kokemukset ja merkitykset Espoon kaupunkikeskuksissa
asukasnäkökulmasta

Ella Stark

2020

Ohjaajat:
Tuuli Toivonen
Paula Kuusisto-Hjort

KAUPUNKITUTKIMUKSEN JA SUUNNITTELUN MAISTERIOHJELMA

MATEMAATTIS-LUONNONTIETEELLINEN TIEDEKUNTA

HELSINGIN YLIOPISTO

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

MATEMAATTIS-LUONNONTIEDELLINEN TIEDEKUNTA
MATEMATISK-NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN
FACULTY OF SCIENCE

Tiedekunta – Fakultet – Faculty		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree programme	
Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta		Kaupunkitutkimuksen ja suunnittelun maisteriohjelma	
Opintosuunta – Studierikting – Study track			
USP Plans			
Tekijä – Författare – Author			
Ella Stark			
Työn nimi – Arbetets titel – Title			
Viheralueisiin liittyvät kokemukset ja merkitykset Espoon kaupunkikeskuksissa asukasnäkökulmasta			
Työn laji – Arbetets art – Level	Aika – Datum – Month and year	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages	
Maisterintutkielma	Joulukuu 2020	68 sivua ja 4 liitettä	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Espoon kaupunkirakenne tiivistyy yhä enemmän asukasmäärän kasvaessa. Viheralueiden tärkeys osana terveellistä ja viihtyisää kaupunkiympäristöä on huomioitu Espoon strategiassa valtuustokaudelle 2017-2021. Kaupunkirakenteen tiivistyminen aiheuttaa kuitenkin usein painetta rakentaa viheralueille. Viheralueiden väheneminen ja pirstoutuminen voi vähentää asuinympäristön viihtyisyyttä. Asukkaiden kokemusten kerääminen voi antaa tärkeää tietoa asuinympäristöjen viheralueista, jotka usein etenkin Suomessa koetaan merkityksellisinä paikkoina. Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen yleiskaavayksikössä onkin Kaupunkikeskustatyön yhteydessä tarkoitus selvittää viheralueisiin liittyviä arvostuksia, sekä kokemuksia eri kaupunkikeskusten viheralueista.</p> <p>Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää viheralueisiin liittyviä kokemuksia ja merkityksiä Espoon viiden kaupunkikeskuksen asemanseuduilla asukasnäkökulmasta. Tulokset toimivat viheraluesuunnittelun tukena Espoon kaupunkikeskustatyössä. Tutkielmassa on pyritty vastaamaan siihen, millaisia viheralueita Espoon kaupunkikeskuksissa arvostetaan, mikä merkitys lähiviheralueilla on, sekä millaisia kokemuksia asukkailla on viheralueista muun muassa sosiaalisten arvojen osalta. Kaupunkikeskusten (Espoon keskus, Espoonlahti, Leppävaara, Matinkylä-Olari ja Tapiola) välisiä eroja tarkastellaan asemanseutujen viheralueiden osalta. Näitä viheralueiden käyttöön vaikuttavia tekijöitä tutkittiin karttapohjaisen PPGIS-kyselyn avulla, jossa asukkaat saivat paikantaa kartalle erilaisia viheralueita, sekä kertoa kokemuksistaan.</p> <p>Kyselytulokset kertovat, että kaupunkikeskusten asukkailla on läheinen suhde luontoon. Vastaajajoukon (N=616) vastausten perusteella Espoon kaupunkikeskuksissa lähiviheralueet ovat hyvin tärkeitä ja vaikuttavat asuinpaikan valintaan. Asukkaat arvostavat etenkin hyviä ulkoilureittejä, asuinympäristön vehreyttä, hiljaista ja rauhallista ympäristöä, sekä metsiä. Lisäksi tulokset kertovat millaisia positiivisia ja negatiivisia koettuja laatuja viheralueilla esiintyy. Kaupunkikeskuksissa käydään erityisesti hyvin saavutettavissa olevilla ja sellaisilla viheralueilla, joilla on mahdollisuus eri liikuntamuotoihin, sekä virkistymiseen ja stressin vähentämiseen. Liikunta-aktiiviteettien ja rauhoittumisen lisäksi moni tarkkailee luontoa. Kaupunkiluonto edistääkin asukkaiden psyykkistä että fyysistä terveyttä liikunnan ja positiivisten luontokokemusten johdosta.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Viheralue, luontokokemus, merkitykset, sosiaaliset arvot, Espoon kaupunkikeskukset, PPGIS, asukaskysely, viheralueiden suunnittelu			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston sähköinen tietokanta E-thesis/HELDA			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1 JOHDANTO.....	1
2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	3
2.1 Viheralueet osana merkityksellisiä paikkoja	4
2.1.1 Paikan merkityksiä	7
2.1.2 Paikkakiintymys	9
2.2 Luontokokemukset	11
2.2.1 Ympäristömieltymysten muodostuminen.....	14
2.2.2 Yksilöllisten tekijöiden vaikutus	17
2.2.3 Sosiaalisten arvojen kartoitus	19
2.3 Saavutettavuuden vaikutus viheralueiden käyttöön.....	22
2.3.1 Spatio-temporaalinen saavutettavuus	22
2.3.2 Koettu saavutettavuus.....	23
3 TUTKIMUSTAPAUKSENA ESPOON KAUPUNKIKESKUKSET	25
3.1 Espoon kaupungin siniviherrakenteen suunnittelun ohjaus.....	26
3.1.1 Espoo-tarina ja muut strategiat sekä ohjelmat	27
3.2 Viheralueiden virkistystarjonnan nykytilanne.....	29
3.3 Kaupunkikeskusten sosiodemografia	30
4 AINEISTO JA MENETELMÄT.....	33
4.1 PPGIS-kyselyn suunnittelu.....	33
4.2 Kyselyn rakenne	35
4.3 Kyselyn markkinointi	37
4.4 Kyselyvastausten käsittely ja analyysi	38
5 TULOKSET	39
5.1 Kuvaus vastaajajoukosta	40
5.2 Viheralueisiin liittyvät arvostukset	42
5.2.1 Lähimpänä kotia sijaitsevien viheralueiden merkitys.....	43
5.2.2 Erilaisten viheralueominaisuuksien tärkeys	46
5.3 Kokemukset asemanseuduilla sijaitsevistä viheralueista.....	46
5.3.1 Motivaatio käydä viheralueella.....	48
5.3.2 Koetut laadut viheralueilla, joilla käydään	51
5.3.3 Kokemukset epämieluisista viheralueista.....	54
6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	56
6.1 Tutkimuksen rajoitteet.....	56
6.2 Viheralueiden ominaisuuksiin liittyvät mieltymykset	57
6.2.1 Kotia lähellä olevien viheralueiden merkitys	58

6.3 Kokemukset viheralueista eri kaupunkikeskuksissa.....	60
6.3.1 Käytettyjen viheralueiden koetut laadut	60
6.3.2 Kokemukset epämieluisista viheralueista eri kaupunkikeskuksissa	62
6.4 Lopuksi	62
7 LÄHTEET	63
LIITTEET	

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Mielitysmatriisi (Kaplan & Kaplan 1989: 53).....	17
Taulukko 2. Vastaajien ikärakenne Espoon kaupunkikeskuksissa.....	40
Taulukko 3. Vastaajien asumisaika Espoon kaupunkikeskuksissa.....	41
Taulukko 4. Vastaajien asumismuoto Espoon kaupunkikeskuksissa.....	44
Taulukko 5. Vastaajien koulutustausta Espoon kaupunkikeskuksissa.....	42

KUVALUETTELO

Kuva 1. Tutkielman keskiössä ovat kaupunkikeskusten asukkaat ja asemanseutujen viheralueet. Tapiola, Matinkylä-Olari ja Espoonlahti sijaitsevat Länsimetron, ja Leppävaara sekä Espoon keskus kaupunkiradan varrella. (Pohjakartta Helsingin kaupungin kaupunkiympäristö toimialan kaupunkimittauspalvelut, Helsingin seudun kunnat ja HSY, 2018. Seutukartan aineistoa on muokattu. Espoon kaupunki/viheralueet.)	26
Kuva 2. 16-vuotta täyttäneiden määrä vuodenvaihteessa 2018/2019 kaikkien tarkastelussa olevien tilastoalueiden (Kanta-Espoo, Kanta-Espoonlahti, Kaitaa, Kanta-Leppävaara, Matinkylä, Olari ja Kanta-Tapiola) osalta (Jaatinen 2019b).....	31
Kuva 3. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus vuonna 2019 kaupunkikeskusten tilastoalueilla (Jaatinen & Joensuu 2020: 18).....	32
Kuva 4. 15 vuotta täyttäneiden valtionveronalainen keskitulo vuonna 2017 kaupunkikeskusten tilastoalueilla (Helsingin seudun aluesarjat 2019b).....	32
Kuva 5. Vuokaavio tutkielman menetelmiin liittyvistä työvaiheista.....	33
Kuva 6. Ote PPGIS-kyselyn Open Street Map:n kartasta, johon pyydettiin paikantamaan viheralueita ja koti. (Pohjakartta ja data OpenStreetMapista ja OpenStreetMap Foundationilta).....	35
Kuva 7. Viheralueiden vaikutus kodin sijainnin valintaan.....	43
Kuva 8. Tyytyväisyys kodin läheisiin (noin 300 m säteellä) sijaitseviin viheralueisiin.....	43
Kuva 9. Tyytyväisyyttä viheralueisiin lisääviä tekijöitä kodin lähiympäristössä.....	45
Kuva 10. Tyytymättömyyttä viheralueisiin lisääviä tekijöitä kodin lähiympäristössä.....	45
Kuva 11. Viheralueiden tarjoamien ominaisuuksien ja palvelujen tärkeys kaikkien kaupunkikeskusten osalta. Arvot: (1) ei lainkaan tärkeä, (2) ei kovin tärkeä, (3) melko tärkeä ja (4) erittäin tärkeä. ”En osaa sanoa” - vastauksia: 0,3–9,9 %.....	46
Kuva 12. Vastaajajoukon käyttämien viheralueiden tihentymät kaupunkikeskusten ympäristöissä. (Pohjakartta Espoon kaupunki/viheralue sekä Helsingin kaupungin kaupunkiympäristö toimialan kaupunkimittauspalvelut, Helsingin seudun kunnat ja HSY, 2018. Seutukartan aineistoa on muokattu.).....	47

Kuva 13. Vastaajajoukon viheraluekäynnit kaupunkikeskusten asemanseuduilla.....	48
Kuva 14. Vastaajajoukon motivaatio käydä paikannetuilla viheralueilla.....	50
Kuva 15. Viheralueiden koettuja laatuja (a-e) kaupunkikeskusten asemanseuduilla.....	52
Kuva 16. Viheralueiden koettuja laatuja (a-e) kaupunkikeskusten asemanseuduilla.....	53
Kuva 17. Paikannetut epämieluisat viheralueet kaupunkikeskusten asemanseuduilla. (Pohjakartta Espoon kaupunki/viheralueet, sekä Helsingin kaupungin kaupunkiympäristö toimialan kaupunkimittauspalvelut, Helsingin seudun kunnat ja HSY, 2018. Seutukartan aineistoa on muokattu.).....	54
Kuva 18. Epämieluisien viheralueiden häiritsevät tekijät kaupunkikeskusten asemanseuduilla.....	55

LIITELUETTELO

Liite 1. Kysely suomen kielellä

Liite 2. Kyselytutkimuksen vastaajajoukko

Liite 3. Vastaajajoukon paikantamien kotien tihentymät

Liite 4. Kaikki viheraluepaikannukset

1 JOHDANTO

Viheralueet ovat monille kaupunkilaisille erittäin tärkeitä paikkoja moninaisten syiden vuoksi. Luonnon ja kaupunkiympäristön elvyttäviä vaikutuksia on tutkittu vuosikymmeniä, ja luonnon merkitys ihmisen hyvinvoinnille ymmärretään nykyisin yhä paremmin (Kallionpää 2020). Kaupunkirakenteen tiivistäminen pienentää usein viheraluekokonaisuuksia hävittäen samalla asukkaiden arvostamia luonto-ominaisuuksia (Tyrväinen & Korpela 2009: 68). Kaupunkirakenne tiivistyy Espoon viiden kaupunkikeskuksen alueella yhä enemmän, jolloin asukkaiden viheralueisiin liittyvät kokemukset ovat arvokkaita suunnittelussa päätöksenteon tukena. Lähiluonnon ja virkistysalueiden merkitys on voimistunut Suomessa entisestään harvinaisemmissa poikkeusoloissa; COVID-19 koronaviruspandemian rantauduttua Suomeenkin kaupunkilaiset siirtyivät hallituksen julistaman valmiuslain käyttöönnoton myötä muiden aktiviteettien sijaan ulkoilemaan luonnossa yhä enemmän (Bäckgren 2020). Metsähallitus kehotti välttämään pääkaupunkiseudun suosituimpia luontokohteita koronavirustartuntariskin vähentämiseksi ja liikkumaan mieluummin lähiviheralueilla (Maukonen 2020). Nuuksion Haukkalammelle Espooseen oli lauantaina 14.3.2020 lähtenyt niin paljon ulkoilijoita, että etenkin taukopisteillä katsottiin olevan vaara saada lähikontaktien vuoksi koronavirustartunta. Suosituimpia luontokohteita jouduttiin jopa sulkemaan ruuhkan vuoksi (Kallionpää 2020).

Robert Gifford (2007: 429) kertoo luonnon olleen ihmisille merkityksellistä jo tuhansia vuosia: Ihmiset ovat aina uskoneet, että luonto elvyttää, vaikkakin aiheuttaa myös välillä epämiellyttäviä kokemuksia. Nykymittakaavassa pienissä Babylonin ja Rooman kaupungeissa haluttiin aikoinaan ylläpitää ihmisen ja luonnon välistä suhdetta muun muassa puutarhojen ja puiden avulla. Entistä suurempi osa ihmisistä elää kaupungistuneessa ja teollistuneessa ympäristössä ja olemme yhä enemmän vieraantuneet luonnosta. Ihmiset kuitenkin katsovat selvästi mieluummin luonto- kuin kaupunkimaisemia ja menevät luontoon virkistyäkseen. Yi-Fu Tuanin (1974: 96) mukaan nykyihmisen suhde luontoon muodostuukin enemmän vapaa-ajan virkistäytymisen kuin ammatin kautta. Kaupungistuminen on myös lisännyt maaseudun ja erämaan arvostusta. Hannikainen ym. (2014) tekivät katsauksen kahdeksassa ulkomaisessa kaupungissa tehtyihin viheraluetutkimuksiin (Antwerpen, Berliini, Dublin, Leicester, Marseille, Praha, Torino ja Tukholma) vertaillen tuloksia Espoon, Helsingin sekä Vantaan tilanteeseen. Selvisi, että kaupunkien viheralueiden merkitys oli kasvanut Euroopassa. Hannikainen ym. (2014: 81) toteavat, että Espoon, Helsingin ja Vantaan viheralueiden kehitys osoittaa tietotarpeen julkisten ja yksityisten viheralueiden merkityksestä ja vaikutuksesta muun muassa kaupunkirakenteeseen, sekä vapaa-ajan viettoon.

Kansainväliset tutkimukset ovat yli parikymmentä vuotta esiintuoneet viheralueiden positiivisia terveysvaikutuksia (Van Herzele & Wiedemann 2003). Kalevi Korpelan mukaan luonnossa liikkumisen terveysvaikutuksista on olemassa paljon tutkimusnäyttöä (Kallionpää 2020): Tutkijat ovat havainneet muun muassa, että luonnossa kävelemällä palautuu nopeammin stressistä kuin kaupunkikävelyllä. Luonnossa myönteiset tunteet lisääntyvät ja kielteiset vähenevät. Rachel Kaplanin ja Stephen Kaplanin (1989) mukaan luonto tarjoaa vahvistavia, kiehtovia ja elvyttäviä paikkoja, jotka auttavat tunnesäätelyssä. Toistuvalla

luonnossa liikkumisella on sisäliikuntaa enemmän positiivisia vaikutuksia psyykkiseen hyvinvointiin (Pasanen ym. 2014). Kaupunkilaisten mahdollisuudet viettää aikaa sekä vesi- että viheralueilla kotiympäristössä tai niiden puute voidaan todeta välillisesti julkisen terveydenhuollon kustannuksissa (Tyrväinen & Korpela 2009). Tanskassa tehdyssä tutkimuksessa selvisi, että lapsuudessa vähiten viheralueille altistuneet kärsivät myöhemmin 55 % enemmän psyykkisistä sairauksista verrattuna niihin, jotka olivat asuneet alueilla, joilla on runsaammin viheralueita (Engemann ym. 2019).

Luonnonläheinen asuminen lisää tyytyväisyyttä asuinympäristöön eri asuinalueityypeillä pientaloalueista kerrostaloalueisiin (Strandell 2011). Kaupunkirakenteen tiivistäminen uhkaa kuitenkin pirstoa sekä vähentää viheralueita, jolloin monipuolisten viheraluepalvelujen tuottaminen on hyvin haasteellista (Haaland & Konijnendijk van den Bosch 2015). Liisa Tyrväinen ja Kalevi Korpela (2009: 68) toteavat myös, että kaupunkirakenteen tiivistäminen pienentää usein viheraluekokonaisuuksia hävittäen samalla asukkaiden arvostamia luonto-ominaisuuksia. Dinand E. Ekkel ja Sjerp de Vries (2017) ovat suosineet viheralueista saatavia terveyshyötyjä ajatellen etäisyyden sijaan kumulatiivisten mahdollisuuksien indikaattoria, jonka mukaan hyödyt ovat sitä suuremmat, mitä suurempi viheralue on. Viheralueiden käyttöaikomukseen onkin todettu tutkimusten mukaan vaikuttavan viheralueiden ominaisuudet, yksilölliset käyttäjäkohtaiset tekijät, sekä maantieteellisen saavutettavuuden lisäksi koettu saavutettavuus: Maantieteellisen (spatio-temporaalisen) saavutettavuuden osuutta on tutkittu paljon ja kehitetty suosituksia (mm. Van Herzele & Wiedemann 2003; Söderman & Saarela 2011). Koetun saavutettavuuden on myös todettu olevan oleellinen tekijä (Kaplan & Kaplan 1989; Stähle 2010; Wang ym. 2015a), vaikka se onkin vähemmän tutkittu tekijä.

Niemelän ym. (2009: 10–11) mukaan asukkaalle on tärkeää viheralueiden saavutettavuuden lisäksi se, millaisia ja kuinka vaihtelevia luontokokemuksia asuinympäristö tarjoaa. Luontoalueet ovat virkistysten, rentoutumisen, tutustumisen, yhdessäolon, mutta myös epäviihtyisyyden ja pelonkin paikkoja (Faehnle 2009: 83). Tyrväinen ym. (2007) huomauttavat, ettei viheralueiden sosiaalisia arvoja aina riittävästi huomioida päätöksenteossa maankäyttöä ja viheralueita suunniteltaessa. Helsingissä tehdyn tutkimuksen mukaan tällaista viheralueiden koettuja laatuja kuvaavaa metodologiaa on tutkijoiden mukaan melko helppo hyödyntää vuorovaikutteisessa, strategisessa viheraluesuunnittelussa. Maankäytön suunnittelijoiden tulisi tietää päätöstensä tueksi, miten eri maisematyyppejä arvostetaan (Ives ym. 2017).

Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen yleiskaavayksikössä selvitetään kaupunkikeskustatyön tueksi viheralueisiin liittyviä kokemuksia, merkityksiä ja arvostuksia, jotta suunnittelussa voisi paremmin huomioida asukkaiden tärkeinä pitämiä viheralueiden ominaisuuksia. Kaupunkikeskusten ympäristöt keskittyvät tulevaisuudessa kaupunkirakenteen tiivistyessä mahdollisesti yhä tiiviimmin uusien ja tulevien metro- ja juna-asemien läheisyyteen. Tarkasteluun sisältyvät erilaiset kaupunkikeskuksissa sijaitsevat viheralueet, sisältäen myös vesialueet. Tutkielmassa analysoidaan PPGIS karttakyselyyn vastanneiden arvostuksia ja kokemuksia viheralueista. Tarkastelussa ovat etenkin kaupunkikeskusten asemanseutujen ympäristöjen viheralueet; millaisia viheralueita näillä alueilla on kokemusten ja sosiaalisten arvojen näkökulmasta, ja ilmeneekö kaupunkikeskusten välillä eroja. Lisäksi perehdytään siihen, millaisia viheralueominaisuuksia pidetään

ylipäättensä tärkeänä ja millainen merkitys kodin lähiympäristön luonnolla on. Tutkielma pohjautuu paikkoihin sekä luontoon liittyviä merkityksiä ja luontokokemuksia tarkasteleviin humanistisen maantieteen ja ympäristöpsykologian teorioihin. Tapaustutkimuksessa hyödynnetään kvantitatiivisia menetelmiä.

Tavoitteenani on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

Millaisia viheralueita Espoon kaupunkikeskusten asukkaat arvostavat? Mikä merkitys lähiluonnolla on?

Millaisia kokemuksia asukkailla on Espoon kaupunkikeskusten asemanseutujen viheralueista?

Eroavatko kokemukset eri kaupunkikeskusten asemanseutujen viheralueista?

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Tutkielma pohjautuu etenkin humanistiseen maantieteeseen ja ympäristöpsykologiaan, esiintuoden tieteenalojen välistä keskustelua. Paikan teorioihin ja paikkakokemukseen on syvennytty maantieteessä, ympäristöpsykologiassa arkkitehtuurissa ja fenomenologiassa (Bonnes & Secchiaroli 1995: 162). Edward Relph (1976) ja Yi-Fu Tuan (1977) ovat esimerkiksi kuvanneet luonnon roolia paikan merkitysten osana. Ympäristöpsykologian alalla on tarkasteltu muun muassa ihmisten käyttäytymistä, joka muotoutuu paikan mukaan (Bonnes & Secchiaroli 1995: 162) sekä luontoon liittyviä kokemuksia, mieltymyksiä (Kaplan & Kaplan 1989; Gifford 2007) ja terveysvaikutuksia (mm. Kaplan 1995; Ojala ym. 2019; Pyky ym. 2019).

Ympäristöpsykologia kehittyi uutena psykologian alana 1950-luvun lopulla ja 1960-luvulla Yhdysvalloissa (Bonnes & Secchiaroli 1995: 1). Gifford (2007: 15–17) puolestaan tähdentää, että ympäristöpsykologian juuret ulottuvat syvälle historiaan, vaikka se on virallisesti huomioitu vasta 1960-luvulla. 1900 -luvun alusta hiljalleen kehittyneen, ja varsinaisesti 1970-luvulla syntyneen humanistisen maantieteen alalla (Häkli 1999: 73–75) on Bonnesin ja Secchiarolin (1995: 162–163) mukaan perehdytty paikan käsitteeseen aiemmin kuin ympäristöpsykologiassa; maantieteen tarkastelunäkökulma paikkaan oli arkkitehtuurin alan tapaan pitkälti filosofisen fenomenologian mukainen. Humanistinen maantiede on kiinnostunut yksilöiden kokemusmaailmasta ja tarkastelee tilan, paikan ja ympäristön merkityksiä (Häkli 1999: 76–78). Humanistisessa maantieteessä tutkitaan ihmisen ja fyysisen ympäristön vuorovaikutusta (Häkli 1999), kuten ympäristöpsykologiassakin (Gifford 2007). Daniel R. Williamsin ja Michael E. Pattersonin (1996: 518) mukaan ympäristöpsykologia tutkii, kuinka ihminen sosiaalisena toimijana muodostaa ymmärrystä ympäristöstään. Tarkastelen teorioiden osalta paikkokokemuksen ja paikan merkitysten muodostumista, sekä luontoon liittyviä kokemuksia, merkityksiä ja sosiaalisia arvoja, sillä viheralueet ovat monella tavalla tärkeitä ja merkityksellisiä paikkoja muun muassa asuinympäristön viihtyisyyden näkökulmasta (Arvola ym. 2010; Strandell 2011) ja asukkaiden hyvinvoinnin kannalta (mm. Kaplan & Kaplan 1989; Engemann ym. 2019). Asukkailta saatua tietoa hyödynnetään muun muassa politiikan ja suunnittelun arvopohjan muodostamisessa, kulttuuristen ekosysteemipalveluiden ja muiden ekosysteemipalveluiden kulttuuristen ulottuvuuksien suunnittelussa, sekä viherrakenteen kehittämisessä asukkaiden kannalta toimivaksi (Faehnle 2014: 5).

Viheralueita tarkastellaankin tutkielmassani näin ollen kulttuuristen ekosysteemipalvelujen näkökulmasta, selvittäen viheralueiden merkityksellisyyttä ja niiden aikaansaamia kokemuksia.

2.1 Viheralueet osana merkityksellisiä paikkoja

Käsittelen näin aluksi viheralue -määritelmää ja viheralueiden roolia merkityksellisinä paikkoina. Hannikainen ym. (2014: 73–75) toteavat, että viheralueiden määrittelyssä ja tilastoinnissa on ongelmia pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa verrattuna muuhun Eurooppaan. Viheralueiden määrittely jakautuu lain mukaiseen kaavoitukseen sekä kaupunkien omiin määritelmiin, eikä viheralueille siis ole käytännössä yhtenäistä ja selkeää nimitystä. Viheralueet tulisi siis kartoittaa ja määritellä järjestelmällisemmin, jotta tavoitteet niiden aseman ja määrän osalta olisivat kaupunkisuunnittelussa selkeämmät. Viheralueiden määrittely viheralueiksi ei ole Espoon kaavoituksessa yksinkertaista, sillä suurin osa viheralueista on yksityisessä omistuksessa. Tutkielmassa perehdytään Espoon kaupunkikeskusten erilaisiin viheralueisiin, jotka ovat osa viherrakennetta: Viherrakenne on ViherKARA-verkoston raportin (Kaupunkiseutujen... 2013: 25) mukaan *”Kasvullisten alueiden ja niiden välisten viheryhteyksien muodostama verkosto, joka on osa yhdyskuntarakennetta”*. Viherrakenteeseen sisältyvät siis viheralueverkosto ja pihojen kasvulliset osat. Viheralueverkostoon taasen sisältyvät yksittäiset viheralueet.

Viheralue -käsite ei ole sidottu esimerkiksi ainoastaan kaavoituksen tarpeisiin. ViherKARA-verkoston (Kaupunkiseutujen... 2013: 15) tekemässä määrittelyssä on tuotu esiin myös seuraavat asiat: Viheralueisiin kuuluvat julkiset ja yksityiset kasvulliset alueet, kuten puistot, metsät, rannat, pellot, golfkentät, mutta eivät yksityisten pihojen kasvulliset osat. Toisaalta edellä mainitussa ViherKARA-verkoston raportissa ohjeistetaan, että puhuttaessa vain julkisista viheralueista, on tämä syytä kuitenkin tuoda esiin. Tässä tutkielmassa viheraluekäsitteeseen sisältyvät myös yksityisten pihojen kasvulliset osat, ja oletuksena on, että enemmistö tutkimuksen kohteena olevista espoolaisista tulkitsee myös esimerkiksi omakotitalojen pihojen olevan viheralueita. Sisällytän viheralueisiin myös vesialueet ja pienvesistöt, jotka voivat ViherKARA-verkostossa muotoillun määritelmän mukaan kuulua viheralueisiin. Tutkielmassa paneudutaan myös kodin läheisyydessä olevien viheralueiden merkitykseen. Tarkasteluun sisältyvät monenlaiset erikokoiset julkiset sekä yksityiset viheralueet; sellaiset, joilla ulkoillaan, mutta myös sellaiset, jotka eri tavoin ihastuttavat tai tuntuvat epämieluisilta Espoon kaupunkikeskusten asemanseuduilla.

Tyrväinen ja Korpela (2009: 64–67) esiintuovat tutkimuksen, jossa selvisi, että luontokohteet ovat monille tärkeimpiä paikkoja kaupungeissa; helsinkiläisten ja tamperelaisten mielipaikat sijaitsivat enemmän metsä- ja muissa luontokohteissa, kuin rakennetussa ympäristössä. Tutkimuksessa selvisi myös, että 19 %:lle näistä kaupunkilaisista luonto on erittäin merkityksellistä. Näiden ”aitojen luontoihmisten” vastakohtana ovat ne ”tosi urbaanit” kaupunkilaiset (5 %), jotka arvostavat enemmän rakennetun kaupunkiympäristön palveluita. Aitojen luontoihmisten lisäksi luonnon vetovoiman suureksi kokevia ”tavallisia luontoihmisiä” oli 21 % ja ”urbaaneja luontoihmisiä” 8 %. Suomalaisilla näyttää siis olevan läheinen suhde luontoon nopeasta kaupungistumisesta huolimatta. Maahanmuuttajien osuus kasvaa Suomessa varsinkin pääkaupunkiseudulla,

jolloin heidän merkityksensä viheralueiden käyttäjinä kasvaa (Hannikainen ym. 2014: 58). Lähiviheralueiden käyttämisen tulisi lisätä sosiaalisia kontakteja ja edistää kotoutumista asuinalueelle. Espoon Leppävaarassa ja Vantaan Kartanonkoskella luonnon läsnäolo oli olennaista varsinkin piholla ja puistoissa koetun viihtyisyyden, kauneuden tai rentouttavuuden kannalta (Arvola ym. 2010). Luontoyhteyden arvostuksen taustalla oli oman hyvinvoinnin lisäksi esimerkiksi lapsista huolehtiminen ja yhteisöllisyys, sillä viihtyisän vehreän ympäristön nähtiin edistävän niitä.

Satu Tienarin (2001: 43) mukaan suomalaisille kaupunkilaisille luonto on erityisen arvostettu ja tärkeä ominaisuus. Kaupunkiluonto kohentaa kaupungin esteettistä ilmettä ja tuo kaupunkiin ilmavuutta, ”keuhkot”, mikä edistää hyvinvointia. Luontopaikat kaupungissa antavat lapsille mahdollisuuden nähdä puita kodin ympäristössä ja muuten asukkaille mahdollisuuden muun muassa ihmisten tapaamiselle, liikunnalle, koirien ulkoiluttamiselle, rentoutumiselle ja auringon ottamiselle. Gifford (2007: 434) toteaa myös, että luonnon vetovoimaisuuden uskotaan edistävän terveellistä elämäntapaa: Naapuruston puut ja viheralueet houkuttelevat käyttämään näitä alueita muita paikkoja enemmän leikkiin ja sosiaaliseen aktiivisuuteen, jolloin liikunta lisääntyy ja naapurusto koetaan erittäin tärkeänä paikkana. Jan Gehl (2018: 148, 179–180) puolestaan korostaa luonnon merkitystä kertoen viheralueiden monipuolisesta roolista kaupungissa ja toteamalla, että kaikkien tulisi nähdä puu ikkunastaan. Kaupunkitilan oleellisia elementtejä ovat puut, maisemoinnit ja kukkaistutukset. Puut puhdistavat ilmaa, viilentävät, tarjoavat varjoa kesäaikaan sekä edistävät kaupunkitilojen rajaamista ja korostavat tärkeitä paikkoja. Kaupungin viherelementeillä on symboliarvoa esteettisten vaikutusten ohella. Viherelementit kertovat virkistyksestä, rauhoittumisesta, kauneudesta, kestävyyydestä ja luonnon monimuotoisuudesta. Kirsi Salosen (2020: 20) mukaan psyykkisellä itsesäätelyllä ja siihen perustuvalla ympäristöllisen itsesäätelyn teorialla selitetään, kuinka on mahdollista saada muutoksia olotilaan erilaisten paikkojen, kuten mielipaikkojen avulla. Mielipaikkoja käytetään tietoisesti tai tiedostamatta ympäristölliseen itsesääteilyyn, ja aikuisilla suurin osa niistä on luonnonympäristössä.

Luonnon merkitys hyvinvoinnille on tiedostettu Kalevi Korpelan mukaan maailmanlaajuisesti (Kallionpää 2020): Ilmiö näkyy sekä puutarhatuotteiden ja viherkasvien myynnin kasvuna että myös uudenlaisina yrityksinä, jotka tarjoavat luontoon liittyviä palveluja, kuten esimerkiksi luontomeditaatiota. Ihmisten ollessa koronaeristyksissä, juuri ulkoilu ja luontoliikunta on tarjonnut mahdollisuuden mielen ja kehon huoltoon. Tuanin (1977: 61) mukaan luonto, riippumatta sen ominaisuuksista, merkitsee kaupunkilaisille vapautta ja tilaa. Itä-Helsingissä Vuosaarella asukkaiden haastattelututkimuksen tehnyt Johanna Vilkuna (1997: 164–166) puolestaan toteaa, että luontoon liitetyt merkitykset uusiutuvat päivittäin ja lisäksi merkitykset muuttuvat. Elämäntilanne vaikuttaa paikka- ja luontotulkintoihin. Merkitykset rakentuvat yleisen kontekstuaalisuuden ja tilannekohtaisuuden mukana. Kontekstiin liittyvät muun muassa materiaaliset käytännöt (kehollinen oleminen), sosiaaliset suhteet, diskurssit, arvot ja uskomukset, valtasuhteet sekä vakiintuneet yhteiskunnalliset käytännöt. Yhteiskunnassamme vaikuttavat, kollektiivisesti jaetut luontoa koskevat ajattelu- ja toimintatavat ovat kulttuurisidonnaisia ja muuttuvat ajan sekä tilan mukaan. Luonnon merkitys ilmenee ristiriitaisina merkityksinä yksilön puheessa, sillä luonto voi merkitä sekä rationaalisesti hyödynnettävää luonnonvaraa että arkielämästä kauempana olevaa ihanneluontoa.

Kaplanin ja Kaplanin (1989: 150–158) mukaan ihmiset tiedostavat usein sen, että luonto on heille tärkeää. Kaikille ei ole kuitenkaan itsestään selvää, mitä hyötyjä he saavat luonnosta. Lähiympäristön vihreyden katsotaan yleisesti olevan ehdottomasti suotavaa, mutta kuitenkin usein vähemmän oleellista kuin infrastruktuurin. Huomionarvoiset arkkitehtuuriset muistomerkit rakentuvat, mutta rahoitus loppuu ennen kuin maisemointisuunnitelmaa aletaan toteuttaa. Luonnonympäristön tärkeys ilmenee siten, että ihmiset ovat valmiita maksamaan siitä, mikä näkyy esimerkiksi suurempina vuokrahintoina metsän tai joen läheisyydessä. Vilkun (1997: 176–177) näkemyksen mukaan asuinalueen vihreys vaikuttaa kulttuurissamme usein sosiaaliseen statukseen ja ihmisiä siis arvotetaan sosiaalisesti myös asuinalueen mukaan. Vanhassa Vuosaaressa arvostusta sai yleisesti ottaen väljä ja luonnonläheinen kerrostaloalue ja väljyyttä pidettiin arvokkaana sinänsä. Tiivis rakentaminen aiheutti uusilla alueilla asuville harmia muun muassa pihojen pienen ja pihojen heikkojen käyttömahdollisuuksien vuoksi.

Vilkuna (1997: 167–168) painottaakin, että asukkaiden osallistuminen asuinympäristönsä kehittämiseen on oleellista: suunnittelijat ja poliittiset päättäjät omaavat erilaisen ajallisen ja tilallisen suhteen asuinalueeseen verrattuna asukkaisiin. Suunnittelussa kohdealue käsitteellistyy abstraktiotasolla, johon vaikuttavat yksittäisten henkilöiden näkemykset, kaupunkipoliittiset ja -rakenteelliset tavoitteet sekä niihin liittyvät sosiaaliset suhteet ja käytännöt. Eletty paikka on puolestaan tilan eksistentiaalinen ja emotionaalinen ulottuvuus siihen liittyvine merkityksineen ja asukas elää tuota paikkaa konkreettisesti. Merkityksenanto muodostuu muun muassa elämäkokemuksista ja -valinnoista sekä päivittäisen toiminnan aika- ja paikkasidonnaisuudesta. Yksilölliset ja kollektiiviset käsitykset vaikuttavat yksilöiden mielikuviin jostain paikasta. Asukkaiden ja suunnittelijoiden paikkasuhteen kategorisointi kertoo toimijoiden paikkasuhteen lähtökohtaisista eroista; asukkaiden paikkasuhde perustuu elettyyn paikkaan ja suunnittelijoiden yhteiskunnallisiin käytäntöihin. Paikkakäsitysten erilaisuus voi vaikuttaa myös luontotulkintoihin. Vilkun (1997: 177–178) mukaan suunnittelussa (joka edustaa ekologista ympäristökäsitettä) puhutaan ympäristöstä, kun asukkaat taas asukkaat puhuvat luonnosta. Suunnittelussa on huomioitava ne merkitykset, joiden vuoksi ihmiset haluavat asua tietynlaisilla alueilla. Asukkaille tärkeitä ovat ne luonnon merkitykset, jotka konkretisoituvat päivittäisessä elämässä ja ovat relevantteja arkielämän käytännöissä, sosiaalisille suhteille ja arvoille. Laajojen virkistysalueiden turvaaminen tai energian säästäminen eivät automaattisesti oikeuta tiivistä rakentamista. Asukkaiden lähintä asuinympäristöä (pihoja, julkista tilaa ja asuntojen näkymiä) ei arvoteta mainittujen kriteerien pohjalta. Jännitteitä tulee väistämättä ja pyrkimykset niiden yhteensovittamiseen ovat tärkeitä.

Gehlin (2018: 15, 180) mukaan kaupungeissa on tapahtunut edistystä viheralueiden suhteen; viheralueita on laajennettu ja puita istutettu jälleen enemmän, sen jälkeen, kun puita vuosikymmenten ajan kaadettiin liikenteen tieltä ja niitä kuoli huonoihin kasvuolosuhteisiin. Viheralueiden laajentamisen nähdään parantavan kaupunkielämää ja pyöräilynkin olosuhteita. Gehl kertoo Melbournessa ja New Yorkissa tehdyistä parannuksista: Kävelyä edistävän politiikan lisäksi Melbournessa toteutettiin laajamittainen viherstrategia, johon sisältyi 500 puun istuttaminen vuosittain. Puiden tarkoitus oli edistää jalkakäytävillä kävelyä sekä

suojata auringolta. Samansuuntaista kehitystä on tapahtunut myös New Yorkissa; kaupungin tavoitteena on istuttaa miljoona puuta kaupungin yleisille alueille vuoden 2008 suunnitelman mukaisesti. Uudet viherelementit kohentavat selvästi kaupunkiympäristön laatua sekä vahvistavat New Yorkin tavoittelemaa imagoa kestävässä metropolina.

Kaplan ja Kaplan (1989: 203) huomauttavat, että ihmisten luonnolle antama arvo ulottuu laajasti ottaen kauemmas kuin lähiympäristöön, sillä hyötyä koetaan saavan niistäkin luontoalueista, joissa on mahdollisuus käydä (vaikka ei nyt käy) tai joiden ohi kuljetaan. Voi syntyä jopa merkittävää tyytyväisyyttä tiedosta, että alue on olemassa. Siten onkin mahdollista, että luonnonympäristökin hyöttyy tärkeänä nähdystä asukkaiden suunnitteluprosessiin osallistamisesta. Viheraluesuunnittelun huomioinen kaavoituksessa onkin erittäin oleellista Jari Niemelän, Liisa Tyrväisen ja Harry Schulmanin (2009: 9–12) mukaan: Viheralueiden merkitys sekä asukkaille että muulle luonnolle korostuu, sillä kaupunkisuunnittelun tulee edistää kestävästä kaupunkikehitystä. Luonnon tuottamia hyötyjä voidaan tarkastella ekosysteemipalvelu -käsitteen näkökulmasta, jossa tarkastellaan luonnon tarjoamien ravinto- ja raaka-ainehyötyjen lisäksi luonnon tuottamia virkistyshyötyjä. Suomalaisten kaupunkien tiivistyessä tulee selvittää miten maankäyttöpäätökset vaikuttavat ekosysteemipalveluihin ja kaupunkilaisten kokemaan ympäristön laatuun. Kaupunkiluonnon sekä ekologiset että kokemukselliset merkitykset tulee kummatkin huomioida päätöksenteossa.

2.1.1 Paikan merkityksiä

Tuan (1977: 6) käsittelee paikan ja tilan määritelmiä: Tilan ja paikan määrittelyyn tarvitaan nämä kummatkin käsitteet. Käsitteenä tila on haastavampi ymmärtää paikkaan verrattuna. Mikäli tilan ajatellaan sallivan liikkumisen, niin paikka puolestaan on tauko, ja kukin tauko liikkeessä mahdollistaa sijainnin muuttumisen paikaksi. Paikka ilmentää turvallisuutta ja tila vapautta. Tila muuttuu paikaksi, kun tunnemme sen paremmin, se saa määritelmän ja annamme sille merkityksen. Gifford (2007: 76) puolestaan tähdentää, ettei merkittäväksi koettu paikka synny aina miellyttävistä kokemuksista, vaan taustalla saattaa olla myös huonot kokemukset. Gehl (2018: 63) puolestaan esittää, että kokemus merkityksellisestä paikasta syntyy tunteesta, että tila on houkutteleva ja suosittu, ja jo muutama ihminen kylätiellä voi antaa elävän vaikutelman. Väenpaljous tai kaupungin koko eivät siis esimerkiksi kerro siitä, onko kaupunki elävä. Relph (1976: 3–6) kuvaa maantieteilijöiden pyrkimystä ymmärtää paikkojen merkitykseen vaikuttavia tekijöitä; tämä selittää ihmisten toimintaa ja paikan luonne puolestaan muodostuu siihen liittyvien toimintojen pohjalta. Paikka sisältää luonnon sekä kulttuurin elementtejä, ja kukin paikka on oma ainutlaatuinen kokonaisuutensa. Paikka tarkoittaa sijaintia ja kaikkea, joka muodostaa paikasta merkityksellisen ilmiön. Paikat ovat perustavanlaatuinen osa ihmisen olemassaoloa, jos niiden katsotaan olevan yksilöiden ja ryhmien turvallisuuden ja identiteetin lähteitä. Keinoja näiden merkittävien paikkojen kokemiseen, luomiseen ja ylläpitoon on siis oleellista ylläpitää.

Vilkunan (1997: 175) mukaan paikka on fyysisten ulottuvuuksiensa ja kulttuuristen merkitystensä ohella kokemuksellinen, emotionaalinen ilmiö. Korpela ym. (2001: 21) korostavatkin, että omakohtainen kokemus ja havainnot ovat oleellisia tiedon lähteitä ympäristön fyysisten ominaisuuksien ja toimintamahdollisuuksien

tiedostamisessa. Ihminen liittää havaintoonsa merkityssisältöjä. Merkitykset syntyvät niistä pyrkimyksistä ja tavoitteista, joita henkilöllä on kulloinkin mielessään. Gifford (2007: 86, 91) selventää, että merkitykset liittyvät ympäristön kokemiseen, ja merkitys -käsitettä käytetään laajasti ympäristökäsityksen, kuvailun, arvioinnin tai tunteiden luonnehdinnan yhteydessä. Ympäristön merkitys muodostuu neljästä seikasta: henkilökohtaisesta kiintymyksestä tai kuulumisen tunteesta, ympäristön välittämästä viestistä sen tarkoitukseen tai toimintaan liittyen, siitä mitä ympäristö kertoo sen asukkaista, sekä rakennuksen välittämään viestiin liittyen arkkitehtuuriin. Paikat luovat erilaisia vaikutelmia eri ihmisissä, mutta toisaalta kuitenkin monet ihmiset saavat samanlaisen vaikutelman jostain paikasta. Yksilökeskeiset arvoinnit keskittyvät siihen, miten yksilöt näkevät ja tuntevat ympärillään olevat paikat. Yksilöiden ympäristön arvioinnin ymmärtämisen avuksi tutkitaan yleensä heidän kokemuksiaan useamman paikan osalta. Yksilökeskeiset arvoinnit ilmentävät asian psykologista käsittelyä; tunteita, arvoja, merkitystä, huolta ja mieltymyksiä.

Relphin (1976: 30–36) mukaan paikat ovat julkisia ja ne syntyvät yhteisten kokemusten, symbolien ja merkitysten kautta, mutta yhteisen kokemuksen tarkastelun lisäksi paikkakokemuksen ymmärtämisessä on myös tärkeää huomioida se, että paikat ja maisemat koetaan myös yksilöllisesti; näemme paikat asenteiden, kokemusten ja tavoitteiden sekä elämäntilanteemme kautta. Maisemat koetaan sekä yksilöllisesti että yhteisöllisessä kontekstissa, sillä me kaikki olemme sekä yksilöitä sekä yhteisön jäseniä. Relph korostaa lisäksi paikan luonteeseen kuuluvaa fyysistä, visuaalista maisemaa väittäessään ulkomuodon olevan eittämättä sekä rakennusten että luonnon osalta yksi ilmeisimmistä paikan ominaisuuksista. Maisemat muodostavat paikan hengen. Paikan henki voi Relphin (1976: 48, 61–62) mukaan säilyä, vaikka paikan identiteetin muodostavat seuraavat osatekijät muuttuisivat selvästi: fyysiset ominaisuudet tai ulkomuoto, havaittavat aktiviteetit ja toiminnot sekä merkitykset tai symbolit. Näihin osatekijöihin sisältyy äärettömästi eri asioita ja niitä voi yhdistää monin eri tavoin. Näin paikkojen identiteeteille on rajattomasti vaihtoehtoja ja jokaisella paikalla on yksilölliset ominaisuutensa, jotka ilmentävät paikan henkeä. Paikoilla on kuitenkin myös monia yhteisiä piirteitä muiden paikkojen kanssa. Paikan identiteetti muodostaa perustan kokemukselle paikasta, ja se muuttuu, mutta ei jatkuvasti.

Vilkuna (1997: 167) esiintuo, että asukkaiden paikkaan liittämät odotukset ja merkitykset tulisi huomioida, jotta massatuotannon teknistaloudellinen rationaalisuus olisi rationaalisempaa asukkaiden kannalta. Williams ja Patterson (1996: 518) korostavat luonnon merkitystä ihmisille: Luonnonvarat eivät ole vain raaka-aineita, joita tulee inventoida ja käsitellä kauppatavarana, vaan enemmänkin historiallisia paikkoja, joista ihmiset välittävät ja jotka ilmentävät johonkin kuulumisen ja tarkoituksen tunnetta antaen elämälle merkityksen. Vilkunan (1997: 175) mukaan suunnittelussa määrittyvä institutionaalinen tila voi joutua törmäyskurssille eletyn paikan kanssa. Alueella pidempään asuneet muistavat vanhat paikat uusien paikkojen takana ja saattavat yhä olla heille totta. Tunnekokemusten ja merkitysten muuttuessa paikka voidaan puolestaan kokea menetetyksi, vaikka paikan fyysinen muoto säilyisi.

Giffordin (2007: 88) mukaan toiminta, jonka ajatellaan ilmenevän jossakin paikassa, vaikuttaa selvästi paikan merkitykseen. Paikan merkitys muotoutuu suhteessa yksilön suunnittelemaan toimintaan. Jotkut paikat, kuten

rannat, sopivat erilaisiin toimintoihin. Toiset paikat taas liittyvät tietynlaiseen tekemiseen ja vain jotkin toiminnot ovat niissä mahdollisia, kuten skeittipuistossa. Paikat, jotka mahdollistavat laajemmin toimintoja, saavat luultavasti laajemman merkityksen. Gehl (2018: 20–26) kuvaa kaupunkitilan aktiviteeteissa näkyvän selkeän rakenteen ja niiden monimuotoisuudesta huolimatta ja ne voidaan jaotella toiminnan pakollisuutta kuvaavalle asteikolle. Ulkotilan toimintoihin vaikuttaa ilmaston lisäksi kaupunkiympäristön fyysinen laatu. Välttämättömät sekä tavoitteelliset toiminnot (kuten työ- ja koulumatkat) ovat asteikon alkupäässä. Nämä asiat on siis tehtävä ympäristön olosuhteista huolimatta. Valinnaiset, lähinnä virkistykseen liittyvät toiminnot, joita tehdään aidosti omasta halusta, sijoittuvat asteikon toiseen päähän. Näitä toimintoja ovat muun muassa maisemasta tai säästä nauttiminen istuen, kadulla kuljeskelu ja kaupungin tarkkailu paikallaan seisten. Gehlin mukaan ulkotilojen laatu on siis sitä parempi, mitä enemmän siellä on valinnaisia toimintoja, ja laadukas ympäristö onkin edellytys näille valinnaisille toiminnoille.

Aktiivisuuden lisääntyminen puolestaan vilkastuttaa myös erilaisia sosiaalisia toimintoja, joiden edellytyksenä ovat välttämättömät ja valinnaiset toiminnot (Gehl 2018: 22–26). Kaikenlainen vuorovaikutus ihmisten välillä muodostaa sosiaaliset toiminnot, joita ovat passiiviset ja aktiiviset kontaktit sekä enemmän tai vähemmän suunnitellut toiminnot. Yleisimpiin ja yksinkertaisimpiin, passiivisiin, eli katseluun ja kuunteluun perustuviin kontakteihin sisältyvät ihmisten ja tapahtumien tarkkailu. Tuttavien tervehtiminen ja kuulumisten vaihto, sekä juttelu tuntemattomien kesken esimerkiksi puistonpenkillä ovat aktiivisempia kontakteja. Lyhyet spontaanit kontaktit voivat kehittyä vahvemmiksi, jolloin voi syntyä uusia tuttavuuksia, joihin kuuluvat myös lasten leikki sekä nuorten hengailu. Kolmanteen suureen sosiaalisten toimintojen ryhmään kuuluvat enemmän tai vähemmän suunnitellut toiminnot, kuten kokoontumiset, katujuhlat ja mielenosoitukset. Gehl esittää lisäksi, että monissa kaupungeissa ei ylläpidetä kaupunkitilan sosiaalista merkitystä tai mahdollisuuksia jalankulkuun ja kaupunkielämään.

2.1.2 Paikkakiintymys

Relph (1976: 42–43) painottaa paikkojen roolia merkittäviä tapahtumia kokiessamme. Kaikilla on syvä yhteys paikkoihin, joissa olemme syntyneet ja kasvaneet, missä elämme nyt ja missä olemme olleet liikuttuneita jostain asiasta. Tämä vaikuttaa yksilölliseen sekä kulttuuriseen identiteettiin ja turvallisuuteen. Gifford (2007: 91) korostaa, että kiintymys paikkaan on tärkeä prosessi, johon kuuluu joitakin läheisimpiä yksilön ja ympäristön välisiä siteitä, joita koskaan koemme. Vilksunen (1997: 177) painottaa, että suunnittelussa on tiedettävä, kenelle asuinympäristöjä tehdään, jotta asukkaat kiintyisivät paikkaansa, eikä siitä tulisi ainoastaan läpikulkupaikka. Paikkatunne voikin ilmetä juuri pinnallisena turistien ja läpikulkumatkalaisten kokemana tunteena, pitkäaikaikäijöiden keskivahvana tunteena, tai vaihtoehtoisesti alueelle muuttaneiden kokemuksena paikasta olennaisena osana yhteisöään (Gifford 2007: 296).

Gifford (2007: 86, 296–299) kuvaa paikkakiintymyksen roolia: Paikkakiintymys on yksi tapa tarkastella merkitystä, eli syvällistä kokemusta siitä, että kuuluu paikkaan. Paikkakiintymys liittyy merkitykseen, joka

kehittyy tuttuuden myötä. Se voi kehittyä kotia, yhteisöä tai lähiluontoa kohtaan; paikkakiintymys voi muodostua erityisesti tietyn asian sijainnille, kuten kaupunkipuistolle tai tietyille paikkatyypeille kuten yleisesti ottaen kaupunkipuistoille. Meillä on taipumus samastua paikkoihin ja nämä paikat ovat elvyttäviä. Ihmiset luovat erityiset siteet tiettyihin ympäristöihin, joilla on heille paljon merkitystä. Paikkakiintymys korostaa tapaa, jolla yksilöllisesti rakennamme käsityksemme paikasta. Paikkakiintymyksestä seuraa erilaisia positiivisia asioita, ja muun muassa rikollisuuden pelko vähenee. Tuan (1974: 92–93, 247) puolestaan kuvaa rakkautta ja kiintymystä paikkaa kohtaan topofilia (*topophilia*) -käsitteellä, joka on hänen mukaansa ihmisen tunteista vahvin. Topofilian voi määritellä laajasti käsittämään kaikki (positiiviset) tunnesiteet aineellisen ympäristön kanssa, jotka vaihtelevat paljon voimakkuudeltaan ja erilaisten tunteiden myötä. Se voi olla esimerkiksi ohimenevää näkymän aiheuttamaa visuaalista mielihyvää, fyysisen kosketuksen iloa, mieltymystä tuttuun paikkaan, koska se on koti tai ilmentää menneisyyttä, tai iloa eläinten hyvinvoinnista. Topofilia -käsite ilmentää siis laajempaa tunteiden kirjoa, eikä pelkästään syvällistä kiintymystä paikkaan. Topofobia puolestaan kertoo paikoista, jotka aiheuttavat ahdistusta ja masennusta (Bonnes & Secchiaroli 1995: 165). Ympäröivään tilaan liittyvä pelko on usein seurausta yksinolon pelosta ja avoimuuden uhka voi vähentyä jo pelkästään yhden toisen ihmisen läsnä ollessa, kun tila pienenee (Tuan 1977: 59). Toisaalta tilan tuntu muuttuu jokaiselle jossain vaiheessa ruuhkaisuuden tunteeksi toisten ihmisten rajoittaessa vapauttamme ja riistäessä tilaamme.

Giffordin (2007: 297–299) mukaan paikkakiintymys on tärkeää koko elämämme ajan. Tosin monet menettävät lopulta paikat, joihin he ovat kiintyneet. Ihmisen motivaatio (erityisesti autonomiaan, terveyteen ja luonnossa olemiseen) vaikuttaa tietyllä tapaa kaupunkipuistoihin muodostuvaan kiintymykseen. Paikkakiintymys näyttää voimistuvan oleskelun keston ja iän myötä, mutta sen kehittyminen ei varmaankaan ole riippuvainen vain ajasta. Aukkiaan positiivinen vuorovaikutus, sekä tavoitteiden yhteensopivuus yhteisön kanssa voimistaa paikkakiintymystä. Aukkaiden paikkakiintymys voi heiketä, ja voi tapahtua paikasta vieraantumista, muun muassa rikollisuuden, etnisen monimuotoisuuden, vieraampaa kulttuuria edustavien aukkaiden vuoksi sekä isoissa ja tiheästi asutuissa kaupungeissa. Tutkijat ovat eri mieltä siitä paljonko paikalliset fyysiset ympäristötekijät vaikuttavat paikkakiintymykseen, sillä joidenkin tutkimusten mukaan sosiaaliset tekijät ovat oleellisia. Sukupuoli, etninen tausta ja sosiaalinen luokka näyttävät osaltaan vaikuttavan paikkakiintymykseen. Toisaalta tuloksia on esimerkiksi siitä, että on tärkeää olla vuorovaikutuksessa luonnon kanssa joko pihalla tai päästä etäämmällä olevalle luontoalueelle. Ihmiset kiintyvät erityyppisiin asuinalueisiin: on kaupungissa tai esikaupungissa viihtyviä sekä niitä, jotka kiintyvät maaseutuympäristöön. Tuan (1974: 113, 247) puolestaan tarkentaa, että ympäristön fyysisillä ominaisuuksilla on vaikutusta topofilian syntymiseen; erilaiset luontoympäristöt, kuten metsät, rannat, laaksot ja saaret kuvaavat ihmisten ihannemaailmaa. Ympäristö siis vaikuttaa Tuanin mukaan topofilian syntymiseen, mutta ei kuitenkaan määritä paikasta syntyviä mielikuvia, eivätkä tietynlaiset ympäristöt varmaankaan erityisesti luo topofilisia tunteita. Ympäristö ei siis suoraan ole syy topofiliaan, mutta vaikuttaa topofilian muodostaviin aisteihin. Luontemme ja muun muassa kulttuuri vaikuttavat siihen, mitä arvostamme tai rakastamme.

2.2 Luontokokemukset

Tässä ja seuraavissa alaluvuissa käsittelen luonnosta saatavia koettuja hyötyjä, sekä luontokokemuksen muodostumista maisemalliset, kulttuuriset sekä yksilölliset tekijät huomioiden. Relphin (1976: 114) mukaan paikat ovat ihmisen ja luontoympäristön yhteen sulautumia, ja kokemustemme merkittäviä keskuksia. Paikkakokemus muodostuu keskeisesti siitä, kuinka hyvin ihmiset tuntevat kuuluvansa paikkaan tai vaihtoehtoisesti paikkaan kohdistuvista ulkopuolisuuden ja eron tunteista. Tuanin (1977: 8–9) mukaan kokemuksen voi määritellä niiksi tiloiksi, joiden avulla ihminen hahmottaa ja rakentaa todellisuutta. Kokemus muodostuu epäsuorista ja passiivisista tuntemuksista (haju, maku ja kosketus), epäsuorasta symbolitilasta sekä aktiivisesta visuaalisesta havainnoinnista. Kokemuksista oppii. Paikasta tulee todellinen, kun aistimme sen kaikilla aisteilla sekä aktiivisen ja reflektoidun mielen avulla. Gifford (2007: 23–27) esittää myös, että ympäristön havainnointi perustuu tietoon, jota keräämme kaikilla aisteilla, vaikka havaintomme perustuu lähinnä näköaistiin. Havainnot samasta ympäristöstä vaihtelevat henkilöittäin, johon vaikuttavat yksilölliset, kulttuuriset ja maiseman fyysiset tekijät.

Paul A. Bellin, Thomas C. Greenin, Jeffrey D. Fisherin ja Andrew Baumin (1996: 30) mukaan luontopaikkoihin liittyvien tunteiden selittämisessä näkyy psykologian alalla vastakkainasettelu siten, että reaktiot luontoa kohtaan voivat olla automaattisia ja samanlaisia lähes kaikille ihmisille tai vaihtoehtoisesti yksilöllisen oppimisen ja kulttuurin tulosta. Giffordin (2007: 433) mukaan jotkin teoriat lähtevät siitä, että hyödyt eivät tule luonnosta itsestään vaan tekijöistä, jotka löytyvät myös muista ympäristöistä. Gifford tarkentaa, että esimerkiksi Yi-Fu Tuanin lähestymistavan mukaan luonnon sijaan kulttuuri vaikuttaisi enemmän luonnosta saataviin hyötyihin. Opimme perheemme ja kulttuurimme myötä rakastamaan enemmän luontoa kuin rakennettua ympäristöä kaupungeissa; näin luontohyödyt muodostuvat enemmän rakkaudesta paikkaan kuin luonnon luontaisista ominaisuuksista. Gifford korostaa kuitenkin kahden muun teorian merkitystä, jotka nojaavat luonnon omaan vahvistavaan vaikutukseen: Stephen Kaplanin tarkkaavuuden elpymisteorian (attention restoration theory, ART) mukaan luonto saa meidän tahattoman huomion, sillä se on niin kiehtova. Tahattoman huomion saaminen vaatii meiltä vain vähän, tai ei ollenkaan tarkkaavaisuutta; me vain vastaanotamme maiseman ponnistelematta ollenkaan. Tämä elvyttää, sillä arkielämässämme meitä vaaditaan keskittymään aktiivisesti suurimman osan ajasta, jolloin väsymme. Luonnossa oleilu puolestaan virkistää meitä. Myös Roger Ulrich ja hänen työryhmänsä painottaa luonnon merkitystä evoluutioon pohjautuvalla lähestymistavallaan. Tämän teorian mukaan luonnolla on vielä vahvempi rooli välttämättömänä, stressistä elvyttävänä tekijänä. Luonnon lisäksi myös muun muassa oma lapsi, rakas tai kaunis taide voivat toimia luoavina tekijöinä. Evoluutioon perustuvan lähestymistavan lähtökohtana on, että olemme kehittyneet kaksi miljoonaa vuotta luonnon ympäröimänä ja kaupungeissa ainoastaan hyvin lyhyen ajan. Olemme sopeutuneet täten geneettisesti paremmin luonnonympäristöön, joka tuntuu siltä kuin menisi kotiin. Kaplanin teoria perustuu kognitiiviseen tiedonkäsittelyyn, tarkkaavaisuuden elpymiseen, kun Ulrich puolestaan painottaa emootioita; luonto saa aikaan positiivisia tunteita.

Vilkunan (1997: 173–174) mukaan luonto määrittyi Itä-Helsingin Vuosaaressa tehtyjen asukashaastattelujen perusteella pitkälti konkreettisesti näkyvissä ja koettavissa olevana, eli paikkasidonnaisena asiana. Luonto on metsiä, puistoja, puita, rantoja, merta, raikasta ilmaa, valoa ja rakentamisen väljyyttä. Yksilöiden paikkasuhde ja itsensä paikantaminen muodostuu osaltaan koetun luonnon avulla. Jotkut kokivat asuinalueensa kielteisemmin luonnon vuoksi, eli niin sanotusti toiminnan ei-tilana. Luonnosta kerrotaan kokemusten, tunteiden, muistojen, arvojen ja toiminnallisuuden kautta. Kokemuksellinen luonto konkretisoituu fyysisesti esimerkiksi luontoalueena, rantana tai merimaisemana. Luonto on konkreettista toiminnan, kehollisen kokemisen, aistielämysten, ulkoilun, veneilyn ja retkeilyn takia. Luonto luo tilallisia ja ajallisia elämyksiä tilassa tapahtuvan vuodenaikojen ja vuorokaudenvaihtelun myötä. Kokemukset luonnosta voivat olla mystisiä, kun kokee itsensä pieneksi (mutta olonsa turvalliseksi) jonkin suuren keskellä. Luonnossa saadaan tilaa ja aikaa itselle ja omille ajatuksille. Luonto voi myös symbolisesti merkitä paljon, pelkästään jo ikkunasta avautuvana, katseen kohteena. Visuaalinen ilo luonnosta vaihtelee Tuanin (1974: 95) mukaan voimakkuudeltaan: Jonkin maiseman arvostus on henkilökohtaisempaa ja pidempään kestävä kun se sekoittuu elämäntapahtumien kanssa. Voimakas tietoisuus ympäristön kauneudesta ilmenee usein yllättäen. Tällaiseen tietoisuuteen ei näytä vaikuttavan muiden mielipiteet eivätkä paljoa myöskään ympäristön ominaisuudet. Ikävät maisemat voivat paljastaa uusia aiemmin huomiotta jääneitä puolia, jolloin uusi käsitys todellisuudesta voidaan kokea kauneutena.

Koemme luonnon elvyttävämpänä kuin rakennetun ympäristön (Gifford 2007: 431–433): On selvää näyttöä siitä, että luonto auttaa ihmisiä toipumaan stressistä, joka liittyy nykyajan teollistuneeseen elämään. Pelkän luontonäkymän (ikkunasta tai elokuvissa) on tutkittu vähentävän stressiä, nopeuttavan stressaavasta tilanteesta ja leikkauksesta toipumista sekä parantavan turhautumisen sietoa ja itsekuria. Tarvitaan enemmän tutkimusta siitä ketkä ja missä olosuhteissa hyötyvät luontonäkymistä. Luonto ei kuitenkaan aina ole elvyttävä tekijä, esimerkiksi luonnonuhkia, kuten myrskyjä ajatellen. Kaplan ja Kaplan (1989: 195–196) tarkentavat, että luonnonympäristö omaa erityisen suhteen kaikkiin niihin neljään tekijään, jotka ovat tärkeitä elvyttävälle kokemukselle. Pidempiaikainen luonnossa oleskelu on elvyttävää, jonka voi kokea myös lähiluonnossa, vaikkakin vähemmän voimakkaasti. Irtaantumisen tunne, ja tunne siitä, että on osa jotakin suurempaa sekä kiehtovuuden tunne ovat eittämättä koettavissa lähiluonnossa. Luonnonympäristö koetaan usein esteettiseksi tai mieluisaksi ympäristöksi. Luonnonympäristöt sisältävät usein salaperäisyyttä ja tarjoavat usein yhtenäisyyttä. Nämä tekijät ennustavat voimakkaimmin mieltymykseen liittyvää prosessia. Ihmisten luonnossa koetut hyödyt ovat kiinteästi sidoksissa esteettisiin tekijöihin. Ensinnäkin esteettiset luonnonympäristöt tuottavat iloa; ne tuottavat tyydyttäviä kokemuksia. Toiseksi tällaiset ympäristöt tukevat ihmisen toimintaa. Tiedon hallinta on tehokasta tällaisessa ympäristössä; näin onnistuu sekä vapaasti liikkuminen että tutkiminen mukavuusalueella. Kolmanneksi nämä ympäristöt edistävät toipumista henkisestä väsymisestä, jolloin pystyy jälleen toimimaan tehokkaasti.

Salonen (2020: 20) puolestaan esiintuo seuraavia luonnon hyvinvointivaikutuksia: Ne eivät liity pelkästään stressin vähenemiseen tai tarkkaavuuden kohentumiseen, vaan ne voivat olla osa kokonaisvaltaisempaa ympäristöllistä säätelyä, jolloin myös positiivinen minäkokemus voi voimistua. Luontokokemusten kannalta

merkityksellistä on myös se, että varsinkin luontomielipaikoissa olotilaa voi säädellä terveyttä parantavaan suuntaan (Korpela & Ylen 2007). Tyrväinen ja Korpela (2009: 69) korostavat luontoalueen koon ja muiden ominaisuuksien merkitystä, sillä metsässä kulkevilla liikuntareiteillä ja laajemmilla ulkoliikunta-alueilla elvytään paremmin kuin mielipaikaksi koetuissa puistoissa tai kaupunkikeskustan katu- ja ulkotiloissa. Korpela ja Paronen (2011: 87) tuovat myös esiin viherympäristöjen ominaisuuksien merkitystä, eli elpymiskokemukset olivat tutkimuksen mukaan vahvimpia liikuttaessa metsä- ja peltoympäristöissä, joissa oli vesielementti. Elpymiskokemukset olivat muihin viheralueisiin verrattuna heikompia puistoissa, joissa on nurmikkoa ja istutuksia.

Viherympäristöliiton (2020) kotisivuilla todetaan, että kaupunkimetsän tulisi olla vähintään 150 metriä leveä elvyttävien virkistyskokemusten takaamiseksi. Kapeammassa metsässä on pienempi mahdollisuus virkistävään kokemukseen. Elvyttävyyttä edistää se, että kasvillisuus metsän reunoilla on niin tiheää, ettei metsän läpi näe. Tyrväisen ym. (2007) mukaan kuitenkin pienemmätkin luontoalueet voivat olla kaupunkiympäristössä tärkeitä, etenkin jos ne kytkeytyvät ulkoilureitteihin tai reittien kautta muihin alueisiin. Viheralueen kokoa pitää tarkastella kuitenkin suhteessa muihin tekijöihin, täsmentävät Kaplan ja Kaplan (1989: 154–155): Koon merkittävyys saattaa riippua alueen tuttuudesta siten, että tuntemattoman pelko voi johtaa suosimaan pienempiä helpommin tunnistettavissa olevia alueita. Henkilön lähintä ja henkilökohtaisinta ulkoilualuetta kohtaan voi olla eri toiveita, kuin kauempana sijaitsevaa jaettua aluetta kohtaan. Voi myös olla niin, että kokoa merkittävämpää on kokemus luontoalueen laajuudesta. Alue, joka pelkästään näyttää olevan laajempi kuin on välittömästi ilmeistä, omaa erityisen vetovoiman. Onkin tärkeämpää tarkastella tilan suunnittelua koon sijaan, jotta olisi mahdollista saavuttaa nämä arvokkaat ominaisuudet.

Gifford (2007: 429–430) on koonnut tutkimusten perusteella yhteenvedon kokemuksista, motiiveista ja hyödyistä, joita luontoon liitetään. Kaikki eivät tavoittele näitä kaikkia kokemuksia ja hyötyjä, mutta monet saattavat kokea luonnonympäristössä ainakin useamman niistä. Kognitiivinen vapaus (*cognitive freedom*), pakeneminen (*escape*), luonnon kokeminen (*experience nature*), henkinen kasvu (*growth*), haaste (*challenge*), muiden ohjaaminen (*guidance*), uudenlainen sosiaalinen elämä (*a renewed social life*), terveys (*health*), itsekuri (*self-control*) ja yhteys ekosysteemeihin (*ecosystem connectedness*). Kognitiivinen vapaus ilmenee siten, että luonnossa ollessa voi kiinnittää huomion mihin tahansa haluaa ja kokee voivansa tehdä mitä tahansa haluaa. Kognitiivinen vapaus on mahdollista, sillä luonto edesauttaa pakenemista; mahdollisuutta olla suhteellisen vapaa yhteiskunnan säännöistä ja rajoitteista, joita esimerkiksi liikenne, esimiehet ja erääntyvät laskut aiheuttavat. Monille säännöt ja rajoitteet ovat luonnossa vähemmän vaativia, jolloin on mahdollisuus kokea merkittävää kognitiivista vapautta ja pakenemisen mahdollisuutta. Luontoon mennään myös siksi, että on tarve olla luonnossa sen itsensä vuoksi, luontokokemuksen vuoksi. Luonnossa ollessa puolestaan on tarve kehittyä ja oppia luonnonympäristöstä taitojen, tietämyksen, sekä itsetuntemuksen lisäämisen ja itsensä toteuttamisen avulla. Jotkut kaipaavat luonnon tarjoamia haasteita ja adrenaliinia, joita saa kokea muun muassa koskenlaskussa tai kohdatessaan karhun. Toisin kuin kaupungin vilkkaassa liikenteessä, luonnossa saa usein kognitiivisen vapauden, eli voi valita haluamansa kokemuksen. Silloin kun haasteeseen sisältyy vastuuta, kuten nuorisoryhmän johtamista, saattaa tavoitteena olla ohjauskokemus. Mahdollisuus johtaa ryhmää voi olla

erityisen tärkeää jollekin, jonka ammatti sisältää vähän mahdollisuuksia johtamiseen. Suurin osa edellä mainituista sisältää sosiaalisen ulottuvuuden, joka eroaa kaupungin sosiaalisesta elämästä. Eri ihmisten kanssa vietetään aikaa eri aktiviteettien parissa, ja jopa perheen tai ystävien kanssa oleminen luonnossa on erilaista kuin kaupungissa. Luonto vahvistaa meitä näin sosiaalisesti. Luonnossa oleminen parantaa terveyttämme sekä henkisesti että fyysisesti, rakkauden ilman ja liikunnan avulla. Luonto edistää itsekuria, joka on tietynlaista itseluottamusta, jossa tuntee sopeutuvansa kaikkeen mitä kohtaa. Yhteys ekosysteemeihin taas kertoo siitä tietoisuudesta, joka meillä on pienuudestamme luonnon ja maailmankaikkeuden keskellä.

Kaplan ja Kaplan (1984; 1989: 118) korostavat lähiluontokokemuksen merkitystä: Tutkijat väittävät, että lähiluontokokemus on tutkimusten perusteella pitkälti samanlainen kuin mitä kauempana sijaitseva villi luontoalue tarjoaa, toisin kuin Recreation Opportunity Spectrum (ROS) esittää. ROS on malli, joka käsittää kuusi erilaista ympäristötyyppiä alkukantaisista kaupunkiympäristöihin; se sisältää luonnehdintoja erilaisista ympäristöistä ja niiden tarjoamista kokemuksista (Kaplan & Kaplan 1989: 151–161). Malli ei käsittele paljoa asuinympäristön lähiluontoa, jota jopa luomme itsellemme, ja nämä tutkijat ovat siis eri mieltä ROS-mallissa esitetyistä kaupunkiluonnon tarjoamista kokemuksista ja erilaisten viheralueiden roolista virkistymistä ajatellen; ROS ei huomioi luontoalueita, joita ei ole ajateltu virkistykseen. Kaduilla olevat puut, takapihat ja maisemoidut alueet ovat Kaplanien mielestä kuitenkin lähiluontoa puistojen lisäksi. Kodin lähiympäristön luonnonympäristöllä on tärkeä rooli tyytyväisyyden kannalta. Yleisesti ottaen isot avoimet alueet eivät edistä tyytyväisyyttä niin paljon kuin esimerkiksi puut tai mahdollisuudet puutarhanhoitoon. Pelkästään ikkunasta ulos katsominen voi tuottaa tärkeän mahdollisuuden kokea luontoa, vaikka sen ei katsota aikaansaavan varsinaisesti virkistymistä. Myöskään puutarhanhoidon ei ole katsottu edistävän virkistymistä, vaikka se on hyvin suosittu harrastus. Lähiluonto toimii sosiaalisen elämän ylläpitäjänä. Lähiluonnosta voi myös löytyä rauhallinen paikka, keskellä vilkasta kaupunkiakin. Lähiluonto kohdataan usein vähemmän tarkoituksellisesti, esimerkiksi postia hakiessa tai bussipysäkillä mennessä, jolloin ympäristöllä on myös merkitystä. Luontoympäristö voidaan kokea myös enemmän tai vähemmän aktiivisen osallistumisen kautta. Ympäristön voi kokea eri tavoin, esimerkiksi riippuen siitä kuntoileeko tauotta kävellen vai pysähtykö ihailemaan kevään merkkejä. Tarkkailu on tärkeä tapa olla yhteydessä luontoon. Luonnosta syntyvä mielihyvä muodostuu paljolti tilaisuudesta tarkkailla luontoa, ja suuri osa tarkkailusta toteutuu silloin, kun ihmiset eivät ole luonnonhelmassa, vaan katsovat ulos ikkunasta.

2.2.1 Ympäristömieltymysten muodostuminen

Relph (1976: 124) esiintuo ihmisen luonnosta vieraantumista, joka on tapahtunut aikojen saatossa tekniikan kehityksen, sekä yhteiskunnassa ja talousrakenteessa tapahtuneiden muutosten myötä; ympäristön selkeän muuttumisen ohella vaikutusta on myös siihen, miten koemme maisemat. Gifford (2007: 90) toteaa, että tutkimusten mukaan paikkakokemuksissa tietyt tekijät ilmenevät toistuvasti. Paikkoihin liittyvät havainnot voivat näkyä mieltymyksinä, laadunarviointina tai hyvyyden arviointina. Aiemmat tutkimukset ovat painottaneet yksilöllisten tekijöiden, kuten iän, sukupuolen, paikan tuttuuden sekä objektiivisten tekijöiden,

kuten samankaltaisuuden, kontrastin ja monimutkaisuuden rooleja arvioinneissa. Uudemmat lähestymistavat yhdistävät ihmisten yksilölliset ja paikan ominaisuudet, jotka huomioivat siis sekä ihmisen että ympäristön vaikutuksen. Mieltymys muodostuu monimutkaisesti näistä tekijöistä. Maiseman kauneuden arviointi riippuu muun muassa siitä, kuinka havainnoijat painottavat näkymän eri maisematekijöitä, maisemaelementtien kulttuurisesta merkityksestä, sekä havainnoijan ympäristötietämyksestä. Ympäristöt saavat aikaan erilaisia tunteiden yhdistelmiä. Pidämme paikoista, jotka nostavat vireystilaa ja ovat myös miellyttäviä. Tyrväisen ja Korpelan (2009: 67) mukaan kokemukset ja mieltymyksemme vaikuttavat ympäristön, kuten viheralueiden laadun ja määrän arviointiin. Kaplan ja Kaplan (1989: 1) korostavat, että luonto on useiden tutkimusten mukaan tärkeää ihmiselle. Kaplanit haluavat tuoda esiin luonnonympäristön ja ihmisen välistä suhdetta; mitä luonto saa aikaan ja millaisissa olosuhteissa. Mieltymyksiä koskeva tutkimus pyrkii määrittämään mistä ihmiset pitävät ja eivät pidä, sekä lisäksi myös päivittäisten kokemusten muodostumista. Mieltymykset muodostuvat havaintojen pohjalta. Mieltymykset ovat subjektiivisia ja poikkeavat asiantuntijoiden tekemästä arvioinnista. Luontohavaintojen luokittelu tapahtuu kuitenkin asiantuntijoilla ja maallikoilla lähes samalla tavalla.

Bonnes ja Secchiaroli (1995: 122) toteavat, että ympäristöominaisuuksien arvioinnissa on kiinnostuttu ympäristön laadullisista ominaisuuksista ja pyritty varmistamaan tarkkojen tavoitteiden määrittelyllä erilaiset ympäristön ominaisuudet, jotka korreloivat käyttäjien hyvinvoinnin ja tyytyväisyyden kanssa. Ympäristöarvioinnissa on ollut aina tavoitteena koetun laadun käsittely. Ympäristöarvioinnin tutkimus käsittelee yksilöllisiä mieltymyksiä ympäristöjen suhteen. Yksilöllisten mieltymysten ympäristöarvioinnissa keskitytään selkeästi yksilöön. Gifford (2007: 76) puolestaan esittää, että ympäristön arviointi viittaa yleisesti ottaen kuuteen henkilökohtaiseen vaikutelmaan ympäristöhuolen lisäksi: kuvailemiseen, arviointeihin, kauneuden arviointiin, tunnereaktioihin, merkityksiin ja riskiin. Paikkojen ainutlaatuisuus, sekä kytkeytyminen yksilön ja yhteisön historiaan vaikuttaa asukkaiden luontokokemukseen ja luonnosta saatavien palveluiden laatuun, tiettyjen ominaisuuksien läsnäolon tai puuttumisen lisäksi (Faehnle 2009: 86). Arviointiin vaikuttavat monenlaiset henkilökohtaiset ja ympäristötekijät. Henkilökohtaisiin tekijöihin sisältyy yksilön elämäntilanne, ympäröivä kulttuuri, persoonallisuus, mieliala ja kokemus. Henkilön suunnitelmat, päämäärät ja aikomukset ympäristön suhteen ovat erityisen tärkeitä. Ympäristötekijöihin sisältyy näkymän monimutkaisuus, luonnollisuus, arkkitehtuurityyli, sisältö ja monet muut suhteellisen objektiiviset ominaisuudet.

Kaplan ja Kaplan (1989) ovat selvittäneet millaiset luonnonympäristöt ovat enemmän ja vähemmän mieluisia. Ympäristömieltymysten tutkimusten tulokset osoittavat Kaplanin ja Kaplanin (1989: 37–41) mukaan merkittävää johdonmukaisuutta huolimatta moninaisista ympäristöistä ja yksilöllisistä eroista: Maisemien luokitteluun on olemassa sekä empiiristä että teoreettisia perusteita. Ihmiset ovat hyvin herkkiä ympäristön tilaominaisuuksille. Mieltymykseen liittyvä nopea ja suurelta osin tiedostamaton päätöksenteko sisältää tilan ja sen ominaisuuksien arviointia. Tähän nopeaan arviointiin vaikuttaa paljon se, millaiset toimintamahdollisuudet ympäristössä ovat. Näin merkit mahdollisuudesta mennä ympäristöön, hankkia tietoa ja ylläpitää suuntaa ovat elintärkeitä ominaisuuksia. Kategorisoinnit perustuvat epäsuorasti ympäristön tarjoamien toimintamahdollisuuksien arviointiin. Tilan organisointi antaa tietoa siitä mitä tilassa on

mahdollista tehdä. Tiheäpuiset läpipääsemättömät metsät ja toisaalta hyvin avoimet eriytymättömät näkymät eivät kummatkaan anna tietoa sijainnista. Silmäys maisemaan kertoo, onko tilaa vaeltaa ja onko polku selkeä vai vaikeapääsyinen.

Kaplan ja Kaplan (1989: 20, 40–41) ovat lukuisten mieltymystutkimusten tulosten yhteneväisyyksiä analysoimalla ja niistä luokitteluja tekemällä päätyneet jakamaan luokat kahteen pääkategoriaan: sisältöperusteisiin ja spatiaaliseen rakenteeseen. Sisältöön kuuluvat tietyt elementit, ja esimerkiksi vesistöt muodostavat yhden elementin. Spatiaalinen rakenne kertoo siitä, miten elementit ovat järjestäytyneet maiseman tilassa. Luokittelussa on käytetty luokan tunnistamismenetelmää (Category-Identifying Methodology, CIM). Näiden luokkien avulla voi tarkastella miten ympäristö koetaan. Ihmiset arvioivat maisemia vaivattomasti ja automaattisesti. Havainnointi on tärkeää selviytymisen kannalta. Ei riitä, että pystyy havainnoimaan, mikä on turvallista ja mikä ei, vaan pitää olla myös mieltynyt ympäristöön. Kaplanin ja Kaplanin (1989: 49) mukaan havainnointiluokat ovat tärkeitä sellaisten ominaisuuksien tunnistamisessa, jotka ovat merkittäviä ympäristön kokemisessa. Samalla ne kertovat siitä, millaisesta ympäristöstä pidetään ja millaisesta ei. Sisältöperusteisen luokittelun mukaan enemmän arvostetaan niitä alueita, joilla luonto hallitsee enemmän kuin rakennettu ympäristö. Mieluisimpia ympäristöjä ovat lisäksi sellaiset paikat, missä on helpoin erotella toimimiseen tarvittava tieto. Avoimissa metsissä on esimerkiksi turvallinen olo ja tietää mitä odottaa.

Kaplan ja Kaplan (1989: 66–67) huomauttavat, että mieltymysmatriisi (taulukko 1) on käsitteellinen ja kehittyvä työkalu, joka antaa puitteet analyysille; kummatkin ymmärtämisen ja tutkimisen tarpeet ovat tärkeitä eivätkä voi korvata toisiaan, ja kaikki matriisin neljä osatekijää olisi huomioitava suunnittelussa. Kaplanin ja Kaplanin (1989: 50–52) mukaan tietyt ympäristötekijät edistävät matriisin neljän solun ominaisuutta. Matriisiin sisältyy ihmisen tarpeiden osalta kaksi pääkategoriaa: ymmärtäminen ja tutkiminen. Ympäristön, kuten muidenkin asioiden ymmärtäminen riippuu ainakin osittain aiemmasta kokemuksesta. Tietyillä ympäristöominaisuuksilla on vahva rooli ymmärtämisen edistämässä. Ymmärtäminen on tärkeää, mutta sen lisäksi on myös oleellista edistää olosuhteita, joissa on vähintään mahdollisuus näkökulman laajentamiseen. Toinen tarpeisiin kuuluva kategoria liittyy siis tarpeeseen tutkia ja ottaa selvää mitä ympäristössä tapahtuu. Tutkiminen on tärkeä osa kokemuksen keräämisessä. Mieltymysmatriisin toinen osio sisältää päättelyasteen, joka tarvitaan tarvittavan tiedon erotteliseksi: Kaksiulotteinen näkymä sisältää tietoa, joka on välittömästi saatavilla, kun taas kolmiulotteinen näkymä vaatii enemmän päättelyä ja ennustamista. Ympäristön informatiivisia tekijöitä voi tulkita tavalla, jolla ne auttavat ymmärtämään ja tutkimaan, sekä lisäksi kaksi- tai kolmiulotteisena maiseman analyysina. Kaplan ja Kaplan (1989: 66–69) lisäävät, että ymmärtämisen näkökulmasta välittömästi saatavilla oleva tieto on miellyttävyyden kannalta tärkeää. Tutkimisen tarpeen näkökulmasta taas mieltymystä voi edistää, kun maisema viestittää, että voi oppia enemmän liikkumisen edetessä. Ihmisillä on siis tarve saada sekä välitöntä, että päättelyä vaativaa tietoa. Ympäristöä arvioidaan tarpeiden perusteella ja sellaisia ympäristöjä suositaan, missä on mahdollisuus toimia tehokkaammin.

Taulukko 1. Mieltymysmatriisi (Kaplan & Kaplan 1989: 53).

Ymmärtäminen (<i>understanding</i>)		Tutkiminen (<i>exploration</i>)
Välitön (<i>immediate</i>)	Yhtenäisyys (<i>coherence</i>)	Monimutkaisuus (<i>complexity</i>)
Päätelty (<i>inferred, predicted</i>)	Tunnistettavuus (<i>legibility</i>)	Salaperäisyys (<i>mystery</i>)

Maiseman järjestäytymistä kuvaavat ympäristöominaisuudet, jotka muodostuvat neljästä edellä kuvatus-
tiedontarpeen yhdistelmästä: monimutkaisuus, yhtenäisyys, tunnistettavuus sekä salaperäisyys (Kaplan &
Kaplan 1989: 52–57). Monimutkaisuuden voi määrittää tarkoittavan maiseman erilaisten visuaalisten
ominaisuuksien määrää; kuinka rikkaaksi ja monimutkaiseksi se arvioidaan ominaisuuksiltaan, paljonko
maisemassa on katsottavaa. Ympäristön tutkimista tapahtuu todennäköisemmin, kun maisemassa on enemmän
vaihtelevuutta. Yhtenäisyys puolestaan auttaa huomion suuntaamisessa ja järjestyksen tunteen saamisessa.
Yhdenmukainen maisema on järjestäytynyt. Maisema voi olla yhtä aikaa hyvin yhtenäinen ja monimutkainen,
vaikka monimutkaisesta ympäristöstä voi mitä ilmeisemmin myös puuttua yhtenäisyyttä. Tunnistettavaa tila
on rakenteeltaan selkeä tila, ja se on helppo ymmärtää ja muistaa. Tunnistettavuus varmistaa sen, että voi
toimia tehokkaasti. Salaperäisyys sisältää lupauksen siitä, että voi oppia lisää. Jokin ympäristössä vetää
puoleensa ja rohkaisee etenemään, antaen mahdollisuuden oppia jotain uutta, joka ei ole heti ilmeistä
alkuperäisestä näköalapaikasta. Polun mutka, maanpinnan vaihtelu tai lehtien aiheuttama osittainen näköeste
ovat esimerkkejä salaperäisyyden tuntua edistävästä tekijöistä. Uuden löytämisen mahdollisuus antaa
mahdollisuuden kuvitella eri vaihtoehtoja sille, mitä voi saada selville, eli ilmenee päättelyä. Salaperäisyyden
tuntu näyttää olevan oleellista miellyttävempien maisemien kannalta. Epämieluisien maisemien osalta on
puolestaan usein havaittavissa vähän yhtenäisyyttä ja monimutkaisuutta.

2.2.2 Yksilöllisten tekijöiden vaikutus

Van Herzele ja Wiedemann (2003: 111) toteavat, että pitkälti kulttuurista riippumatta arvostetaan tietynlaisia
viheralueita. Kaplan ja Kaplan (1989: 113) puolestaan esiintuovat, että käsitykset ja mieltymykset
luonnonympäristöstä eivät ole maailmanlaajuisesti yhteneväisiä. Suunnittelussa on tärkeää huomioida
eroavaisuudet. Erot eivät kuitenkaan näytä olevan sattumanvaraisia, vaan niissä on johdonmukaisuutta eri
väestöryhmissä. Kaplan ja Kaplan (1989: 86) tarkentavat, että tutut asiat koetaan miellyttävinä, mutta
pelkästään tämän perusteella ei voi ennustaa ympäristömieltymyksiä. Tuttuus muodostuu eri asioista, kuten
asuinpaikasta, koulutustaustasta, siitä missä on käynyt ja kulttuuriin liittyvistä normeista. Pitkäaikaiset
asukkaat erottelevat maiseman osia enemmän ja osoittavat yleisesti ottaen erilaista arvostusta maisemaan
verrattaessa alueella vieraileviin. Asukkaat myös luultavasti kiintyvät lähiluontoon tavoilla, jotka ovat melko
erilaisia verrattuna kävijöihin, kuten alueella työskenteleviin. Ei ole kuitenkaan varmuutta siitä, miten tuttuus
vaikuttaa mieltymyksiin. Ennen lähiluonnon muokkaamista suunnittelijoiden olisi siis määriteltävä mistä
paikalliset tykkäävät ja eivät tykkää.

Faehnle (2009: 83) täsmentää, että kokemusten subjektiivisuuteen vaikuttavat yksilön arvomaailma ja elämänhistoria. Subjektiivisuuden lisäksi luontoalueet ilmentävät jotenkin aina kulttuuriamme, sillä ympäristökokemukseen vaikuttavat yhteisön näkemykset muun muassa laadukkaan asuin ympäristön ja luontoalueen ominaisuuksista. Tyrväisen ym. (2004) mukaan kokemuksiin erilaisista viheralueista vaikuttavat elämäkokemus ja yksilölliset tekijät, kuten ikä, sukupuoli ja lapsuuden elinympäristö. Tyrväinen ja Korpela (2009: 67) esiintuovat myös yksilöllisten kokemusten ja mieltymysten vaikutusta viheralueiden laadun ja määrän arviointiin. Vaikka alueilla on jokaiselle oma henkilökohtainen merkityksensä, vaikuttavat kuitenkin muun muassa seuraavat taustatekijät ympäristön arvostuksiin ja kokemiseen: ikä, koulutus, tulot sekä kulttuuriset tekijät. Kaplanin ja Kaplanin (1989) mukaan monien tutkimusten tulokset osoittavat, että ryhmien välillä on eroa, ja ihmisen vaikutus maisemaan, luonnon ympäristön selkeys ja avoimuus ovat paljon tärkeämpiä tietyille väestöryhmille. Taustamuuttajien osalta ei ole kuitenkaan mahdollista tehdä päteviä päätelmiä siitä, miten ne vaikuttavat mieltymyksiin. Samankaltaisissa kulttuureissa ollaan mieltyneitä tietynlaisiin luonnon ympäristöihin. Jotkut ovat mieltyneet huoliteltuihin luonnon ympäristöihin, joissa näkyy ihmisen vaikutus, kun toiset taas arvostavat koskematonta ja villiä luontoa. Nuoremmat (teini-ikäiset) ja tummaihoiset näyttivät tutkimusten mukaan suosivan enemmän hoidettuja viheralueita. On siis viitteitä siitä, että valko- ja tummaihoiset ovat mieltyneet erilaisiin ympäristöihin, mutta tutkimusten perusteella ei voi tietää vaikuttavatko esimerkiksi ikä, kaupungistumisen aste tai varakkuus asiaan.

Tyrväinen ym. (2004: 5) esiintuovat, että tarve viheralueille vaihtelee kulttuurin mukaan Euroopan eri alueilla. Suomalaisilla on suhteellisen läheinen suhde luontoon ja vihreitä asuin ympäristöjä arvostetaan. Hannikaisen ym. (2014: 80–81) tutkimuksessa selvisi myös, että kulttuuritausta vaikuttaa viheralueiden kokemiseen. Länsimaiset maahanmuuttajat käyttävät puistoja pitkälti samalla tavalla kantaväestön kanssa. Venäläiset käyttävät viheralueita aktiivisesti ja monipuolisesti, kun taas Afrikasta, Aasiasta ja Lähi-idästä tulleet maahanmuuttajat suosivat enemmän urbaaneja, aukiomaisia viheralueita, jotka sijaitsevat hyvien joukkoliikennedyteyksen solmukohdissa. Niin sanotuista kehitysmaista tulleiden vähäinen kiinnostus asuin alueidensa lähiviheralueisiin pääkaupunkiseudulla on kansainvälisesti poikkeuksellista. Kantaväestönkin viheralueiden käyttöön vaikuttaa viileä ilmasto. Lähiviheralueita käytetään erityisesti lasten kanssa, mutta lasten määrä voi estää liikkumisen asuintalon omaa pihaa pidemmälle. Koiran ulkoiluttaminen on yksi yleisimpiä syitä mennä puistoon muulloinkin kuin kauniina kesäpäivänä. Saman tutkimuksen mukaan käsitystä houkuttelevien viheralueiden ominaisuuksista olisi laajennettava, ja muun muassa täydennysrakentamisen myötä voidaan rakentaa monipuolisempia eri väestöryhmiä houkuttelevia viheralueita. Maahanmuuttajat saattavat kuitenkin ajan myötä tottua suomalaisiin viheralueisiin.

Kaplanin ja Kaplanin (1989: 114) mukaan kyky ymmärtää ympäristöä on dynaaminen prosessi, ja käsitykset ympäristöstä vaihtelevat jatkuvasti muuttuvan tiedon myötä. Turvalliset paikat voidaan nähdä yhtäkkiä täysin toisenlaisena uuden tiedon myötä. Gifford (2007: 89–91) kertoo riskiarvioinnista, jota tehdään muun muassa naapurustosta, rikollisuuden ja onnettomuuksien mahdollisuudesta, sekä asuin alueiden ympäristövaaroista. Kaikki paikat eivät ole miellyttäviä, ja jotkut alueet vaikuttavat vaarallisilta. Kuten

muidenkin arviointien osalta, riskiarvioinnit vaihtelevat yksilöittäin ja riippuen fyysisistä tekijöistä kuten paikan ominaisuuksista. Lisäksi etninen tausta, koulutustaso, hallinnan ja ahdistuksen tunne, ympäristöaktiivisuus ja sukupuoli vaikuttavat myös riskiarviointiin. Naiset kokevat yleensä enemmän riskejä. Kaplan ja Kaplan (1989: 114) täsmentävät, että yksilöiden ympäristön tutkimisen innokkuus myös vaihtelee; välillä tutkiminen on jännittävää, kun taas toisinaan toivotaan mahdollisimman vähän jännitystä. Mieltyymismatriisiin verratessa myös esimerkiksi ymmärtäminen, eli maiseman selkeys ja korkea hoidon taso voi olla olennaisempaa silloin, kun henkilön asiat elämässä eivät muuten ole järjestyksessä. Mieltymys järjestykseen, kuten myös uusien asioiden löytämiseen voi liittyä myös kulttuuriin ja muun muassa ikään. Eri mieltymyksistä huolimatta hyvin yleismaailmallista on kuitenkin itse luonnon tärkeys: puut, vesi, kukat ja vihreys, sekä tunne siitä että kasvit kasvavat ja tulevat aina olemaan olemassa.

2.2.3 Sosiaalisten arvojen kartoitus

Anrej Christian Lindholstin, Ole Hjorth Caspersenin ja Cecil C. Konijnendijk van den Boschin (2015: 71) mukaan suurimmassa osassa pohjoismaiden kaupunkeja on enemmän viheralueita kuin muiden Euroopan maiden kaupungeissa, ja viheralueet ovat Pohjoismaissa myös suosituimpia ulkoilu ympäristöjä. Kuitenkaan ulkoiluvirkistymisen tärkeydestä huolimatta sitä ei huomioida hyvin suunnittelussa ja lainsäädännön puitteissa. Pia Bäcklundin (2009: 51) mukaan asukkaiden kuuntelemisen tarve syntyy usein vasta suunnittelutarpeen tiedostamisen jälkeen, kun ollaan esimerkiksi rakentamassa uusia asuinalueita tai määrittelemässä luonnonympäristöä koskevia tavoitteita. Asukkaiden arkisia kokemuksia tulisi kerätä päivittäin julkishallinnossa, mikäli osallistuminen kuuluu demokraattiseen yhteiskuntaan. Kaupunkiluonnon ekosysteemipalveluiden turvaaminen edellyttää ekologista asiantuntemusta, mutta asukkaiden luontokokemuksen määrittelyyn eivät ekologiset perusteet riitä. Auktoriteetin käsite korostaa asukkaiden oikeutta tehdä kokemuksellinen todellisuutensa näkyväksi, sekä sitä millainen luontokokemus kaupungissa lisää hyvinvointia.

Ympäristöministeriön tekemässä arvioinnissa (Arviointi maankäyttö-... 2014: 82–83) todetaan muun muassa, että viherrakenne tulisi huomioida paremmin maankäyttö- ja rakennuslain alueidenkäytön suunnittelun tavoitteissa sekä kaavojen sisältövaatimuksissa. Viherrakenteen käsittelyä koskevia kaavamerkintöjä ja -määräyksiä tulee myös kehittää eri kaavatasoilla. Lisäksi kaavojen selvityksissä ja vaikutusten arvioinneissa pitäisi selkeämmin huomioida viherrakenne ja ekosysteemipalvelut. Viherrakenteen ei-suojeltujen luonnonarvojen merkitys pitäisi huomioida paremmin, koska kaavoilla on vähäinen mahdollisuus ohjata viherrakenteen sisällä niiden käyttöä ja hoitoa. Vesa Yli-Pelkonen (2009: 79) näkee myös haasteena sen, että kaupunkien ja taajamien luontoalueiden säilymisessä korostuvat lainmukaiset luonnonsuojelualueet, kun taas lähiluonto- ja virkistysalueet häviävät helpommin rakentamisen myötä. Viherrakenteen suunnittelussa on totuttu korostamaan ekologista asiantuntemusta, jolloin asukkailta saadun tiedon hyödyntäminen onkin erityisen haasteellista (Faehnle 2014: 5).

Lindholstin ym. (2015: 71–72) mukaan suunnittelun tueksi on kolmen vuosikymmenen aikana Pohjoismaissa kehitetty monia kartoitusmenetelmiä, jotka perustuvat sekä tutkimuksiin, että suunnittelukäytäntöön. Kartoitusmenetelmät ovat käsitelleet yhdenmukaisella menettelyllä suunnittelun ja päivittämisen avuksi viheralueiden virkistys- ja sosiaalista käyttöä, sekä niihin liittyviä toimintoja, laatua ja arvoa. Nämä seitsemän kartoitusmenetelmää on suunnattu eri aluetasolle, yksittäisistä viheralueista alueelliselle tasolle, integroiden myös useamman kaupunkikeskuksen metropolialueita. Menetelmien tarkoitus on tuottaa suunnittelulle työkaluja viheralueiden fyysisten ominaisuuksien sekä niiden tarkoitusten ja sisällön inventoimiseen, yhdistettynä näiden alueiden virkistys- ja sosiaalisiin arvoihin. Menetelmät eivät tukeudu vain fyysisten ominaisuuksien määrälliseen kuvailuun, vaan yksilöille ja yhteisölle koituvaa hyötyä ja arvoa selvitetään viheralueen todellisten tai mahdollisen arvojen pohjalta. Kartoitusmenetelmät perustuvat sosiokulttuuriseen näkökulmaan, tutkimukseen ja sopimukseen suunnittelujärjestelmän toimijoiden kesken siitä, miten tunnistaa ja arvioida kaupunkiviheralueiden sosiaalista ja virkistysarvoa. Täten kukin menetelmä ja sen sovellus käytännön suunnittelussa koostuu arvoista, joita se määrittelee ja edistää. Kunkin menetelmän käytön oikeutus muodostuu poliittisesti määritellyistä tavoitteista, todellisesta virkistyskäytöstä tai yleisistä mieltymyksistä. Edellä mainittuun menetelmiä vertailevaan tutkimukseen sisältyi muun muassa Tyrväisen ym. (2007) viheralueiden sosiaalisten arvojen tutkimus, jossa kolme tutkijaa toteaa, että viheralueiden ominaisuuksien ja kokemusten, käsitysten sekä toiminnan välisiin yhteyksiin ei ole perehdytty paljoa. Kokemukset ovat henkilökohtaisia ja vaikuttavat samalla selkeimmin siihen, miten ihmiset havainnoivat tai hyödyntävät viheralueita. Henkilökohtaiset kokemukset perustuvat esteettisiin ja sosiaalisiin tekijöihin, kuten myös kulttuurisiin arvoihin ja merkityksiin.

Tuan (1977: 5) on korostanut kulttuurin vahvaa vaikutusta ihmisten arvoihin ja käyttäytymiseen. Erik Allardt (1983: 33–51) käsittelee sosiaalisia arvoja myös muun muassa kulttuuriympäristön avulla: Sosiaaliset arvot ovat ympäristöstä opittuja, yleisiä, pysyviä, tavoitteisiin liittyviä sekä valintatapumuksia. Sosiaaliset arvot ovat symboliympäristömme keskeisiä aineksia. Symboliympäristöön sisältyy ihmisen käyttämä esittävä kieli ja esittävät merkinnät eli symbolit. Symbolien avulla ihminen vaikuttaa muihin ihmisiin ja muodostaa myös itselleen monenlaisia luokittelujärjestelmiä. Sosiaalinen arvo merkitsee taipumusta reagoida tietyllä tavalla tietyissä tilanteissa. Sosiaalisten arvojen kanssa läheinen sosiotooppi -käsite pyrkii tuomaan esiin Nordströmin ym. (2003) ja ViherKARA-verkoston raportin (Kaupunkiseutujen... 2013: 20) mukaan alueiden kokemukselliset ja sosiaaliset arvot biotooppien ohella. Sosiotooppi korostaa paikan sosiaalista ja kulttuurista merkitystä. Sosiotooppi kuvastaa koettua ympäristöä ja biotooppi elinympäristöä. ViherKARA-verkoston (Kaupunkiseutujen... 2013) raportissa esitetään, että ”maisemamielikuva” ja ”koettu maisema” ovat läheisiä käsitteitä sosiotoopille. Tyrväisen ym. (2004) mukaan sosiotooppi tarkoittaa paikkaa (Topos), johon liitetään ihmiset (Socio). Sosiotoopin voi määritellä tietynlaiseksi ympäristöksi, sellaiseksi kun ihmiset kokevat sen tietyssä kulttuurissa ja sosiaalisessa yhteydessä.

Tyrväinen ym. (2007) tutkivat Itä-Helsingissä 2003 asukkaiden viheralueisiin liittämiä sosiaalisia arvoja ja merkityksiä kyselytutkimuksella, pohjautuen juuri Tukholmassa kehitettyyn sosiotooppi käsitteeseen. Tavoitteena oli testata mallia, jota on aiemmin käytetty Tukholmassa ja kehittää sitä Helsingin olosuhteisiin.

Menetelmä pohjautuu Yhdysvalloissa kehitettyihin ympäristöpsykologian teorioihin ja ruotsalaisiin tutkimuksiin puistojen ja viheralueiden laadun merkityksestä. Lähestymistapaa on käytetty Tukholmassa asemakaavoituksessa ja maakuntakaavoituksessa. Viheralueiden positiivisia sosiaalisia arvoja edellä mainitussa Helsingin tutkimuksessa olivat: kaunis maisema, arvokas luontokohde, koskematon luonto, metsäntuntu, tilan- ja vapaudentuntu, houkutteleva puisto, rauha ja hiljaisuus, historia ja kulttuuri sekä mahdollisuus toimintaan ja ajanviettoon. Kysely- ja haastattelumenetelmin asukkaita pyydettiin arvioimaan, missä omalla asuinalueellaan he kokevat näitä arvoja. Kyselyssä oli myös piirretyt kuvat, jotka symboloivat kutakin kysyttyä arvoa. Sosiaalisten arvojen kartta kuvaa viheralueet asukkaiden kokemina laatuina, jotka ovat erilaisia verrattuna ammattilaisten käytössä oleviin funktionaalisiin viheralueuokituksiin (esim. puistometsä, leikkipuisto, virkistysalue). Asukkailta kysyttiin myös kielteisiä ominaisuuksia, eli heitä pyydettiin merkitsemään paperikartalla esiintuotujen viheralueiden osalta epämiellyttäviä, pelottavia ja meluisia alueita.

Edellä mainitussa tutkimuksessa (Tyrväinen ym. 2007) selvisi, että jotkin tutkimusalueet omasivat monta sosiaalista arvoa, ja näiden alueiden katsotaan olevan tutkimusalueen arvokkaimpia sosiotooppeja. Kyseisen tutkimuksen tuloksia on myös, että erityisen tärkeitä asukkaille ovat maisema- ja virkistysarvot (Tyrväinen 2004). Tyrväinen ym. (2004: 26) toteavat, että arvostetuimmat viheralueet ovat isoja, luonnontilaisia viheralueita avointen maisemien ja monipuolisen metsän kera. Viheralueiden väliset kulkuyhteydet näyttävät olevan merkittävin arvostukseen vaikuttava tekijä, vaikka myös ympäristön maankäyttö vaikuttaa. Tutkijat selvittivät 2004 myös Espoon keskuksessa näitä koettuja laatuja, ja arvokkaimmiksi viheralueiden ominaisuuksiksi koettiin rauha ja hiljaisuus sekä kaunis maisema (Tyrväinen 2004). Lisäksi Espoossa mielipaikkakuvauksissa mainintoja tuli selkeästi eniten metsäisyyden ja rauhallisuuden osalta. Viheralueiden ominaisuuksien tulkinta riippuu ympäristöön liittyvistä näkemyksistä, henkilökohtaisista mieltymyksistä, sekä henkilön elämäntavasta- ja -vaiheesta (Tyrväinen ym. 2004: 41). Pieni metsä voi tarkoittaa metsää jollekin henkilölle, kun taas toiselle oikeita metsiä ei löydy kaupungista.

Myöskään Christopher D. Ivesin, Cathy Oken, Ailish Hehirin, Ascelin Gordonin, Yan Wangin ja Sarah A. Bekessyn (2017) mukaan vielä ei ole paljoa ymmärtämystä niistä arvoista, joita ihmiset liittävät viheralueisiin. Tutkijat selvittivät Kaakkois-Australian rannikolla neljässä lähiössä, kuinka ihmiset nopeasti kaupungistuvalla alueella arvostavat viheralueita ja arvioivat miten ympäristön ominaisuudet vaikuttavat näihin arvoihin. Giffordin (2007: 267) mukaan puutarhanhoito on joillekin tärkeää, ja vaikka ei innostuisi siitä voi kuitenkin arvostaa lähiviheralueita. Käsitys ihanteellisesta viheralueesta voi muuttua, kuten Lounais-Yhdysvalloissa on tapahtunut; toisen maailmansodan jälkeen arvostettiin isoa vihreää nurmikkoa, mutta viime aikoina on huomattu, ettei vesi ole loputon resurssi. Näin monet asukkaat ovat alkaneet pitää ihanteellisena laadultaan aavikonkaltaista maisemaa. Viheralueominaisuuksien ja kokemusten välisiin yhteyksiin olisikin syytä perehtyä aluekohtaisesti ja myös uudelleen ajan kuluessa (Tyrväinen, Mäkinen & Schipperijn 2007). Tyrväisen ja Korpelan (2009: 67–69) mukaan Suomessa monet lähiöasukkaat kaipaavat metsäntuntua ja hiljaisuutta, jota löytyy enemmän suhteellisen laaja-alaisilta viheralueilta varsinkin, mikäli käyttäjiä on paljon. Alueen luonne ja virkistäytymismahdollisuudet voivat muuttua paljon alueiden pienentyessä ja pirstoutuessa. Rakennetut puistot ovat luonteeltaan toisenlaisia, eivätkä lähtökohtaisesti tuota samoja koettuja ominaisuuksia. Gehl

(2018: 89) väittää myös, että rauha ja hiljaisuus ovat hyvin arvostettuja ominaisuuksia elävässä kaupunkiympäristössä, eikä kaikkialla siis tarvitse olla paljon kuhinaa.

2.3 Saavutettavuuden vaikutus viheralueiden käyttöön

Tässä luvussa ilmenee, kuinka hyvän saavutettavuuden on eri tutkimuksissa katsottu edistävän viheralueilla vierailua; saavutettavuus toimii oleellisena viheraluekokemuksen osana ja se vaikuttaa usein ratkaisevasti siihen, millaisia luontokokemuksia kukin voi saada. Saavutettavuuden mittaamiseen on eri maissa kehitetty monia viheralueen koon ja spatio-temporaalisen saavutettavuuden huomioivia mittareita: tällöin tarkastellaan euklidista etäisyyttä, eli mitataan välimatkan pituutta, ja aikaa, joka kuluu tietyn kokoiselle viheralueelle liikkumiseen. Saavutettavuus vaikuttaa virkistysalueen kysyntään ja on yksi alueen ja ihmisten yhteyteen liittyvistä tekijöistä matkustusmukavuuden, alueen käytön kustannusten, alueesta tiedottamisen, sekä alueen käytön valvonnan ja säätelyn ohella (Pouta & Heikkilä 1998: 21).

Saavutettavuus on yksi tärkeimmistä kaupunkiluonnon säännölliseen käyttöön vaikuttavista ja siten käyttäjien hyvinvointia parantavista tekijöistä (Grahn & Stigsdotter 2003; Neuvonen ym. 2007). Kaplanin ja Kaplanin (1989: 157) mukaan parhaiten saavutettavissa olevalla lähimmällä luonnolla on eniten merkitystä asuinalueeseen liittyvän tyytyväisyyden suhteen. Toisaalta pelkästään tietämys siitä, että lähellä on olemassa paikka, missä luonnosta voi nauttia, saattaa olla mielihyvän lähde, joka ehkä selittää sen miksi itse luontoalueella käyminen ei ole aina oleellista tyytyväisyyden kannalta. Gifford (2007: 267, 292) korostaa myös lähiviheralueiden merkitystä; niiden puute ja ympäristön rapistuminen vähentävät tyytyväisyyttä asuin ympäristöön. Toimivat ulkoilualueet asuinalueen lähellä ovat siis tärkeitä. Lähellä sijaitsevat puut, hyvin maisemoidut tontit ja paikat, joissa voi kävellä, puolestaan lisäävät tyytyväisyyttä. Ruotsissa tutkimuksen tehneiden Patrik Grahnin ja Ulrika A. Stigsdotterin (2003) mukaan tulokset ovat riippumattomia iästä, sukupuolesta ja sosioekonomisesta asemasta: kodin välittömässä läheisyydessä sijaitseva viheralue, kuten puutarha, on parhain vaihtoehto. Toisaalta Tyrväinen ym. (2007) ovat todenneet, että suomalaiset arvostavat eniten laajoja metsäisiä viheralueita, joita ei välttämättä ole kaupungeissa kuitenkaan kovin lähellä. Paul H. Gobsterin ja Lynne M. Westphalin (2004) mukaan mahdollisuus lähiluontokokemuksiin on heikentynyt kaupunkikeskustojen lisäksi myös esikaupunki- ja reuna-alueilla.

2.3.1 Spatio-temporaalinen saavutettavuus

Viheralueiden käyttö vähenee selvästi etäisyyden kasvaessa niihin, ja tämä tapahtuu etäisyyden ollessa yli 100–300 metriä (Grahn & Stigsdotter 2003; Nielsen & Hansen 2007). Kaplan ja Kaplan (1989: 155) esittävät, että luonnon läheisyys on tärkeämpää kuin luontoalueen koko. Mikäli viheralue sijaitsee 3 minuutin kävelymatkaa kauempana, etäisyys voittaa tarpeen. Kanadassa tutkimuksen tehneiden Andrew T. Kaczynskin, Luke R. Potwarkan ja Brian E. Saelensin (2008) tulokset eivät taasen kerro etäisyyden tärkeydestä, sillä heidän mukaansa etäisyyttä ja kokoa olennaisempaa viheralueen houkuttelevuudelle ovat seuraavat ominaisuudet;

monipuolisuudella ja etenkin ulkoiluteiden laadulla oli merkitystä. Van Herzele ja Wiedemann (2003: 111) täsmentävät, että viheralueiden erilaiset toiminnalliset tehtävät määrittävät, kuinka lähellä kotia sen tulisi sijaita; esimerkiksi vähintään hehtaarin kokoinen naapurustopuisto voisi sijaita enintään 400 metrin ja 5 minuutin kävelymatkan päässä, jotta se olisi hyvin saavutettavissa.

Lähivirkistysalueiden saavutettavuudesta on tehty kriteereitä ja mittareita Suomen ympäristökeskuksessa Kestävä seudullinen maankäyttö ja liikenne (Seutukeke) -hankekokonaisuuden osana, jossa keskisuurten kaupunkiseutujen suunnittelun apuvälineet korostuivat (Söderman & Saarela 2011: 76). Mittari soveltuu käytettäväksi taajama-alueella enintään 300 metrin etäisyydellä virkistysalueesta asuvien osalta. Hyvässä elinympäristössä lähiulkoilualueiden on oltava hyvälaatuisia ja kaikkien saavutettavissa: enintään 300 metrin päässä tai enintään 5–10 minuutin kävelymatka kotoa, jotta autoa ei käytetä enempää ja viheralueen virkistyskäyttö ei vähene. Mittarissa viheralueiden ympärille lasketaan linnuntie-etäisyyden mukaisesti 300 metrin puskurivyöhyke. Lähivirkistysalueiden saavutettavuus selviää puskurivyöhykkeellä asuvien ihmisten määrän avulla. Linnuntie-etäisyyden käyttö saattaa johtaa vääristyneeseen tulokseen etenkin suurkaupungin mittakaavassa, koska se ei huomioi esimerkiksi teiden estevaikutuksia. Eija Poudan ja Marjo Heikkilän (1998: 23) mukaan kaikkien saavutettavissa tulisi olla vähintään 1,5 hehtaarin kokoinen virkistykseen sopiva viheralue (kuten puisto) enintään 300 metrin säteellä kotoa. Enintään 1 kilometrin etäisyydellä olisi oltava 20–25 hehtaarin kokoinen viheralue. Joel Jalkanen, Henna Fabritius, Kati Vierikko, Atte Moilanen ja Tuuli Toivonen (2020) esittävät menetelmän, joka mahdollistaa tasapuolisen viheralueiden alueellisen priorisoinnin ja matka-aikapohjaisten saavutettavuusmittareiden järjestelmällisen yhdistämisen. Kaupunkisuunnittelijat voivat näin tunnistaa viheralueryhmiä, jotka parhaiten vastaavat eri puolilla kaupunkia asuvien virkistymistarpeisiin. Lähestymistapa tunnustaa realistiset matka-ajat eri kulkutavoilla verrattuna bufferianalyysiin. Lisäksi menetelmä huomioi erilaiset virkistymistarpeet (kuten puistot ja metsät). Näin etusijalla olevat puistot saadaan sijoitettua tasaisemmin tarkastelualueelle verrattuna bufferianalyysillä saatuaan ehdotukseen.

2.3.2 Koettu saavutettavuus

Ihmisten kokemaa viheralueiden saavutettavuutta on tutkittu puistojen käyttöaikomuksiin vaikuttavana tekijänä Dong Wangin, Gregory Brownin, Yan Liun ja Iderlina Mateo-Babianon (2015b: 85) mukaan vähemmän kuin maantieteellisen saavutettavuuden merkitystä. Van Herzele ja Wiedemann (2003: 111) toteavat, että tiettyjen ennakkoehtojen tulee täyttyä, jotta viheralueilla käydään. Mielikuvat turvallisuudesta ja etäisyydestä ovat esimerkkejä rajoitteista. Kävelyaika tai etäisyys vaikuttavat ennakkoehdoista eniten siihen, että käytetäänkö viheralueita. Ennakkoehtojen täytyttyä viheralueella viihtymiseen vaikuttavat muun muassa paikan luonnollisuus, yhtenäisyys, historiallinen luonne, siisteys ja muut käyttäjät.

Kaplan ja Kaplan (1989: 155) ovat esiintuoneet fyysisen etäisyyden lisäksi koetun etäisyyden vaikutusta: Viheralue saattaa sijaita vain muutaman minuutin etäisyydellä. Sinne pääsy voidaan kokea kuitenkin hankalaksi, esimerkiksi mikäli vaatimuksena on ison moottoritien ylittäminen, kun näkyvissä ei ole liikennevaloja. Kauempana olevilla viheralueilla käydään epätodennäköisemmin säännöllisesti, mutta ei ole itsestään selvää, että lähellä olevilla viheralueilla käydään usein. Tyytyväisyys näyttää muodostuvan enemmän alueen koetun saavutettavuuden kuin viheralueen käytön mukaan. Jotkut ovat mieltyneitä enemmän niihin alueisiin, missä kuitenkin käyvät vähemmän. Alexander Stähle (2010) on myös korostanut koetun saavutettavuuden merkitystä, ja käytti Ruotsissa Tukholman asuinalueita käsittelevässä tutkimuksessa maantieteellisen etäisyyden mittaamisen ohella koettua saavutettavuutta mittaavia kysymyksiä selvittääkseen viheralueiden käyttöä. Yksi keskeisistä tuloksista oli, että viheralueen koon, viheralueelle laskettujen käyttöarvojen määrän, aksiaalilinjan (ei metreinä mitattu) etäisyyden sekä 1000 metrin kävelyetäisyyden yhdistäminen kvantitatiiviseksi mitaksi voi kertoa millaisena viheralueiden saavutettavuus koetaan kaupunkialueella.

Wang ym. (2015a & 2015b) tutkivat Australiassa Brisbanen kaupungissa kahden sosioekonomisilta ominaisuuksiltaan erilaisen asuinalueen asukkaiden puistokäynteihin vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksessa (2015b) käytettiin laajennetun suunnitellun käyttäytymisen teoriaa (*expanded theory of planned behaviour, TPB*), johon sisältyivät seuraavat muuttujat: puistojen koettu saavutettavuus, maantieteellinen läheisyys ja tutkittavien aiempi käyttäytyminen. Puistokäyntiaikomukseen vaikuttavat soveltaen eniten seuraavat tekijät: koettu saavutettavuus on oleellisin, seuraavaksi tärkein on asenne ja kolmanneksi tärkein subjektiiviset tekijät. Positiivinen asenne kaupunkipuistoja kohtaan vaikutti positiivisesti aikomukseen käyttää niitä. Subjektiiviset tekijät, eli perheen, läheisten sukulaisten, ystävien ja työtovereiden tuki on oleellista käyntikertoja ajatellen. Mallilla testattiin myös maantieteellisen saavutettavuuden merkitystä, ja tuloksen mukaan koettu saavutettavuus kertoo selvästi paremmin aikomuksesta käydä puistossa, vaikka maantieteellisellä etäisyydellä on myös merkitystä.

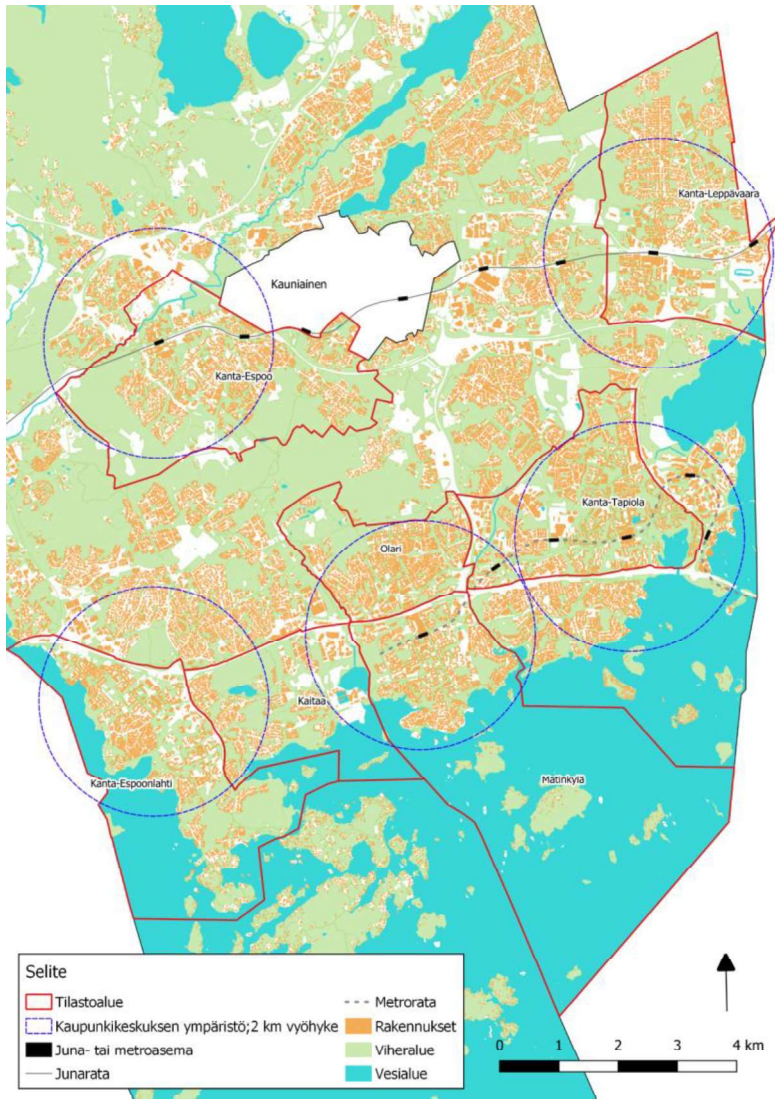
Wangin ym. (2015b: 85–94) mukaan koettu saavutettavuus ei ole riippuvainen puiston koosta tai fyysisestä etäisyydestä. Lisäksi tulokset osoittavat, että puistojen saavutettavuus on moniulotteinen asia, johon vaikuttavat fyysiset sekä sosiaaliset ja yksilölliset tekijät, kuten turvallisuus, rotutausta ja sosiaalinen syrjäytyminen. Tutkijat ehdottavatkin, että kaupunkielämän laadun kohentaminen ahkeramman puistokäytön avulla edellyttää erilaisten mieltymysten ja puistoja koskevien käsitysten huomiointia, etenkin erilaisten sosioekonomisten taustojen osalta. Koetun saavutettavuuden osalta on fyysisillä tekijöillä Wangin ym. (2015a: 63) tutkimuksen mukaan enemmän merkitystä, kuin psykologisilla tekijöillä. Merkittävin muuttuja koetun fyysisen saavutettavuuden osalta on puiston läheisyys, ja seuraavaksi tärkein muuttuja on miellyttävä kävelymatka. Sosiaalisista ja yksilöllisistä muuttujista tärkein on koettu turvallisuus, ja toiseksi eniten merkityä on sillä, että puistoa käyttävät samanlaiset kulttuuriryhmät.

3 TUTKIMUSTAPAUKSENA ESPOON KAUPUNKIKESKUKSET

Kuvailen seuraavaksi tutkimusalueita, kuten niiden väestöä, viheralueita sekä viheralueiden kehitykseen vaikuttavia tekijöitä. Työn keskiössä ovat Espoon kaupunkikeskukset, eli Espoon keskus, Espoonlahti, Leppävaara, Matinkylä-Olari ja Tapiola. Espoo-tarinasta (Espoon kaupunki 2017: 2) ilmenee, että Espoossa on viisi kaupunkikeskusta, jotka muodostavat verkostokaupungin keskeisenä osana kehittyvää verkostomaista metropolialuetta. Espoon asukasmäärä kasvaa, jonka seurauksena kaupunkikeskusten kaupunkirakenne tiivistyy yhä enemmän; esimerkiksi vuonna 2022 asukasmäärä ylittää 300 000 rajan (Espoon kaupunki 2020: 8). Väestö voi kasvaa jopa 140 000 asukkaalla vuoteen 2050 mennessä (Ahlgren ym. 2019: 8). Voimakkaan väestönkasvun vuoksi kaavoitus keskittyy asuntohankkeisiin (Espoon kaupunki 2020: 8–10). Kasvua on eniten Espoonlahdessa, Leppävaarassa ja Tapiolassa. Pienemmät asemanseudut kehittyvät myös palveluineen.

Espoo-tarinassa (Espoon kaupunki 2017: 1–2) kuvataan seuraavasti Espoon kehittymistä: 560 vuotta kesällä 2018 täyttänyt Espoo on ollut kaupunki vasta vuodesta 1972. Väestömäärä lähti nopeammin kasvuun 1950-luvulla, jolloin asukasmäärä ylitti 20 000 rajan. Kaupungin hallinnollinen keskus sijoitettiin Espoon keskukseen. Vuonna 1953 alkanut Tapiolan rakentaminen kulki teemalla ”Asuntoja lapsiperheiden tarpeisiin”. Länsiväylän varteen rakennettiin vanavedessä Matinkylä-Olari ja Espoonlahti, ja Leppävaara kasvoi junaradan varrella. Nykyisin Espoo muodostuu viidestä kaupunkikeskuksesta sekä kahdesta paikalliskeskuksesta ja siellä asuu noin 280 000 asukasta. Kaksikielisessä ja kulttuurisesti moninaisessa kaupungissa on vieraskielisiä asukkaita yli 42 000 ja määrä kaksinkertaistuu ennusteen mukaan vuoteen 2030 mennessä.

Kaikissa muissa kaupunkikeskuksissa, paitsi Espoonlahdessa, on jo juna- tai metroasema. Länsimetro laajenee myöhemmin, suunnitelmien mukaan 2023 myös Espoonlahteen, ja lisäksi Kivenlahteen asti (Länsimetro 2020). Keskustaympäristöt keskittyvät tulevaisuudessa (Ahlgren 2019) mukaan mahdollisesti yhä tiiviimmin uusien ja tulevien metro- ja juna-asemien läheisyyteen, ehkä enintään 1 km asemalta voidaan nähdä olevan potentiaalia oikeasti keskustamaiseen ympäristöön, ainakin aseman saavutettavuuden näkökulmasta. Tässä tutkielmassa tarkastellaan Espoon kaupunkikeskustatyön tueksi viiden kaupunkikeskuksen asemanseutujen viheralueita kahden kilometrin bufferivyöhykkeiden alueelta. Asemanseutu on kävelyetäisyydellä, eli noin 1–2 km etäisyydellä asemasta oleva alue, jonne suunnitellaan eniten täydennysrakentamista (Uudenmaan liitto 2017). Kaupunkikeskusten asemanseutuja kuvaavien bufferivyöhykkeiden pinta-alasta osa kuuluu toisen kunnan alueelle Espoon keskuksen, Espoonlahden ja Leppävaaran osalta, mutta tutkielman rajauksen mukaisesti tarkastellaan siis kuitenkin Espoon kaupungin kaavoituksen piiriin kuuluvaa, kuntarajojen sisälle jäävää aluetta.

Kuva 1. Tutkielman keskiössä ovat kaupunkikeskusten asukkaat ja asemanseutujen viheralueet. Tapiola, Matinkylä-Olari ja Espoonlahti sijaitsevat Länsimetron, ja Leppävaara sekä Espoon keskus kaupunkiradan varrella. (Pohjakartta Helsingin kaupungin kaupunkiympäristö toimialan kaupunkimittauspalvelut, Helsingin seudun kunnat ja HSY, 2018. Seutukartan aineistoa on muokattu. Espoon kaupunki/viheralueet.)

3.1 Espoon kaupungin siniviherrakenteen suunnittelun ohjaus

Monet maankäyttöön liittyvät ohjauskeinot aiheuttavat viheralueisiin muutoksia. Läpikäyn seuraavaksi Espoon siniviherrakenteen suunnittelua ohjaavia tekijöitä.

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) ja muun lainsäädännön lisäksi seuraavat valtakunnalliset, seudulliset ja Espoon omat strategiset ohjelmat, päätökset ja tavoitteet vaikuttavat viheralueiden ja vesistöjen tilanteen kehittymiseen (Ahlgren ym. 2019: 13): Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ohjaavat muun muassa ekologisesti tai virkistyskäytön kannalta merkittävien alueiden yhtenäisyyttä sekä yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden säilymistä. Valtakunnallisiin strategioihin sisältyy muun muassa Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelusta ja kestävän käytön strategiasta vuosiksi 2012–2020. Voimassa ja tekeillä olevilla Uudenmaan maakuntakaavoilla on tavoitteena parantaa ekosysteemipalvelujen tarjontaa seututason ohjauksella. Seututason ohjaukseen sisältyvään Helsingin seudun

MAL 2050:n kuuluu muun muassa riittävän laajojen yhtenäisten viheralueiden säilyminen sekä taajamien sisä- että ulkopuolella. Tämä MAL -suunnitelma, eli Helsingin seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen strateginen suunnitelma seudun kokonaisuuden kehittämisestä vuoteen 2050 mennessä (Espoon kaupunki 2020: 22), ohjaa osaltaan kaavoitusta ja Espoon strategiaa, jota läpikäyn seuraavassa luvussa. Ahlgrenin ym. (2019: 13) mukaan Espoon omiin ohjelmiin ja strategioihin sisältyvät lisäksi hulevesiohjelma, luonnon monimuotoisuuden suojelun toimenpideohjelma, ilmasto-ohjelma ja vesiensuojelun toimenpideohjelma. Asukkaiden toiveisiin liittyvien selvitysten mukaan toivotaan lähivirkistysalueiden ja laajempia luontoalueiden säilymistä, virkistysalueiden rauhallisuutta ja luonnontilaisuutta sekä lähellä asuinpaikkaa olevia virkistysalueita.

3.1.1 Espoo-tarina ja muut strategiat sekä ohjelmat

Tutkielmani liittyy Kaupunkikeskustatyöhön, joka puolestaan osaltaan edistää Espoon strategiaa. Tämä strategia, eli Espoo-tarina kertoo Espoon tavoittelevan Euroopan kestävimmän kaupungin titteliä (Espoon kaupunki 2017): Espoon kaupungilla on asetettu tavoitteeksi olla Euroopan kestävin kaupunki tulevaisuudessakin. Espoossa nähdään kaupungin olevan tulevaisuudessa luonnonläheinen ja kestävä. Vanhojen asuinalueiden tiivistämisen lisäksi rakennetaan uusia asuinalueita. Tavoitteena on riittävä kerros- ja pientalorakentaminen sekä nopea kaavoitus. Espoolaisten ekologinen jalanjälki pienenee ja kaupunki näyttää mallia ilmastotyössä. Taloudellinen, ekologinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kehitys onnistuu parhaiten verkostomaiseen raideliikenteeseen tukeutuvan kaupunkirakenteen avulla. Joukkoliikenteen ja pyöräilyn mahdollisuudet paranevat. Kaupunkikeskuksia kehittämisessä huomioidaan alueiden omat vahvuudet. *”Kaikista kaupunkikeskuksista muodostuu viihtyisiä ja turvallisia asuin-, asiointi- ja työpaikkakeskuksia, joissa hyvät palvelut, virikkeelliset harrastusmahdollisuudet ja lähiluonto ovat helposti ja esteettömästi saavutettavissa”* (Espoon kaupunki 2017: 2). Espoon kaupungin kaavoituskatsauksessa (Espoon kaupunki 2020: 11) tuodaan esiin täydennysrakentamisen negatiivisemmat vaikutukset: maisema muuttuu tuttujen metsiköiden hävitessä ja maaston muokkauksen vuoksi, samalla kun palvelut ja liikenneyhteydet lisääntyvät. Kaavoituskatsauksessa todetaan myös, että muutoksen voimakkuutta ilmentävät valitukset keskimäärin joka viidennestä asemakaavamuutoksesta. Espoon kaupungin (2017: 12) strategiassa esitellään ”Osallistuva Espoo” -ohjelmaa, jolla halutaankin edistää asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen osallistumista. Tavoitteena on kaikkien kuntalaisten osallistumisen helppous, asukkaiden lähitekeminen ja omatoimisuus sekä demokratian ja päätöksenteon kehittyminen. Tulevaisuuden kaupunki muotoutuu kansalaistoiminnan tuloksena, myös kansainvälisesti vetovoimaiseksi.

Espoolaisten asuinympäristön viihtyisyyttä, luontoarvoja ja luonnon monimuotoisuutta halutaan ylläpitää (Espoon kaupunki 2017: 1–10). Strategiassa kerrotaan, että espoolaiset arvostavat lähiluontoa, virkistysalueita, järviä, rantaraittia ja merellisyyttä. Metsät, pellot ja kulttuurimaisema huomioidaan Espoon kaupunkikehityksessä. Espoo tunnetaan luonnonläheisyydestään, joka on huomioitava kaupunkirakennetta kehitettäessä. Espoon strategiassa (Espoon kaupunki 2017: 7–12) toistuvat myös valtuustokauden tavoitteissa

sivistyksen ja hyvinvoinnin sekä kehitysohjelmien osalta, että asuinalueilla on oltava riittävästi lähiluontoa ja lähiliikuntapaikkoja; Espoo on Suomen liikkuvin kunta, missä on helppo harrastaa arki-, työmatka- ja harrastusliikuntaa. Poikkihallinnollisen kehitysohjelman, eli Kestävä Espoo 2018 -ohjelman tavoitteena on myös muun muassa lisätä monimuotoisen luonnon ja kaupunkiympäristön tarjoamia hyötyjä kaikenikäisille espoolaisille sekä Espoossa vieraileville (Ahlgren ym. 2019: 9): Verkostomaisessa kaupunkirakenteessa luonto on lähellä ja lähiluonnon merkitys virkistyspaikkana vahvistuu. Merellisen Espoon ja Rantaraitin saavutettavuutta parannetaan ja palveluja kehitetään. Luontohyötyjä, lähi- ja kaupunkiluonnon laatua sekä virkistyspalveluja kehitetään ja tehdään tunnetuksi yhdessä asukkaiden, yritysten ja muiden kumppaneiden kanssa. Espoolaisten lähiluonnon tuntemusta ja luontosuhdetta vahvistetaan, sekä lisätään asukkaiden mahdollisuuksia huolehtia lähiympäristöstä.

Yleiskaavan ja asemakaavan toteutuksen välimaastossa tehtävän kaupunkikeskustatyön tavoitteena on Espoon kaupungin yleiskaavayksikön suunnittelupäällikkö Johanna Palomäen (2019) mukaan löytää täydennysrakentamisen potentiaalia houkuttelevista sijainneista, hyvien joukkoliikenneyhteyksien ääreltä ja samalla parantaa keskustojen käveltävyyttä kaupunkikuvan, turvallisuuden ja toiminnallisuuden näkökulmista. Palomäki kuvaa kaupunkikeskustatyön vaikuttavuutta, joka näkyy ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaamalla; kestävästä liikkumisesta tuetaan ja väestönkasvua suunnataan ensisijaisesti jo valmiiksi kaupunkimaiseen ympäristöön. Lisäksi kaupungin elinvoimaa lisätään luomalla houkuttelevaa kaupunkimaista toimintaympäristöä yrityksille. Gehl (2018: 19) huomauttaakin jalan liikkumisen tukevan kaupungin olennaista tehtävää myös kohtaamispaikkana; kävely on tärkeä kohtaamisen tapa yhdessä julkista tilaa käyttävien ihmisten välillä. Ihmiset käyttävät kaupunkitilaa monenlaisiin toimintoihin jalan liikuessaan, kuten matkantekoon pisteestä A pisteeseen B, huvin vuoksi kävelyyn, lyhyisiin pysähdyksiin tai pidempään oleskeluun, keskusteluihin ja kohtaamisiin, liikuntaan, tanssiin, leikkiin sekä kaupusteluun. Kävely on nähty aiemmin etenkin liikennemuotona ja liikennesuunnitteluun kuuluvana asiana, eikä kaupunkielämän erilaisia mahdollisuuksista niinkään huomioitu.

Suomessa ei ole kuntia velvoittavaa ohjetta muun muassa viheralueiden saavutettavuuden suunnitteluun. Kaupunkirakenteen tiivistyessä Espoossa nähdään kuitenkin tärkeäksi arvioida viheralueita koskevia tavoitteita ja periaatteita suhteessa keskustojen tiivistämistavoitteisiin; pyrkimyksenä on kehittää indikaattori, jolla viheralueiden saavutettavuuden kehitystä voidaan seurata (Ahlgren 2019). Viheralueiden suunnittelulla voidaan edistää myös Espoon ilmasto-ohjelmaa, sillä virkistysalueiden ja lähivirkistyspalveluiden riittävällä määrällä, laadulla ja hyvällä saavutettavuudella vähennetään vapaa-ajalla tapahtuvaa henkilöautoilua. Niemelä, Tyrväinen ja Schulman (2009: 10–11) puolestaan huomauttavat, että kaupungin laidoilla sijaitseville laajoille viheralueille on oltava julkiset liikenneyhteydet, jotta kasvihuonekaasuja lisäävä yksityisautoilu ei estäisi tiivistämISRakentamisen taustalla olevaa kestävästä kehityksen tavoitetta.

3.2 Viheralueiden virkistystarjonnan nykytilanne

Läpikäyn tässä luvussa yleispiirteisesti Espoon ja kaupunkikeskusten ympäristöjen siniviherrakenteen piirteitä erityisesti virkistymismahdollisuuksien kannalta. Hannikaisen ym. (2014: 74–75) mukaan pääkaupunkiseudun rakentumiseen 1970–2010 luvuilla kuuluu merkittävänä osana uusien viheralueiden kehitys. Espoota, Helsinkiä ja Vantaata yhdisti viheralueiden runsaus, sillä ne kattoivat yli kolmanneksen kuntien pinta-alasta. Espoossa oli vielä hyvin jäljellä rakentamatonta maata täydennysrakentamiselle, eikä näin vielä suurta painetta rakentaa viheralueita.

Huomattava osa Espoon pinta-alasta koostuu erikokoisista ja erityyppisistä viheralueista (Ahlgren 2019: 15): Suurimmat yhtenäiset viheralueet sijaitsevat Pohjois-Espoossa. Keski- ja Etelä-Espoossa viheralueet koostuvat suurimmaksi osaksi kaupunkirakenteen sisäisistä alle 20 hehtaarin asuntoaluekohtaisista virkistysalueista sekä lähipuistoista ja -metsistä, mutta myös tiiviin kaupunkirakenteen sisällä on säilynyt useita laajempia viheraluekokonaisuuksia, kuten Keskuspuisto, Sammalvuori, Hannusmetsä ja Laajalahden Natura -alue. Espoo-tarinassa (Espoon kaupunki 2017: 2) kuvataan luontoa olevan lähiluonnon lisäksi Pohjois-Espoon Nuuksion erämaassa, rantaraitilla, lähes 60 kilometrin pituisella rannikolla, 165:llä saarella ja keskuspuistossa.

Ahlgren ym. (2019: 10) ovat Viherkudelmatyössä tarkastelleet toimivan siniviherrakenteen ja ekosysteemipalvelujen turvaamista Espoossa tiivistyvän kaupunkirakenteen myötä, tavoitteena parantaa myös tietoisuutta siniviherrakenteen ominaispiirteistä ja sen tarjoamista hyödyistä kaupunkirakenteessa. Saavutettavuutta tarkasteltiin linnuntie-etäisyydellä taajamista erikokoisille viheralueille seuraavasti (Ahlgren ym. 2019: 16):

- 0,35–0,4 ha viheralue enintään 150 metrin päässä asunnosta (tavoitteena riittävät korttelikohtaiset viheralueet)
- 1,5–3 ha enintään 300 metrin päässä asunnosta (tavoitteena riittävät lähipuistot tai -metsät)
- vähintään 10 ha viheralue enintään 500 metrin päässä asunnosta (tavoitteena riittävät asuntoaluekohtaiset virkistysalueet)
- 20 ha viheralue enintään 1 kilometrin päässä asunnosta (tavoitteena riittävät ulkoilualueet)
- vähintään 500 ha viheralue 15–20 kilometrin päässä asunnosta (tavoitteena riittävät retkeilyalueet)

Ahlgren ym. (2019: 27) toteavat, että analyysien perusteella lähes kaikilla espoolaisilla luonto on lähellä ja luonnonläheisyys on myös asukkaiden näkemysten perusteella tärkeä kaupungin ominaispiirre. Lähivirkistyspalveluiden ja -reittien saavutettavuus on hyvä varsinkin Keski- ja Etelä-Espoon asuinalueilla. Viheralueiden saavutettavuutta pitäisi kuitenkin parantaa, sillä esimerkiksi Kaakkois-Espoon alueilla isompien viheralueiden saavutettavuus on huonompi kuin muualla Espoossa. Tällä alueella meren merkitys korostuu ja rannikon sekä pienempien viheryhteyksien virkistyskäytön kehittäminen nähdään tärkeäksi. Ahlgren ym. (2019: 16) tuloksista selviää, että tutkielmani tarkastelualueilla pienten, yli 0,35 hehtaarin viheralueiden saavutettavuus on heikko osin Kivenlahdessa Espoonlahden alueella sekä Haukilahdessa Matinkylä-Olarissa. Lisäksi yli 1,5 hehtaarin kokoisten viheralueiden saavutettavuus on heikko Olarissa. Mitä suurempaa viheraluetta tarkastellaan, sitä enemmän on myös suurempia asuinaluekeskittymiä, joista etäisyys viheralueille ei vastaa suosituksia. Tarkastelussa olevilla asemanseuduilla Espoon keskuksessa, Tuomarilassa, Matinkylässä

ja Olarissa on alueita, joista yli 10 hehtaarin viheralueen saavutettavuus on heikko. Etelä-Espoossa taas Haulilahdesta, Westendistä ja osista Tapiolaa etäisyys yli 20 hehtaarin viheralueille on yli kilometriin. Ahlgren ym. mukaan Espoon rannikolla meren läheisyys ja rantaraitin muodostama jatkuva ulkoiluyhteys korvaa kuitenkin osittain yli 20 hehtaarin ulkoilun alueen tarpeen. Espoon kaupunkikeskusten asemanseutujen siniviherrakenne muodostuikin työni rajauksen mukaisesti Espoon keskusta ja Leppävaaraa lukuun ottamatta maa-alan lisäksi isosta vesistöalueesta, sillä Espoonlahti, Matinkylä-Olari ja Tapiola sijaitsevat Etelä-Espoon rannikolla.

Ahlgren ym. (2019: 16, 27) mukaan suunnittelussa on selvitettävä tarkemmin viheralueiden riittävyyttä, saavutettavuutta ja laatua erityisesti niillä alueilla, joilla viheralueiden saavutettavuus ei analyysien perusteella ole suositusten mukainen. Lähivirkistysalueiden käyttäjäpaine kasvaa Espoon asukasmäärän kasvaessa. Suurin käyttäjäpaineen kasvu kohdistuu Etelä-Espoossa alueille, joilla käyttäjäpaine on jo nykyisellään voimakas. Alueiden tiivistämisessä on pyrittävä virkistyskäyttöön soveltuvien viheralueiden säilyttämiseen ja nykyisten viheralueiden pirstoutumisen estämiseen. Aukkojen pitäisi tulevaisuudessakin päästä tarpeeksi laadukkaille ja monimuotoisille virkistysalueille, joille ovat lisäksi viihtyisien yhteyksien päässä hyvin saavutettavissa.

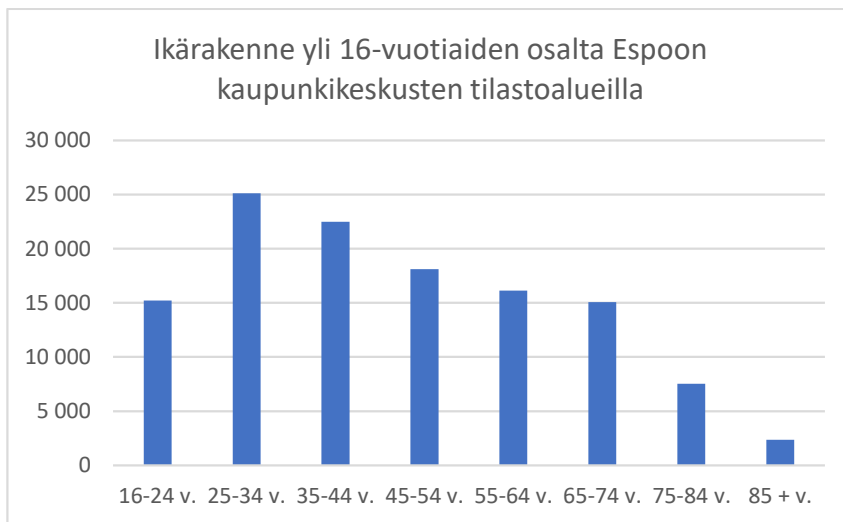
3.3 Kaupunkikeskusten sosiodemografia

Jaatinen (2019b) mukaan Espoossa oli 283 632 asukasta vuodenvaihteessa 2018/2019. Espoon väestö kasvoi 4 588 asukkaalla eli 1,6 % vuoden 2018 aikana, ja määrällisesti kolmanneksi eniten Suomen kunnista Vantaan ja Helsingin jälkeen. Väestönkasvusta 3 430 henkeä eli 75 % oli vieraskielisiä. Suomen- ja saamenkielisten määrä kasvoi 1 236 asukkaalla ja ruotsinkielisten väheni 78 asukkaalla. Väestömäärä kasvoi 2018 määrällisesti eniten Suur-Leppävaarassa ja Suur-Matinkylässä.

Jaatinen (2019b) mukaan espoolaisista 76 % oli suomen- tai saamenkielisiä, 7,1 % ruotsinkielisiä ja 17 % vieraskielisiä. Espoossa asui syntyperältään ulkomaalaistaustaisia 17 % ja ulkomaan kansalaisia 10,9 %. Perheväestöön kuului 77 % väestöstä ja perheen keskikoko oli 2,87 henkeä. Lapsiperheitä eli perheitä, joissa on vähintään yksi alaikäinen lapsi, oli 47 % kaikista perheistä. Keskimääräinen lapsiluku perheissä, joissa asui lapsia, oli 1,78 lasta.

Seuraavaksi tarkastelussa ovat tilastoalueet, jotka sijoittuvat kaupunkikeskusten alueille, sekä niiden ikä-, sukupuoli, tulorakenne sekä korkeakoulutuksen tilanne. Kanta-Espoossa, Kanta-Espoonlahdessa, Kaitaalla, Kanta-Leppävaarassa, Matinkylässä, Olarissa ja Kanta-Tapiolassa oli vuodenvaihteessa 2018/2019 yhteensä 122 039 vähintään 16-vuotiasta tutkielman tavoiteperusjoukkoon kuuluvaa asukasta. Vuodenvaihteessa 2018/2019 oli tutkielman tavoiteperusjoukkoon kuuluvia, yli 16-vuotiaita asukkaita tarkasteluun otetuilla tilastoalueilla seuraavasti (Jaatinen 2019a): Kanta-Leppävaara 25 902 asukasta, Kanta-Espoonlahti 20 552, Kaitaa 4581 asukasta, Kanta-Tapiola 19 160 asukasta, Matinkylä 18 025 asukasta, Olari 13 199 asukasta ja Kanta-Espoo 20 620 asukasta. Tarkasteluun sisältyvät tilastoalueet sijaitsevat pääosin kaupunkikeskusten

asemanseutujen alueella, joihin myös tutkielmassa keskitytään. Suurin ikäryhmä muodostuu 25–34-vuotiaista, joita on noin viidesosa (kuva 2).

Kuva 2. 16-vuotta täyttäneiden määrä vuodenvaihteessa 2018/2019 kaikkien tarkastelussa olevien tilastoalueiden (Kanta-Espoo, Kanta-Espoonlahti, Kaitaa, Kanta-Leppävaara, Matinkylä, Olari ja Kanta-Tapiola) osalta (Jaatinen 2019b).

Jaatisen (2019b) mukaan Espoossa asuu hieman enemmän naisia (50,3 %) kuin miehiä (49,7 %). Ikä vaikuttaa väestön sukupuolirakenteeseen. Naiset ovat enemmistönä vasta yli 50-vuotiaiden ikäryhmissä ja tätä nuoremmissa viisivuotiskäryhmissä on miesenemmistö. Suomenkielisessä väestössä naisten suurempi osuus näkyy koko väestöä aiemmin jo 40-vuotiaissa ja ruotsinkielisessä väestön osassa vasta 65 vuotta täyttäneissä. Kaikilla tarkasteluun otetuilla seitsemällä Espoon kaupunkikeskusten seutujen tilastoalueilla naisia on yli 16-vuotiaiden osalta enemmän (Helsingin seudun aluesarjat 2019a). Kanta-Espoonlahden, Matinkylän ja Kanta-Tapiolan osalta naisia on miehiin verrattuna selkeästi enemmän kuin muilla tilastoalueilla.

Espoossa lähes puolet (47,2 %) asukkaista on suorittanut korkea-asteen tutkinnon, joka on selvästi enemmän kuin koko Suomessa (31,8 %) vuoden 2019 alussa (Jaatinen & Joensuu 2020: 18). Tilastoissa on puutteita ulkomailta suoritettujen tutkintojen osalta. Kuva 3 osoittaa, että korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on Kanta-Tapiolassa selvästi suurempi, kuin muissa kaupunkikeskuksissa ja huomattavin ero näkyy suhteessa Kanta-Espoon tilanteeseen, missä korkeasti koulutettuja on noin 24 % vähemmän.

Kuva 3. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus vuonna 2019 kaupunkikeskusten tilastoalueilla (Jaatinen & Joensuu 2020: 18).

Espoon kaupunkikeskusten tilastoalueilla 15 vuotta täyttäneiden valtionveronalaiset keskitulot vuonna 2017 jakautuivat tarkastelussa olevilla tilastoalueilla niin, että vähiten ansaitsevien alueella keskitulo on noin kolmasosan pienempi suurimpaan keskituloon yltävään tilastoalueeseen verrattua (kuva 4): Keskitulo on siis 15 000 € pienempi Kanta-Espoossa, kuin eniten palkkaa saavien tilastoalueella Kanta-Tapiolassa (Helsingin seudun aluesarjat 2019b).

Kuva 4. 15 vuotta täyttäneiden valtionveronalainen keskitulo vuonna 2017 kaupunkikeskusten tilastoalueilla (Helsingin seudun aluesarjat 2019b).

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkielmassani on kerätty tietoa viheraluesuunnittelun tueksi survey-, eli kyselytutkimuksella PPGIS-työkalua käyttäen. Tämä kvantitatiiviseen, empiiriseen tutkimukseen soveltuva aineistonkeruumenetelmä sopii suuren ihmisjoukon paikkakokemusten tutkimiseen. Olen käyttänyt aineistona ympäristöpsykologian ja humanistisen maantieteen alojen tutkimusten lisäksi muun muassa erilaisia Espoon kaupunkiin liittyviä maankäytön suunnittelun selvitysraportteja, sekä tilasto- ja paikkatietoaineistoja (kuva 5).

Kuva 5. Vuokaavio tutkielman menetelmiin liittyvistä työvaiheista.

4.1 PPGIS-kyselyn suunnittelu

Suunnittelin kyselyn yhteistyössä Espoon kaupungin yleiskaavayksikön suunnittelijoiden kanssa. Kysely toteutettiin PehmoGIS PPGIS-työkalulla; Mapita Oy:n kehittämän pilvipalvelu Maptionnairen avulla, jota on kaupungilla käytetty asukaskyselyihin. Public Participation Geographic Information System (PPGIS) tarkoittaa paikkatietotyökaluja, jotka on kehitetty kansalaisten tuottaman spatiaalisen tiedon keräämiseen ja hyödyntämiseen (Brown & Kyttä 2014; Sieber 2006). Yhdysvaltalainen NCGIA (National Center for Geographic Information and Analysis) kehitti PPGIS-termin, jotta ilmenisi miten osallistumista edistävät GIS-teknologiat vaikuttavat päätöksentekoon ja tukevat sen läpinäkyvyyttä. Osallistava suunnittelu ilmentää sosiaalista, eettistä ja poliittista menettelyä, jossa yksilöt tai ryhmät eri työkalujen avulla osallistuvat suunnitteluun ja päätöksentekoon, joka edistää osallistujille tärkeitä asioita; Osallistava suunnittelu voi hyödyttää naisia, miehiä, nuoria ja vanhoja eri etnisistä ryhmistä ja sosiaalisista luokista (Horelli 2002: 609–620).

Tavoitteena oli PPGIS-kyselyn avulla saada selville suuren joukon kokemuksia, arvostuksia ja merkityksiä Espoon viheralueisiin liittyen. PPGIS-kysely mahdollistaa paikkaan sidottujen kokemusten tarkastelun. Ives ym. (2017) selvittivät Australiassa PPGIS -työkalulla asukkaiden viheralueisiin liittyviä arvostuksia, sekä ympäristön ominaisuuksien vaikutusta näihin arvoihin: PPGIS onkin tutkijoiden mukaan potentiaalinen menetelmä viheralueiden suunnittelun tueksi, kun selvitetään spatiaalisesti monimutkaisia ihmisen ja luonnon välisiä suhteita.

Kysely suunnattiin ensisijaisesti Espoon viiden kaupunkikeskuksen asukkaille. Avoin kysely mahdollistaa kaupunkikeskusten asukkaiden lisäksi myös muiden kaupunkikeskusten viheralueita käyttävien näkemysten keräämisen, joista Espoon yleiskaavayksikössä oltiin myös kiinnostuneita. Kysely toteutettiin myös englanniksi, jotta yhä useammalla espoolaisella olisi mahdollisuus osallistua, ja saataisiin tietoa muun muassa kulttuuritekijöiden vaikutuksesta yhä enemmän kansainvälistyvässä Espoossa. Kyselyyn vastaamiseen ajateltiin käytettävän noin 20 minuuttia. Kyselyyn vastaamiseen kuluva aika riippuu kuitenkin paljon siitä, montako viheraluetta paikantaa ja kuinka laajasti mahdollisesti vastaa avoimiin kysymyksiin. Kysely testattiin eri ikäisillä naisilla ja miehillä ennen julkaisua. Testaajina toimi kymmenen henkilöä, joista osa oli espoolaisia. Testaajat selvittivät kysymysten ja ohjeiden selkeyden ja yksiselitteisyyden, vastausvaihtoehtojen toimivuuden, lomakkeen vastaamisen raskauden sekä vastaamiseen kuluvan ajan. Kyselystä tehtiin viisi identtistä versiota, kullekin kaupunkikeskustalle omansa, niin että kussakin kyselyssä käsiteltävä alue ilmestyi kartalle jo kyselyn avautuessa. Vastaajat voivat vastata PPGIS-kyselyyn muistinvaraisesti, tai paikan päällä, käyttäen internetyhteydellä varustettua älypuhelin tai tablettia.

Vehkalahden (2019, 12–17) mukaan kyselytutkimuksen kohteet, kuten asenteet ja arvot ja mielipiteet ovat moniulotteisia, eikä niiden mittaus ei ole yksinkertaista. Haasteet liittyvät tutkimuksen sisällöllisiin tavoitteisiin, mittaamiseen ja tiedonkeruuseen. Mittarilla tarkoitetaan kyselytutkimuksessa kysymyksiä ja väitteitä, joiden tavoitteena on mitata erilaisia moniulotteisia ilmiöitä, kuten asenteita ja arvoja. Voidaan soveltaa jo aiemmin käytettyjä mittareita tai tehdä itse niitä. Selvitin kyselyssä arvoja ja kokemuksia aiemmin Tyrväisen ym. (2007) tutkimuksessa käytettyjen mittareiden lisäksi uusilla taustakirjallisuuden perusteella mielekkääksi katsomillani mittareilla, myös Espoon yleiskaavayksikön suunnittelijoiden näkemyksen huomioiden.

Kyselyn tavoiteperusjoukkoon kuuluvat vähintään 16-vuotiaat Espoon kaupunkikeskustoissa asuvat (N=122 039) rajatessa kaupunkikeskukset seitsemän tilastoalueen mukaan (kts. kuva 1) Tavoiteperusjoukkoon kuuluvat vähintään 16-vuotiaat, sillä nuoremmat eivät yleisesti ottaen luultavasti ole niin kiinnostuneita vastaamaan ko. kyselyyn, eikä kyselyä markkinoitu erikseen esimerkiksi kouluissa, missä nuoret voisi paremmin tavoittaa.

Tutkimuksessa on käytetty varsinaisen otannan sijaan itsevalintaa (self-selection sampling), jota Vehkalahti (2019: 43, 47) nimittää sattumanvaraiseksi näytteeksi sekä itse valikoituvaksi näytteeksi. Mittausepävarmuudet ovat mukana riippumatta siitä, onko kyse otannasta vai ei. Laaksonen (2018) mukaan itsevalintaotantaa on käytetty paljon internet-kyselyiden yhteydessä. Tässä ei-todennäköisyysotantaan lukeutuvassa menetelmässä, itsevalikoituneessa verkkotiedonkeruussa (Laaksonen 2013: 35–56) kyselyä mainostetaan avoimesti tutkimuksen kohteena olevalle ryhmälle (kohdentamatta mainostamista henkilökohtaisesti tietyille vastaajiksi mukaan toivottaville henkilöille), ja potentiaaliset vastaajat päättävät itse osallistuvatko kyselyyn. Sattumanvaraisen näytteen edustavuutta on edistetty markkinoimalla kyselyä muun muassa Espoon kaupungin omien verkkosivujen lisäksi kaupunkikeskusten sosiaalisen median

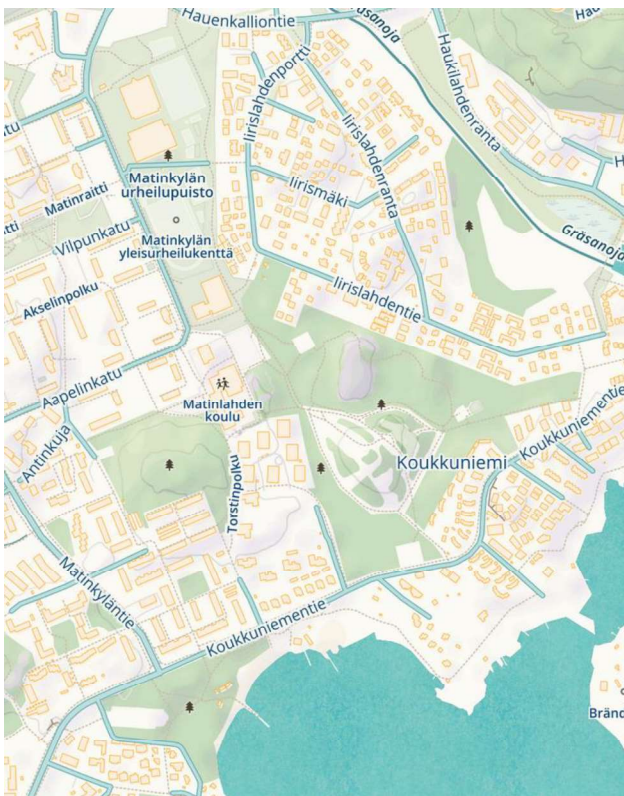
kanavissa, kaupunginosien asukasyhdistyksille sekä kaikissa kaupunkikeskuksissa flyereiden avulla. Itsevalintaotannalla toteutetun kyselyn tulokset eivät ole yleistettävissä kaikkiin Espoon kaupunkikeskusten asukkaisiin, sillä kyseessä ei ole satunnaisotanta.

Laitoin Maptionnaire asetuksissa ”Säilytä vastaukset” -asetuksen päälle, jotta voitaisiin heikentää yhden henkilön mahdollisuutta vastata useamman kerran: ”Vastaajan id tallennetaan selaimen muistiin, ja avatessa kysely uudestaan siihen ladataan aiemmat vastaukset estäen vastaamisen monta kertaa” pilvipalvelun ohjetekstissä sanotaan (Mapita Oy 2019). Vastaaja voi kuitenkin vastata esimerkiksi eri koneilta samaan kyselyyn useamman kerran, ja toisaalta myös vaikka kaikkiin viiden kaupunkikeskuksen kyselyyn.

4.2 Kyselyn rakenne

Kyselyssä (liite 1) on neljä kysymysosiota, ja lopuksi pyydettiin tallentamaan, sekä lähettämään vastaukset. Tutkimusmuuttujat ovat kolmessa ensimmäisessä osiossa; ensimmäisenä kysytään käytetyistä viheralueista, toisena viheralueisiin liittyvistä arvostuksista, kolmantena selvitetään mitä esteitä viheralueiden käytölle on. Neljäntenä on taustamuuttujien osio, jossa kysytään vastaajan henkilötietoja.

PPGIS-kyselyn pohjakartaksi valitsin OpenStreetMapin ”roads and terrain” kartan (kuva 6). OpenStreetMap on avoimen lisenssin ansiosta ilmainen maailmankarttapalvelu, ja sen ovat tehneet ihmiset erilaisista ammattitaustoista (OpenStreetMap 2019). Kartta näytti etenkin viheralueiden suhteen selkeältä. Kyselyn testaajat suosivat myös tätä ”roads and terrain” karttapohjaa verrattuaan sitä toiseen karttaan.

Kuva 6. Ote PPGIS-kyselyn Open Street Mapin kartasta, johon pyydettiin paikantamaan viheralueita ja koti. (Pohjakartta ja data OpenStreetMapista ja OpenStreetMap Foundationilta)

Käytettyjä viheralueita sekä viheralueiden käytön esteitä selvitetään pyytämällä merkitsemään kartalle nämä viheralueet (piirtonappikysymys); selvitetään vastaajan käyttämiä viheralueita, epämiellyttäviä viheralueita, joita ei käytä ja viheralueita, joita arvostaa mutta joita ei käytä. Korpelan ym. (2001: 25) mukaan puiston tai alueen käyttämisen useus ei pelkästään kerro alueen merkityksestä ihmisille, eikä tyytyväisyydestä alueeseen. Kävijämäärä ei suoraan kerro kuinka tärkeä jokin viheralue on ihmisille, sillä tärkeys voi olla ihmisten mielikuvissa mahdollisuutena mennä paikkaan tarvittaessa tai tunteenomaisena tyytyväisyytenä paikan olemassaolosta. Katsottiin siis mielekkääksi selvittää viheralueiden merkitystä myös siitä näkökulmasta, että millä tavalla tärkeää pelkästään asuinalueen viheralueen olemassaolo voi olla asukkaille.

Viheralueen paikannuksen jälkeen esiin ponnahti kysymyksiä (pop-up kysymys) viheralueeseen liittyen. Pop-up kysymyksiä esitettiin vastaajan paikannettua käytettyjä, epämieluisia, sekä tärkeitä viheralueita, joilla ei käy. Suurin osa kysymyksistä sisältää valmiit vastausvaihtoehdot. Avoimia kysymyksiä on esitetty, kun vastausvaihtoehtoja on tuntunut olevan paljon, tai kun on haluttu tietää aiheesta enemmän.

Käytettyjen ja epämieluisien viheralueiden, sekä viheralueisiin liittyvät arvostukset osioissa on selvitetty muun muassa Tyrväisen, Mäkisen ja Schipperijnin (2007) tutkimia sosiaalisia arvoja. Käytettyjen viheralueiden osalta kysyttiin kymmenen muuttujan avulla, millaisia koettuja viheralueiden laatuja paikannetuilta viheralueilta löytyy: rauha ja hiljaisuus, tilan ja vapauden tuntu, ihmisten kohtaamispaikka, metsän tuntu, kaunis maisema, miellyttävä puisto, arvokas luontokohde, hyvät liikunta- ja leikkimahdollisuudet, kiinnostavaa paikallishistoriaa ja -kulttuuria, hyvä saavutettavuus kotoa. ”Ihmisten kohtaamispaikka” ja ”hyvä saavutettavuus kotoa” ovat muuttujia, joita ei ole tarkasteltu Tyrväisen ym. (2007) sosiaalisten arvojen tutkimuksessa. Niitä tarkastellaan tässä tutkielmassa, sillä monet viheralueet toimivat esimerkiksi tuttavien kohtaamispaikkana (esim. Tienari 2001; Gifford 2007) ja saavutettavuus vaikuttaa siihen, miten helposti viheralueelle mennään ja kuinka usein viheralueella käydään (kts. luku 2.3).

Kaplanin ja Kaplanin (1989: 207) mukaan ihmiset kokevat ympäristön pääosin visuaalisesti ja ympäristökokemuksen ymmärtäminen vaatii täten visuaalista materiaalia. Ympäristöä voidaan tutkia paikan päällä tai se pitää esittää valokuvin tai piirroksin. Tyrväinen, Mäkinen ja Schipperijn (2007: 15) toteavat kyselystään, että lomakkeella olleet pienet piirustukset luultavasti lisäsivät arvojen ymmärrettävyyttä, vaikka vaikuttivat ehkä myös siihen, miten vastaajat tulkitsivat tietyn arvon ja täten vaikutusta oli myös tulokseen. Sosiaalisia arvoja kysyttiin tässä Espoon kaupunkikeskusten kyselyssä pelkästään sanoihin tukeutuen, eli vastaajalla ei ollut käytössään (valo)kuvia. Kyselyyn oli myös tarvittaessa mahdollisuus vastata paikan päällä ja kyselyssä kerättiin tietoa paikoista, jotka ovat vastaajille tuttuja. Kyselyn monivalintakysymyksissä ei ollut keskimmäistä neutraalia vastausvaihtoehtoa, vaan sen sijaan viidentenä eli viimeisenä vaihtoehtona oli ”en osaa sanoa” (eos). Sijoitin siis eos -vaihtoehdon kyselyssä asteikon ulkopuolelle viimeiseksi, kuten myös Vehkalahti (2019: 36) kehottaa. Eos-vastaus ei välttämättä tarkoita neutraalia suhtautumista kysyttävään asiaan, vaan vastaaja ei kenties ole ymmärtänyt kysymyksen sisältöä tai ei vain ole halunnut kertoa mielipidettään. Pieni osuus eos-vastauksia voi osoittaa, että viheralueeseen liittyvä arvo tai ominaisuus on ymmärretty ilmeisen hyvin (Tyrväinen, Mäkinen & Schipperijn 2007: 9). Neliportaisella asteikolla ja lisäksi

”en osaa sanoa” vaihtoehdolla kysyttiin, paljonko vastaaja kokee merkitsemällään viheralueella eri ominaisuuksia. Kaplan ja Kaplan (1989: 210) huomauttavat, ettei ole paljoa merkitystä onko tutkimuskysymysten vastausasteikossa neutraali vastausvaihtoehto asteikon keskellä vai ohjataanko vastaamaan selkeämmin mielipide parillisen asteikkopaikkojen lukumäärän avulla.

Taustamuuttuja kysymyksiä ovat seuraavat asiat: Ikä, sukupuoli, äidinkieli, asumismuoto (kerrostalo, rivitalo vai jokin pientalo), kotiosoite, monenko hengen taloudessa asuu, kuinka pitkään on asunut alueella, onko kotitaloudessa lapsia, ja omistaako vähintään yhden koiran. Espoon väestöstä 17 % oli vieraskielisiä vuodenvaihteessa 2018/2019 (Jaatinen 2019b), ja monivalintakysymys äidinkielestä antoi vaihtoehtoisiksi yleisimmät Espoossa puhutut vieraat kielet suomen ja ruotsin kielen, sekä ”jokin muu, mikä” vaihtoehdon lisäksi. Sosioekonomiseen asemaan liittyviä tekijöitä (koulutus, työtilanne, kuukausitulot) kysyttiin lisäksi, sillä myös näiden tekijöiden on todettu vaikuttavan puistokäyntiin (Wang ym. 2015b). Toisaalta heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevilla, sekä etnisillä vähemmistöillä näyttää usein olevan pienempiä viheralueita käytettävissä, ja niiden laatu on myös heikompi (Rigolon 2016).

4.3 Kyselyn markkinointi

PPGIS-kysely avattiin 20.6.2019 suomenkielisen version lisäksi myös englanninkielisenä. Kyselyä markkinoitiin Espoon kaupungin yleiskaava pääsivun suomen- ja englanninkielisillä sivustoilla. Kysely oli aluksi avoinna 8.8. asti, mutta mahdollisuutta vastata pidennettiin 18.8. asti, jotta saataisiin enemmän vastauksia.

Kyselyä markkinoitiin Espoon kaupungin toimesta Espoon kaupungin verkkosivuilla; koko kaupungin sekä kaavoituksen etusivuilla, kaupunginosat -sivulla ja ympäristö ja luonto sivulla. Lisäksi kyselyä markkinoitiin kaupungin Twitter ja Facebook sivuilla (mukaan lukien kaupunkikeskusten omat Facebook sivut). Kyselyä markkinoitiin myös kaupunginosayhdistysten sähköposteihin. Itse laitoin kyselyn linkin muun muassa LinkedIn:n ja Facebookiin kunkin kaupunkikeskuksen puskaradio tms. sivuille ja koko Espoon kattavalle ”rennommalle” puskaradio sivustolle. Markkinointia tehtiin kyselyn aukiolon keskivaiheilla, mutta myös loppupuolella 8.8. jälkeen kyselyn aukiolon jatkuessa.

Jaoin flyereitä kaikkiin kaupunkikeskuksiin 1.7. alkaen saatuaani ne Espoon kaupungilta. Flyereitä oli esillä muun muassa Espoon kaupunkikeskusten kirjastojen esitehyllyillä ja ilmoitustauluilla. Espoon keskuksen flyereitä oli esillä Entressen kirjastossa. Flyereitä jaettiin Espoonlahden alueella Lippulaivan kirjaston vieressä olevan Espoon kaupungin palvelupisteen lisäksi Nöykkiön ja Soukan kirjastoissa. Matinkylässä flyereitä oli esillä Ison Omenan kirjaston Espoon kaupungin palvelupisteellä ja Olarin asukaspuiston rakennuksessa sekä Nuottarannalla olevalla kaupungin ilmoitustaululla. Tapiolassa vein flyereitä Espoon kulttuurikeskuksessa sijaitsevaan kirjastoon. Leppävaarassa flyerit olivat esillä Sellossa sijaitsevassa kirjastossa.

4.4 Kyselyvastausten käsittely ja analyysi

Käsittelin vastaukset IBM SPSS Statistics (statistical package for social sciences) ohjelmistolla, Microsoft Excelissä ja QGIS (3.2 ja 3.4) paikkatieto-ohjelmistolla. Kyselyvastauksissa esiintyy erävastaukskatoa, joka muodostuu niiden vastaajien osalta, jotka täyttivät lomakkeen, mutta jättivät osan tiedoista pois (vrt. Vehkalahti 2019: 81). 9 % vastaajista ei tehnyt kyselyn lopussa pyydettyä vastausten lähettämistä, mutta ko. vastaukset ovat tallentuneet Maptionnaireen ja ne on myös otettu mukaan analyysiin.

Kaupunkikeskusten välisten erojen analyysiä varten yhdistin SPSS ohjelmistolla kaikkien viiden kyselyn arvostuksia ja taustatietoja koskevat vastaukset, ja lisäsin kaupunkikeskusten nimet uudeksi muuttujasarakkeeksi ristiintaulukointia varten. Yhdistin myös käytettyjen ja epämieluisen viheralueiden kyselyjen vastaukset. Poistin tulosten tarkastelua ajatellen epäolennaisia sarakkeita. Yhdistin taustamuuttujien ”muu, mikä” vastauksia jo valmiina annettuihin vastausvaihtoehtoihin tai tein uusia luokkia. Ristiintaulukoin kaikki vastaajien taustamuuttujat, sekä kaksi arvostukseen liittyvän monivalintakysymyksen vastaukset. Moni kyselyn monivalintakysymyksistä on järjestysasteikollisia, eli Likertin asteikon kysymyksiä. Muunsin muun muassa arvostettujen viheralueominaisuuksien osalta asteikot väliasteikoksi, jotta vastauksista voisi analysoida keskiarvot. Muunsin syntymävuodet ikävuosiksi, jonka jälkeen uudelleen koodasin ikämuuttujan ikäluokamuuttujaksi ristiintaulukointia varten. Vastaajien viheralueilla kokemista laaduista tein myös ristiintaulukoinnin kaupunkikeskuksittain. Muutin tilastollista analyysiä varten 35 käytetyn viheralueen kaupunkikeskusta, sillä esimerkiksi Tapiolan kyselyyn vastanneet ovat paikantaneet yhteensä 15 viheraluetta myös muiden kaupunkikeskusten tarkastelualueille. Näin kukin paikannettu viheralue näkyy tulosten tarkastelussa sen kaupunkikeskuksen asemanseudulla, mihin se on merkitty kartallakin.

Viheraluemerkintöjen paikkatietoanalyysiä varten yhdistin QGIS paikkatieto-ohjelmistolla erillisinä tiedostoina alun perin olleet kaupunkikeskusten viheraluepaikannukset erikseen käytettyjen ja epämieluisen viheralueiden osalta. Lisäsin myös attribuuttitaulukkoon uuteen sarakkeeseen kaupunkikeskusten nimet paikannusten tarkasteluja varten. Kaupunkikeskusten tiivistyminen keskittyy asemanseutujen ympäristöön, ja näistä viheralueista toivotaan lisää tietoa Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen yleiskaavayksikössä. Vastauksia analysoidaan siten niiden viheraluepaikannusten osalta, jotka sijaitsevat kahden kilometrin säteellä kaupunkikeskusten juna- tai metroasemilta. Espoonlahdessa ei vielä ole metroasemaa, mutta tein bufferivyöhykkeen Espoon kaupungin opaskartalla näkyvän asemaa apuna käyttäen.

Tein QGIS paikkatieto-ohjelmistolla asemanseutuja kuvaavat kahden kilometrin bufferivyöhykkeet juna- ja metroasemien ympärille viheraluepaikannusten tarkastelua varten. Analyysiin tulivat myös ne viheraluemerkinnät, jotka sijaitsevat edes osittain vyöhykkeellä. Bufferivyöhykkeille merkityistä viheralueista poistin Espoon kuntarajan ulkopuolelle sijoittuvat viheralueet, joita Espoossa ei suunnitella.

Osan viheraluepaikannuksista, eli viheralueet, joilla käydään, analysoin Heatmap (Kernel density estimation) menetelmällä QGIS-ohjelmistolla. Analyysi korostaa niitä alueita, joille on tehty eniten paikannuksia. Kernel-tiheyspinta -menetelmässä kohteiden määrättyä ympäristöä painotetaan valitulla tavalla, jolloin painotettujen alueiden summasta saadaan ilmiön jakautumista kuvaava pinta (Virrantaus 2011). Menetelmä antaa siis

yleiskuvan ilmiöstä, ja sen avulla voidaan tunnistaa selkeitä tihentymiä, hotspoteja. Kyseisen analyysin avulla esitän myös vastaajajoukon kotien sijainnit.

Laadullista aineistoa (avointen kysymysten vastaukset viheralueella käymisen syiden, kodin läheisyydessä sijaitsevien viheralueiden ja epämieluisien viheralueiden osalta) kvantifioin luokittelemalla Excelissä taulukkotoimintoa apuna käyttäen. Analysoin tunnistamalla tekstin avainominaisuuksia ja luokittelin ne ensin useampaan luokkaan. Joidenkin muuttujien yhdistämisen jälkeen laskin ilmausten määrän. Muutin joistakin yksilökohtaisista ilmauksista yleisempiä asiaa kuvaavia sanoja.

Kotia lähimpänä olevien viheralueiden toiveisiin sopivuutta mittaavan kysymyksen osalta luokittelin vastaukset niistä löytyneiden koettujen positiivisten ja negatiivisten asioiden perusteella tyytyväisyyttä. Läpikävin ensin, montako näihin positiivisiin ja negatiivisiin asioihin liittyviä mainintoja löytyy, jonka jälkeen yhdistelin joitakin luokkia. Siten muodostui luokkia, jotka kuvaavat kodin lähiympäristön enemmän ja vähemmän arvostettuja asioita.

Epämieluisien viheralueiden osalta neljässä vastauksessa on mainittu huono saavutettavuus esteenä viheralueen käytölle. Otin myös pelkästään saavutettavuuteen liittyvät vastaukset mukaan analyysiin, vaikka vastaaja ei ole esiintunut matkan varrella olevan viheralueen ominaisuuksia. Saavutettavuus liittyy alueiden välisiin yhteyksiin. Saavutettavuus ei ole viheralueella esiintyvä ominaisuus, mutta vaikuttaa yhtenä tekijänä viheralueiden käyttöön ja viheraluekokemuksiin. Luokittelun perusteella syntyi seitsemän uutta muuttujaa, monivalintaosiossa olleiden muuttujien lisäksi. Yhteensä lopulta oli siis kolmesta muuttujaa.

Luokittelin avoimeen kysymykseen tulleet vastaukset viheralueiden epämieluisiin ominaisuuksiin liittyvän kysymyksen osalta siten, että vertailin vastauksia vastaajien mahdollisiin muihin monivalintakohtaan jo ilmoittamiin epämieluisiin asioihin. Lisäsin avoimesta vastauksesta ilmenevien ilmausten perusteella uuden epämieluisan tekijän (uutena luokkana tai valmiisiin vaihtoehtoihin). Rajasin aineistoa niin, että analyysistä jäi pois kolme paikannusta; paikannukset eivät vastaajan kuvauksen perusteella ole viheralueita, vaan muuten eri tavoin pienempiä tai laajoja epämiellyttäviä paikkoja liittyen pelkästään rakennukseen tai rakennettuun alueeseen ja siihen liittyvään toimintaan.

5 TULOKSET

Kyselyyn vastasi yhteensä 616 vastaajaa; Espoon keskuksen kyselyyn vastasi 75, Espoonlahden 160, Matinkylä-Olarin 99, Leppävaaran 149 ja Tapiolan 133 vastaajaa.

Vastaajajoukko teki viheraluepaikannuksia yhteensä 2144 kpl, jotka näkyvät kartalla (liite 4). Kaikkien kaupunkikeskusten osalta viheralueista, joilla käydään (n=1683) 44 kpl on Espoon kuntarajan ulkopuolella. Epämieluisia viheralueita paikannettiin 162 kpl ja tärkeitä viheralueita, joilla ei käydä 299 kpl. 3 % vastaajista

ei tehnyt yhtään viheraluemerkintää. Epämieluisiksi koettuja ja tärkeitä viheralueita, joilla ei käydä, on kaikissa kaupunkikeskuksissa paikannettu monille samoille alueille, kuin viheralueita, joilla käydään (liite 4).

Seuraavaksi kuvaan vastaajajoukkoa. Käsittelen sitten vastaajajoukon viheralueisiin liittämiä arvostuksia ja kotia lähimpänä sijaitsevien viheralueiden merkityksiä. Läpikäyn sen jälkeen tuloksia viheralueista, joilla käydään, ja lopuksi epämieluisia viheralueita.

5.1 Kuvaus vastaajajoukosta

Vastaajan taustatietoihin liittyviä vastauksia (katso taustatietotaulukko, liite 2) tuli seuraavasti: Espoon keskuksen kyselyyn vastasi 34, Espoonlahden 89, Leppävaaran 79, Matinkylä-Olarin 61 ja Tapiolan 73 vastaajaa. Kaikkiin viiteen kyselyyn annettiin vajaita vastauksia, eli kaikki eivät ole vastanneet kaikkiin kysymyksiin. Kaiken kaikkiaan noin puolet kyselyyn vastanneista on vastannut henkilötietoja koskeviin kysymyksiin. Kuukausituloja koskeneeseen kysymykseen vastattiin selvästi vähemmän. Seuraavaksi läpikäyn vastauksia kaikkien kaupunkikeskusten osalta huomioiden myös kaupunkikeskusten välisiä selviä eroja. Tyypillinen vastaaja on suomenkielinen, työssäkäyvä, korkeakoulutettu keski-ikäinen nainen, joka on asunut jonkin kaupunkikeskuksen pientaloalueella vähintään 10 vuotta.

Ikänsä ilmoittaneista vastaajista nuorin oli 17-vuotias ja vanhimmat 80-vuotiaita. Ikänsä ilmoitti 48 % vastaajista. Yhden ikävastauksen poistin analyysistä epäselvän vastauksen vuoksi. Vastaajien keski-ikä on 49 vuotta ja mediaani-ikä on 50 vuotta. Yli 35-vuotiaat vastasivat aktiivisemmin kuin muut. Leppävaaran kyselyyn oli vastannut eniten nuorempia alle 35-vuotiaita, ja lisäksi selvästi vähemmän yli 54-vuotiaita, verrattuna muihin kaupunkikeskuksiin (taulukko 2).

Taulukko 2. Vastaajien ikärakenne Espoon kaupunkikeskuksissa. (Suurimmat osuudet korostettu punaisella).

IKÄ	Kaikki keskukset yhteensä (n=296)	Espoon keskus (n=29)	Espoonlahti (n=77)	Leppävaara (n=67)	Matinkylä- Olari (n=55)	Tapiola (n=68)
	%	%	%	%	%	%
< 25	3	0	1	2	2	7
25-34	11	10	4	21	7	12
35-44	25	28	31	33	13	19
45-54	22	17	26	19	31	13
55-64	23	17	26	10	24	34
65+	17	28	12	15	24	15

54 % (n=335) vastasi sukupuolikysymykseen. Vastaajista naisia on 70 %, miehiä 27 %, sukupuolekseen ”muu” ilmoitti 0,6 % ja 2,4 % ei halunnut määritellä itseään muiden kolmen vaihtoehdon mukaisesti.

Suurin osa äidinkieltä koskevaan kysymykseen vastanneista (n=335) ilmoitti äidinkielekseen suomen. Ruotsinkielisiä oli 5 %. Äidinkielenään englantia, romanian, slovakiaa, venäjää ja viroa puhuvia puolestaan oli kutakin yksi äidinkieltä ilmoittaneista.

Yli puolet kaikista kysymykseen vastanneista on asunut jossakin kaupunkikeskuksessa vähintään 10 vuotta (taulukko 3). Matinkylä-Olarin kyselyyn vastanneista jopa 60 % on asunut yli 15 vuotta ko. alueella. Enintään kaksi vuotta kaupunkikeskuksissa asuneita oli yhteensä noin kymmenesosa, mutta lyhyemmän aikaa asuneiden osuus vaihtelee selvästi kaupunkikeskusten välillä.

Taulukko 3. Vastaajien asumisaika Espoon kaupunkikeskuksissa. (Suurimmat osuudet korostettu punaisella).

ASUMISAIKA KAUPUNKIKESKUKSESSA	Kaikki keskukset yhteensä (n=329)	Espoon keskus (n=33)	Espoonlahti (n=88)	Leppävaara (n=79)	Matinkylä- Olari (n=60)	Tapiola (n=69)
	%	%	%	%	%	%
Alle vuoden	4	0	2	8	0	7
1-2 vuotta	5	0	5	4	5	9
2-5 vuotta	15	12	10	19	15	17
5-10 vuotta	15	36	14	18	10	9
10-15 vuotta	12	6	17	10	7	16
Yli 15 vuotta	42	36	47	34	60	32
Ei asu ko. kaupunkikeskuksessa	7	9	6	8	3	10

Asumismuodon ilmoitti 53 % koko vastaajajoukosta. Hieman yli puolet asuu pientaloalueella, ja toisaalta lähes puolet kerrostalossa (taulukko 4). Tapiola erottuu muiden kaupunkikeskusten vastaajiin verrattuna siten, että vain noin viidesosa asuu pientaloalueella. Kaikkien kaupunkikeskusten osalta 35 % asuu jossakin pientalossa (omakotitalo, paritalo tai erillistalo).

Taulukko 4. Vastaajien asumismuoto Espoon kaupunkikeskuksissa. (Suurimmat osuudet korostettu punaisella).

ASUMISMUOTO	Kaikki keskukset yhteensä (n=326)	Espoon keskus (n=32)	Espoonlahti (n=87)	Leppävaara (n=77)	Matinkylä- Olari (n=59)	Tapiola (n=71)
	%	%	%	%	%	%
Kerrostalo	47	63	24	30	58	78
Omakotitalo	18	6	30	33	5	4
Rivitalo	18	19	24	12	20	14
Paritalo	10	6	12	17	10	4
Erillistalo	7	6	10	9	7	0

44 % vastaajista (n=324) ilmoitti, ettei kotitaloudessa ole lapsia. Lähes 40 % kotitalouksien lapsista on alaikäisiä: Vastaajien kotitalouksissa asuu pelkästään kouluikäisiä 22 %, pelkästään alle kouluikäisiä 11 % ja alle kouluikäisiä ja kouluikäisiä 7 %.

Eniten vastaajia (42 %, n=327) on kahden hengen kotitalouksista. Toiseksi eniten, lähes neljäsosa vastaajista on neljän hengen kotitaloudesta. Koiranomistajia ilmoitti olevansa 27 % (n=325) kysymykseen vastanneista.

Koulutuksensa ilmoittaneista lähes puolet on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon (taulukko 5). Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita on puolestaan noin neljäsosa. Espoon keskuksessa on muihin kaupunkikeskuksiin verrattuna selvästi vähemmän ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita.

Taulukko 5. Vastaajajoukon koulutustausta Espoon kaupunkikeskuksissa. (Suurimmat osuudet korostettu punaisella).

KOULUTUSTASO	Kaikki keskukset yhteensä (n=325)	Espoon keskus (n=32)	Espoonlahti (n=87)	Leppävaara (n=77)	Matinkylä- Olari (n=60)	Tapiola (n=69)
	%	%	%	%	%	%
Peruskoulu	1	0	0	3	3	0
Opistotutkinto	11	16	13	5	15	9
Ammattikoulu- ja/tai ylioppilastutkinto	15	28	20	8	12	12
Alempi korkeakoulututkinto	24	28	24	26	27	17
Ylempi korkeakoulu- tai tohtoritutkinto	49	28	44	58	43	62

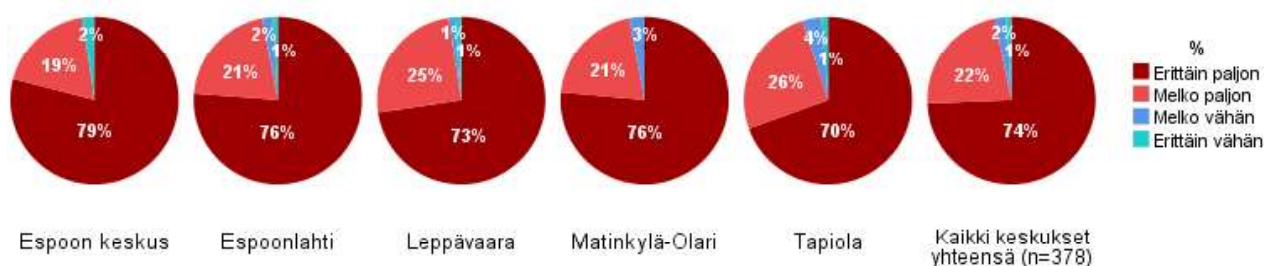
Työllisyystilanteensa kertoneista eniten, eli 72 % (n=323) oli ilmoittanut olevansa palkansaaaja, yrittäjiä tai kumpaakin. Eläkeläisiä oli lähes viidesosa. Työttömiä oli 3 %, opiskelijoita ja kotona lapsiansa hoitavia kumpaakin 1 %. Pieni osa vastaajista, eli yhteensä 5 % oli kuitenkin ilmoittanut heillä olevan moninaisempi työllisyystilanne: henkilö oli esimerkiksi sekä opiskelija että palkansaaaja, tai teki töitä lapsen hoidon ohella. Kuukausituloista (n=249) lähes puolet (46 %) sijoittuu 3000–4999 € luokkaan. Seuraavaksi eniten tuloja sijoittuu 2000–2999 € (17 %) ja 5000–7499 € (15 %) luokkiin.

Kotinsa paikansi (kts. kartta, liite 3) tai kotiosoitteensa ilmoitti 56 % vastaajista. Yksi koti oli paikannettu Helsinkiin. Kotiosoitteita kirjoitettiin 74 kpl. Paikannetuista kodeista (n=274) 80 % sijaitsee tavoiteperusjoukon tarkastelua varten valituilla tilastoalueilla.

5.2 Viheralueisiin liittyvät arvostukset

Viheralueisiin liittyvät arvostukset -osion ”Mikäli voisit valita, paljonko kotisi sijaintiin vaikuttaisi se, että pääset vaivattomasti miellyttävälle viheralueelle” -kysymyksen vastauksista 11 % tuli Espoon keskuksen, 27 % Espoonlahden, 22 % Leppävaaran, 18 % Matinkylä-Olarin ja 22 % Tapiolan kyselyyn vastanneilta. Ainoastaan yksi vastasi ”en osaa sanoa”. Kaupunkikeskusten välillä ei ole suuria eroja; selvästi suurimmalle osalle vaivaton pääsy miellyttävälle viheralueelle kotoa vaikuttaa erittäin paljon kodin sijainnin valintaan (kuva 7).

Vaivaton pääsy miellyttävälle viheralueelle kodin sijainnin valintaan vaikuttavana tekijänä

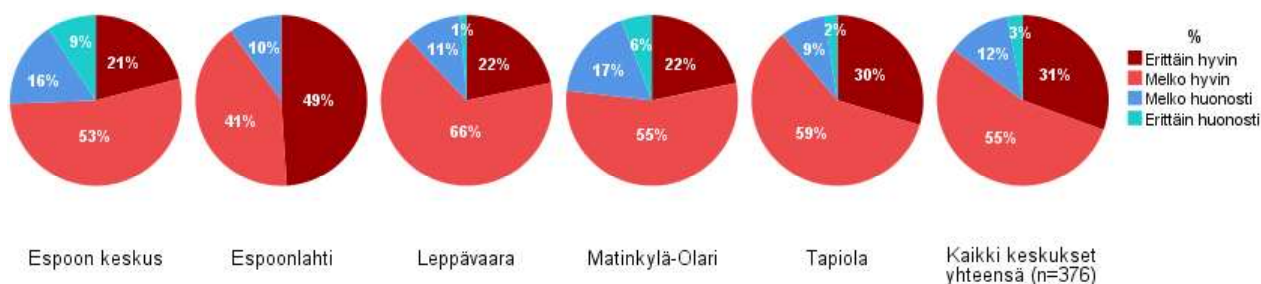

Kuva 7. Viheralueiden vaikutus kodin sijainnin valintaan.

5.2.1 Lähimpänä kotia sijaitsevien viheralueiden merkitys

Vastaavatko kotiasi lähellä (noin 300 m säteellä kodistasi) olevat viheralueet toiveitasi -kysymyksen (kuva 8) vastauksista 11 % tuli Espoon keskuksen, 27 % Espoonlahden, 22 % Leppävaaran, 18 % Matinkylä-Olarin ja 22 % Tapiolan kyselyyn vastanneilta. Lisäksi annettiin yhteensä kaksi ”en osaa sanoa” vastausta. Kaupunkikeskuksissa enemmistö vastaajista koki lähiviheralueiden vastaavan vähintään melko hyvin toiveitansa. Noin kolmasosa kaikista vastaajista koki lähiviheralueiden vastaavan erittäin hyvin toiveita. Espoonlahdessa oltiin tyytyväisimpiä, ja tyytymättömyyttä kokivat eniten puolestaan Espoon keskuksen ja Matinkylä-Olarin kyselyyn vastanneet; näissä kahdessa kaupunkikeskuksessa joka tapauksessa kuitenkin noin kolme neljäsosaa oli vähintään melko tyytyväisiä lähiviheralueisiin.

Tyytyväisyys noin 300 m säteellä kodista sijaitseviin viheralueisiin

Kuva 8. Tyytyväisyys kodin läheisiin (noin 300 m säteellä) sijaitseviin viheralueisiin.

264 vastaajaa perusteli avoimessa kysymyksessä tyytyväisyyttä noin 300 metrin säteellä kodista sijaitseviin lähiviheralueisiin. Vastaukset jakautuivat enemmän ja vähemmän tyytyväisiin lähes samalla tavalla, kuin

edellisessä monivalintakysymyksessä kaikkien keskusten osalta; 81 % perusteluista tuli niiltä, jotka olivat vähintään melko tyytyväisiä lähiviheralueisiin.

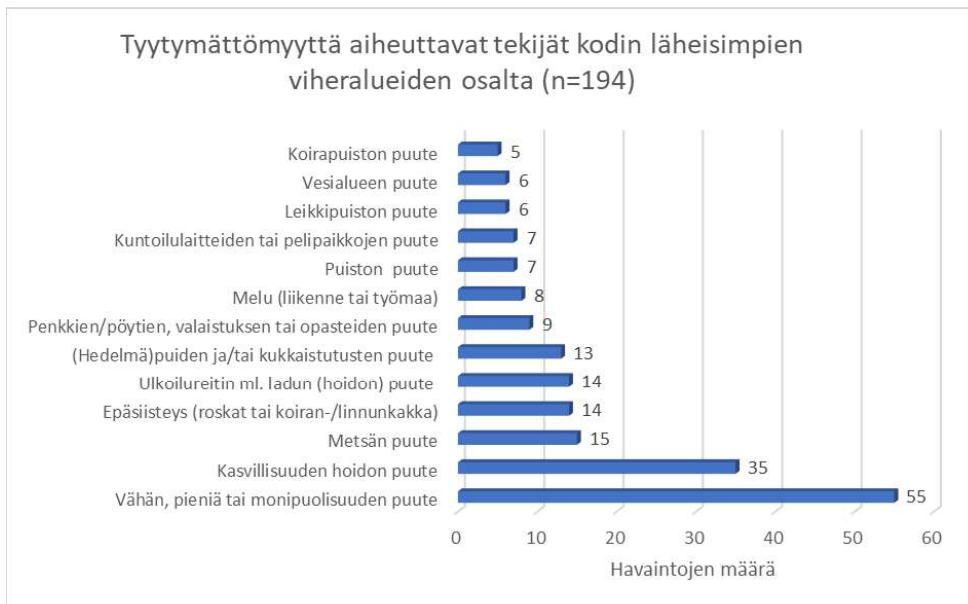
Lähiviheralueiden kannalta merkitykselliseksi koettuja asioita ilmeni useita. Suurimmassa osassa vastauksista näkyy monta syytä. Vastaukset osoittavat tyytyväisyyttä lisääviä, sekä toisaalta tyytymättömyyttä aiheuttavia tekijöitä. Espoolaiset kokevat luonnon arvokkaaksi monesta näkökulmasta, muun muassa fyysisen ja psyykkisen terveyden, liikuntamahdollisuuksien, esteettisten elämysten sekä kasvillisuuden ja eläinten kannalta. Vastauksissa näkyvät erilaiset vihaluearvostukset liittyen luontoon (eli kasvillisuuteen ja eläimiin) sekä liikunta-, ja muihin toimintamahdollisuuksiin. Mieluisissa luontopaikoissa koetaan rauhaa ja hiljaisuutta, kauniita maisemia, virkistymistä, rentoutumista sekä stressin vähenemistä.

13 % vastaajista koki asuinalueen olevan liian tiiviisti rakennettu tai lisärakentamisen heikentävän vihalueutilannetta. Muutoksen pelko tuli esiin vastauksissa, eli 11 % koki, että lisärakentamisen ja kaupunkirakenteen tiivistymisen myötä lähiympäristön vihalueutilanne voi heikentyä. 6 % vastaajista toi esiin, että riittävän hyväksi koettu lähiluonto on ollut tärkein tai tärkeimpiä syitä asumispaikan valintaan vaikuttavia tekijöitä, ja ei-toivotut muutokset vihalueiden osalta voivat aiheuttaa muutaman asukkaan osalta poismuuton alueelta.

Tyytyväisyyttä kuvaavista tekijöistä sai eniten mainintoja vihalueiden riittävyys ja/tai se, että niiden koettiin olevan tarpeeksi monipuolisia (kuva 9). Tapiolan asukas totesi: *”Lähiluonto (nurmi, meri, metsä, tilan tuntu) on äärimmäisen tärkeitä asumisviihtyisyyden kannalta. Se oli ratkaiseva syy asuinpaikan valintaan.”* (M, 61 v.). Muutamista vastauksista selviää, että lähivihalueet vastaavat toiveita, vaikka luontoa olisi vastaajan mielestä vähän; luonto on merkityksellistä ja voi kuitenkin virkistää. Kuitenkin toisaalta lähes viidesosa vastaajista koki, että vihalueita on vähän ja/tai ne ovat pieniä tai että vihalueetarjonta ei ole tarpeeksi monipuolista (kuva 10). Kaiken kaikkiaan siis noin puolet vastaajista ilmoitti vihalueiden riittävyyden ja monipuolisuuden olevan tärkeää. Vihalueiden hyvä saavutettavuus koettiin ilmeisen tärkeäksi, sillä moni vastaajista toi esiin, että tarpeeksi lähellä on tärkeitä vihalueita. Joistakin vastauksista ilmeni myös, ettei ainakaan mieluisten vihalueiden saavutettavuus ole niin hyvä. Mahdollisuudet erilaisiin liikunta-aktiviteetteihin ovat tärkeitä espoolaisille, joka ilmenee ulkoilureittien käytön tai puutteen, sekä erilaisten liikunta-aktiviteettien harrastamisen esiintuomisesta.

Kuva 9. Tyytyväisyyttä viheralueisiin lisääviä tekijöitä kodin lähiympäristössä.

Kuva 10. Tyytymättömyyttä viheralueisiin lisääviä tekijöitä kodin lähiympäristössä.

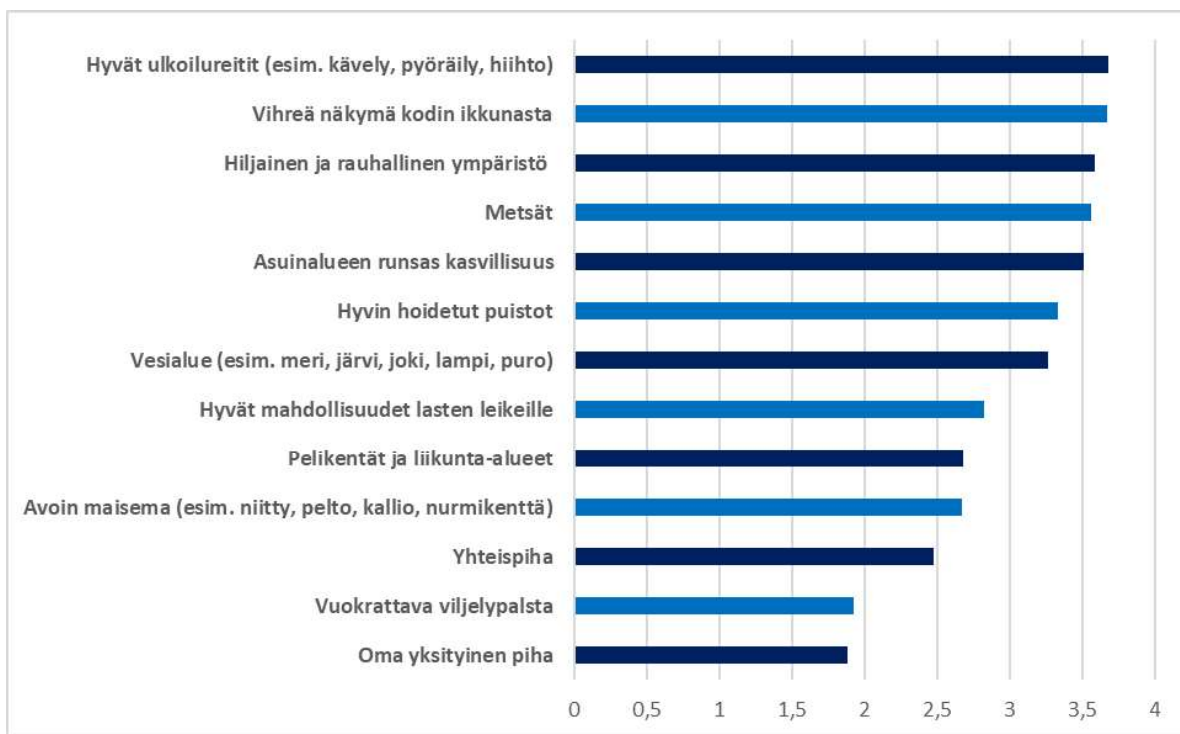
Metsät näyttävät olevan tärkeitä espoolaisille, joka ilmeni sekä enemmän että vähemmän lähiympäristöön tyytyväisten vastauksista. Metsiä arvostetaan vastausten mukaan enemmän kuin muita viheraluetyyppejä; 29 % vastaajista toi esiin metsien merkityksen, kun vesialueiden tärkeydestä mainitsi 16 % ja puistojen sekä nurmialueiden tärkeydestä 13 % vastaajista. Yksi enemmän häirinnyt tekijä on kasvillisuuden hoidon puute, josta ilmoitti 13 % vastaajista. Matinkylä-Olarin asukas kertoi: *”Huonosti hoidettu, ei metsä eikä puisto. Liian paljon pusikkoa, ei selkeätä ilmettä alueella”*. (N, 45 v.)

Positiivisiksi tekijöiksi lähiviheralueiden osalta koettiin myös seuraavat enintään neljä mainintaa saaneet asiat: marjastus tai sienestys, pelto, niitty, palstaviljely, oma piha ja muiden ihmisten kohtaaminen. Muutamien

vastauksista (enintään neljän vastaajan mielestä) ilmeneviä epämieluisia asioita puolestaan olivat: muiden häiritsevä käytös, liian hoidettu kasvillisuus, ruuhkaisuus, maaston korkeuserot tai niiden puute, kahvilan puute sekä tapaamis- ja hengailupaikan puute.

5.2.2 Erilaisten viheralueominaisuuksien tärkeys

Vastauksia viheralueiden tarjoamien ominaisuuksien ja palvelujen tärkeys -kysymykseen tuli kysytyn ominaisuuden mukaan 319–364:ltä vastaajalta, ”en osaa sanoa” (eos) vastaukset poissulkien. Viheralueiden ominaisuuksista tärkeimmiksi koettiin hyvät ulkoilureitit, vihreä näkymä kodin ikkunasta, hiljainen ja rauhallinen ympäristö, metsät, sekä asuinalueen runsas kasvillisuus (kuva 11). Eniten eos-vastauksia tuli vuokrattavan viljelypalstan (9,9 %), hyvät mahdollisuudet lasten leikeille (6,2 %) ja yhteispihan (3,7 %) osalta, mutta suurin osa ominaisuuksista sai alle prosentin eos-vastauksia. Esitetyt ominaisuudet on ilmeisesti ainakin suurimmaksi osaksi ymmärretty ilmeisen hyvin pientä eos-vastausten osuutta ajatellen.

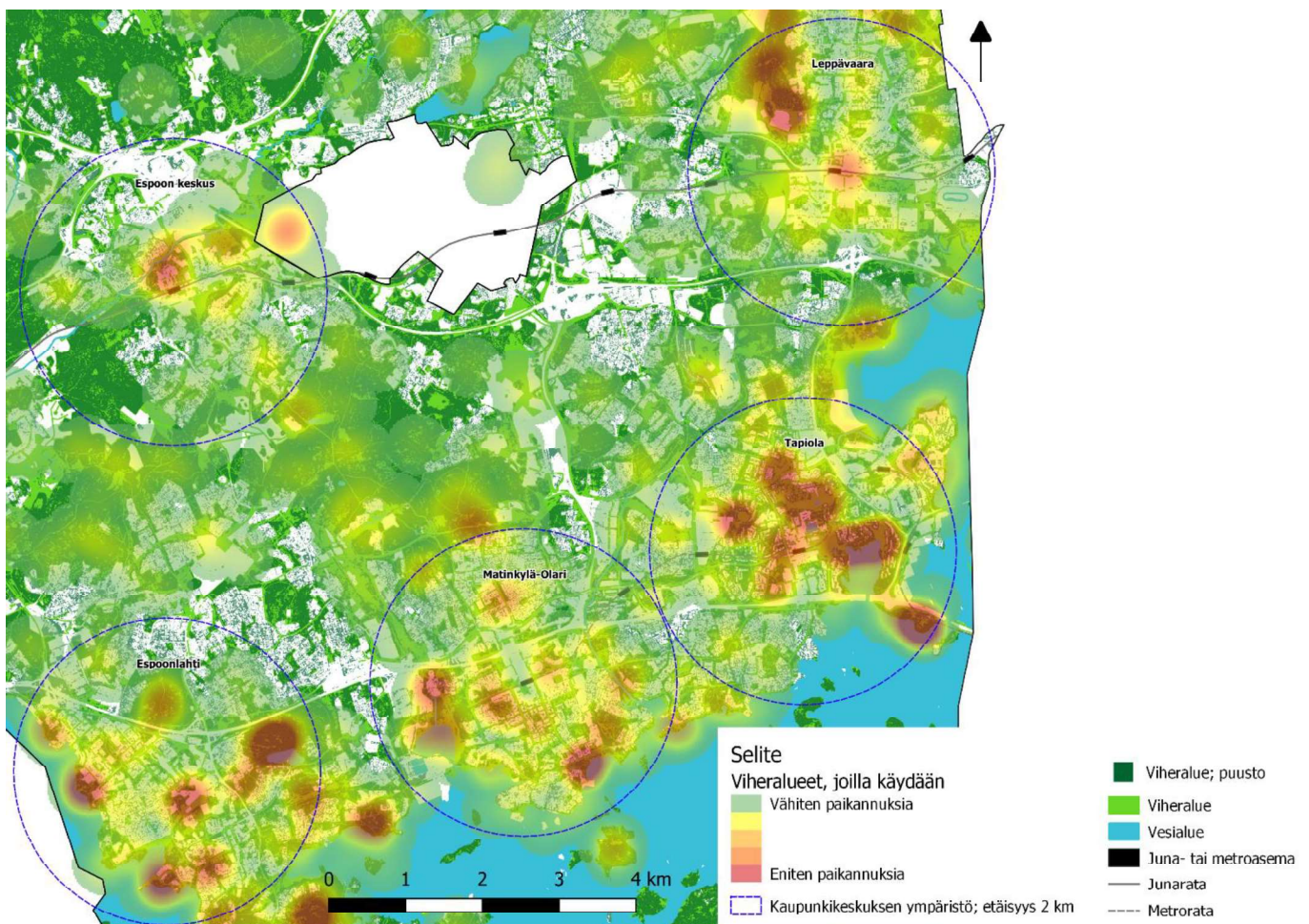
Kuva 11. Viheralueiden tarjoamien ominaisuuksien ja palveluiden tärkeys kaikkien kaupunkikeskusten osalta. Arvot: (1) ei lainkaan tärkeä, (2) ei kovin tärkeä, (3) melko tärkeä ja (4) erittäin tärkeä. ”En osaa sanoa” -vastauksia: 0,3–9,9 %.

5.3 Kokemukset asemanseuduilla sijaitsevista viheralueista

Paikkatietoanalyysi kahden kilometrin bufferivyöhykkeillä toi mukaan analyysiin yhteensä 1104 paikannusta viheralueista, joilla käydään. Näistä merkinnöistä poistin Kauniaisten ja Helsingin puolelle tehdyt merkinnät, sillä tässä tutkielmassa perehdytään Espoon kaupungin kaavoituksen vaikutusalueeseen kuuluvien

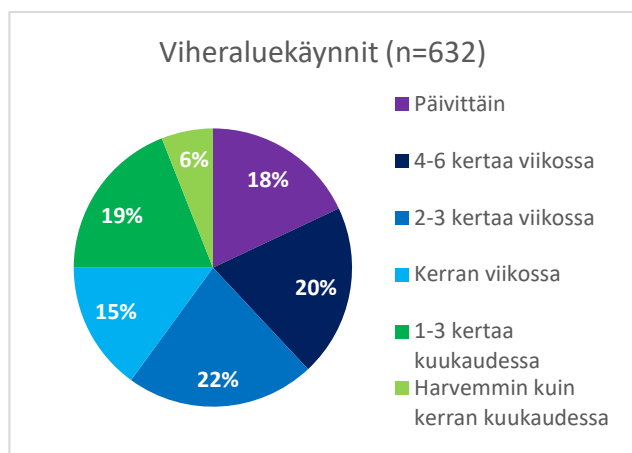
viheralueisiin. Näin tarkasteluun jää 1089 paikannusta, joka on 66 % kaikista Espoon puolelle merkityistä viheralueista, joilla käydään.

Kuvasta 12 näkyvät Kernel-tiheyspinta -menetelmällä saadun tuloksen mukaisesti alueet, joilla sijaitsevat kyselyyn vastanneiden enemmän ja vähemmän käyttämät viheralueet. Viheralueita on merkitty myös kauemmas keskuksista, kuten Nuuksioon Pohjois-Espooseen. Käytetyimmät viheralueet sijaitsevat kuitenkin pääosin tarkasteluun valituilla asemanseuduilla, kaupunkikeskusten lähiympäristössä. Moni vastaajista käy vesialueiden kupeessa sijaitsevilla viheralueilla, sekä lisäksi myös esimerkiksi kaupunkikeskusten juna- ja metroasemien läheisillä viheralueilla. Viheralueet, joilla paikannuksia on eniten, sijaitsevat Espoon keskuksen juna-aseman pohjoispuolella sekä Espoonjoen läheisyydessä ja Leppävaarassa puolestaan Leppävaaran juna-aseman läheisyydessä, sekä etäämmällä radan pohjoispuolella. Tapiolassa on useampia suosittuja viheralueita metroradan pohjoispuolella ja lisäksi radan läheisyydessä eteläpuolella rannikolla. Espoonlahden ja Matinkylä-Olarin suosituimmat viheralueet sijaitsevat hajanaisemmin eri puolilla kaupunkikeskuksia.

Kuva 12. Vastaajajoukon käyttämien viheralueiden tihentymät kaupunkikeskusten ympäristöissä. (Pohjakartta Espoon kaupunki/viheralue sekä Helsingin kaupungin kaupunkiympäristö toimialan kaupunkimittauspalvelut, Helsingin seudun kunnat ja HSY, 2018. Seutukartan aineistoa on muokattu.)

”Kuinka usein käyt merkitsemälläsi viheralueella” kysymyksen tulosten mukaan paikannetut asemanseutujen viheralueet saavat vastaajajoukon liikkeelle useimmiten vähintään kaksi kertaa viikossa (kuva 13).

Kuva 13. Vastaajajoukon viheraluekäynnit kaupunkikeskusten asemanseuduilla.

Asemanseutujen viheraluepaikannuksista 73 % osalta vastattiin liikkumistavan valintaan koskevaan kysymykseen. Suunnilleen puolet viheralueista saa liikkeelle vähintään kahdella eri kulkutavalla, eli esimerkiksi jalan ja pyöräillen. Enimmäkseen (59 % vastauksista) liikutaan jalan, mutta pyöräilykin muodostaa lähes kolmasosan kulkutavoista. Autoilu (6 %) ja julkisilla liikennevälineillä (2 %) liikkuminen on selvästi harvinaisempaa. Pieni osa (2 %) viheralueista on vetovoimainen hiihtäen, veneellä, kanootilla tai ratsastaen. Vastaajat liikkuvat avointen vastausten mukaan jalan useimmiten siksi, että viheralueen koetaan sijaitsevan lähellä sekä kuntoillakseen. Asemanseutujen viheraluepaikannuksista 71 % osalta vastattiin reitin miellyttävyyteen liittyvään kysymykseen: Viheralueelle kuljettu reitti koetaan useimmiten (88 % vastauksista) miellyttäväksi.

Vuodenajoista erityisesti vaikutusta on talven osalta, sillä vastaajajoukko käy talvella vähiten asemanseutujen viheralueilla; paikannetuista viheralueista (n=791) 28 % ei houkuttele talvella. Ainoastaan 3 % paikannetuista viheralueista ei innosta käymään kesällä. Keväällä ja syksyllä puolestaan lähdetään näille viheralueille lähes yhtä paljon kuin kesällä.

5.3.1 Motivaatio käydä viheralueella

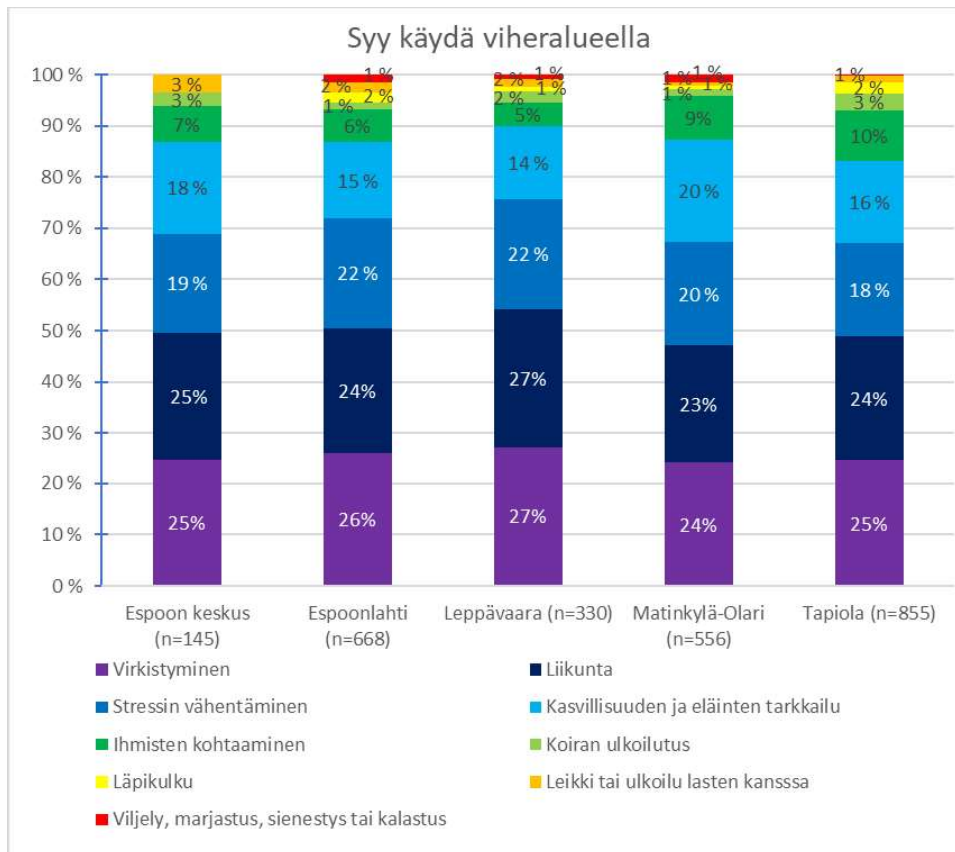
Kaupunkikeskusten asemanseutujen osalta 793 viheraluepaikannusta sisälsi vastauksen syistä käydä tietyllä viheralueella. Motivaatiota kysyttiin käyttämäni viheralue -kysymyksessä: ”Valitse syyt, joiden vuoksi käyt merkitsemälläsi viheralueella”. Vastaajat saivat mainita useamman syyn, ja syitä kerrottiinkin enemmän kuin tehtyjä viheraluepaikannuksia oli. Vastauksia ”muu syy, mikä” vaihtoehtoon tuli asemanseutujen osalta 222 viheraluepaikannuksen osalta. Kaikkien kaupunkikeskusten viheraluepaikannuksista kymmenesosa sisälsi ainoastaan yhden syyn.

Syyt viheralueilla käymiseen jakautuvat kaikkien kaupunkikeskusten osalta lähes yhteneväisesti. Merkittävimmät syyt ulkoilla asemanseutujen ympäristöissä sijaitsevilla viheralueilla näyttävät kaikkien kaupunkikeskusten osalta olevan virkistyminen (n=644) ja liikunta (n=624). Stressin vähentäminen (n=511) sekä kasvillisuuden ja eläinten tarkkailu (n=420) innostavat myös usein lähtemään viheralueelle. Ihmisten kohtaaminen (n=201) houkuttelee selvästi vähiten asemanseutujen viheralueilla.

Luokittelin muu syy -vastaukset (n=222) joko valmiisiin vastausvaihtoehtoihin tai uusiin luokkiin. En huomionnut uusina syinä ”Muu syy, mikä” vastauksista niitä, jotka olivat tulkintani mukaan samoja vastaajan ilmoittamien muiden syiden kanssa, eli kävely, lenkkeily, pyöräily, uiminen, luistelu, pulkkamäki ja hiihto ovat liikuntaa, joka oli yksi valmiista vastausvaihtoehdoista. Avoimessa kysymyksessä tuli eniten mainintoja seuraavien syiden osalta: Koiran ulkoilutus (n=55), läpikulku (n=39, joista 32 vastausta sisälsivät muitakin syitä), ulkoilu vauvan tai isompien lasten kanssa (n=38) sekä viljely, marjastus, sienestys tai kalastus (n=22). Seuraavat syyt saivat myös maininnan useamman paikannuksen osalta: viheralueen läheisyys (n=8), piknik (n=6), valokuvaus (n=4), kahvila, ravintola, museo yms. palvelu (n=4), meren ihailu (n=4), vanhat muistot paikasta (n=3) sekä sijaintipohjaisen Ingress-mobiilipelin pelaaminen (n=2). Kuva 14 näyttää syyt käydä viheralueilla kaupunkikeskuksissa osuuksittain vähintään kymmenen kertaa mainittujen syiden osalta.

Syyt jakautuvat eri kaupunkikeskusten asemanseuduilla melko tasaisesti. Virkistyminen ja liikunta muodostavat kaikissa kaupunkikeskuksissa noin 50 % kaikista syistä käydä viheralueilla. Stressin vähentäminen on myös merkittävimpiä syitä kaikissa kaupunkikeskuksissa. Kasvillisuuden ja eläinten tarkkailu on Espoon keskuksessa ja Matinkylä-Olarissa yhtä tärkeä syy kuin stressin vähentäminen. Viidentenä valmiina vastausvaihtoehtona ollut ”ihmisten kohtaaminen” motivoi selkeästi vähemmän, ja eniten se saa liikkeelle Tapiolassa ja vähiten Leppävaarassa.

Kuva 14. Vastaajajoukon motivaatio käydä paikannetuilla viheralueilla.

Seuraavat esimerkit vastauksista ”muu syy, mikä” -kohtaan kertovat muun muassa muistojen, kulttuuriympäristön, palvelujen ja itse luonnon tärkeydestä. Luonto näyttää rikastavan kokemusta muun ympäristön ja erilaisten toimintojen ohella. Monista vastauksista ilmenee useampi syy tietyllä viheralueella käymiseen: *”Hyvä ravintolapalvelu Matinkylän rannassa sekä uimarannassa että venesatamassa houkuttaa rantaraitin kävelyn päätepisteenä tai välietappina lisäksi pääsee vessaan”*. Tapiolassa on taasen muistoissa säilynyt merkityksellinen paikka (Taskumattien takaiset kalliot): *”Lapsuuteni leikkikalliot, parhaat ikinä. Nykyisin kävelen kalliopolut ja muistelen samalla kun saan liikuntaa.”* Espoon keskuksessa ihaillaan tuomiokirkon ympäristöä: *”Espoon tuomiokirkon alue on varmasti kaunein ja parhaiten hoidettu alue koko kaupungissa. Useasti lähettän sieltä maisemakuvia kaukomailla asuville ystäväilleni.”*

Valmiina vastausvaihtoehtona ollut ”kasvillisuuden ja eläinten tarkkailu” valittiin yli puolessa tapauksista, eli 53 % paikannetuista viheralueista kiinnosti selvemmin luonnonympäristön vuoksi. Lisäksi selkeästi luonnon arvostusta korostavia syitä mainittiin avoimen kysymyksen vastauksissa 16 paikannuksen osalta, ja nämä kaikki vastaajat olivat lisäksi valinneet vähintään yhden muun valmiina vaihtoehtona olleen syyn (kuten kasvillisuuden ja eläinten tarkkailu). Näissä vastauksissa ilmenee erilaisia luonnonelementtejä (esimerkiksi meri, metsä, linnut), kerrotaan positiivisin adjektiivein luonnosta tai korostetaan luontosuhteen merkitystä. Marjastus, sienestys, kalastus ja viljely eivät ole tässä mukana niiden korostaessa enemmän aineellista hyötynäkökulmaa. Espoon keskuksessa mainittiin Suvelan asukaspuiston viereinen metsikkö: *”Lasten ja luonnon kohtaamisen tukeminen”*. Espoonlahdessa esiintuottiin esimerkiksi metsän merkitystä: *”Monipuolisin metsäluonto koko Etelä-Espoossa. Iivisniemen metron lisäasukkaat voisi hyvin sijoittaa muualle.”*

Espoonlahdessa kuvataan myös viherympäristön vaikutusta arkeen: *"Osui koulu- ja päiväkotireitin varrelle. Erittäin tärkeä pieni viherkeidas arjessa."* Tapiolan Karhusaaren meriympäristöä arvostetaan: *"Upea luonto ja kulttuurimiljö meren äärellä. Myös uimaranta paras. Näkymät merelle ja pienimuotoisuus, luonnonrauha. Toivon että säilytetään perinteitä kunnioittaen."*

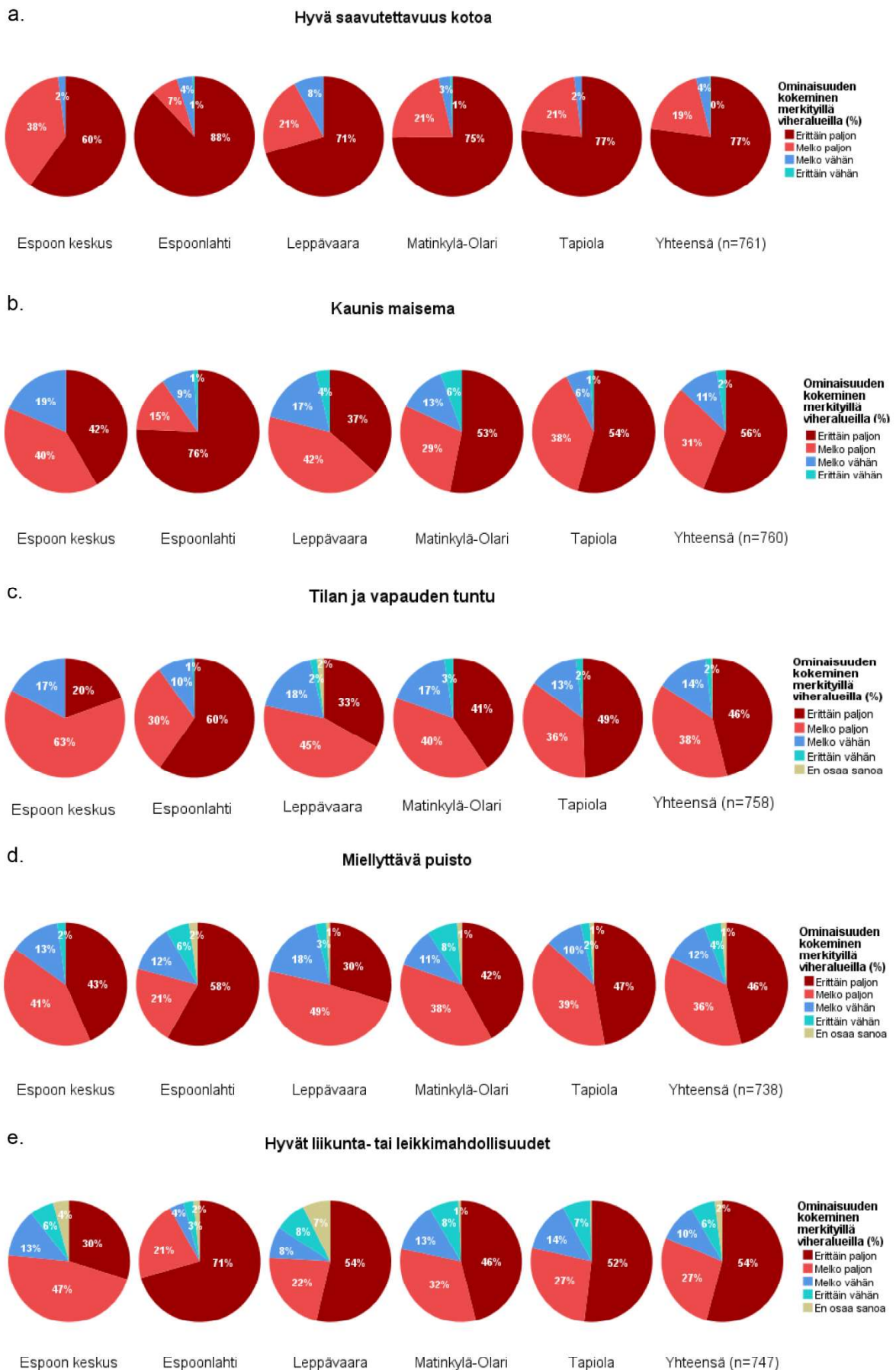
5.3.2 Koetut laadut viheralueilla, joilla käydään

Läpikäyn tässä luvussa asemanseutujen viheralueiden koettuja laatuja, eli sosiaalisia arvoja niiden viheralueiden osalta, joita vastaajat käyttävät. Kuvissa 15 ja 16 koetut laadut ovat järjestyksessä kokemisen vahvuuden mukaan, eli sen mukaan miten vastaukset jakautuvat, kun tarkastellaan kaikkia kaupunkikeskuksia kerralla ”melko paljon” ja erittäin paljon” vastausten mukaan. Tarkastellessa kaikkia kaupunkikeskuksia koettiin vahvimmin, että paikannetut viheralueet ovat hyvin saavutettavissa kotoa. Leppävaarassa tosin 8 % viheralueista ei ole vastaajien kokemuksen mukaan kovin hyvin saavutettavissa. 87 %:lla viheralueista koettiin vahvemmin kaunis maisema, ja yli 80 %:lla viheralueista koettiin myös niiden olevan miellyttäviä puistoja, ja että niillä on tilan ja vapauden tuntua, sekä hyvät liikunta- tai leikkimahdollisuudet. Suurimman osan viheralueista koettiin olevan voimakkaammin arvokas luontokohde ja niillä koettiin myös rauhaa ja hiljaisuutta lähes yhtä voimakkaasti. Metsän tuntua koettiin kaiken kaikkiaan vahvemmin noin 60 %:ssa viheralueista.

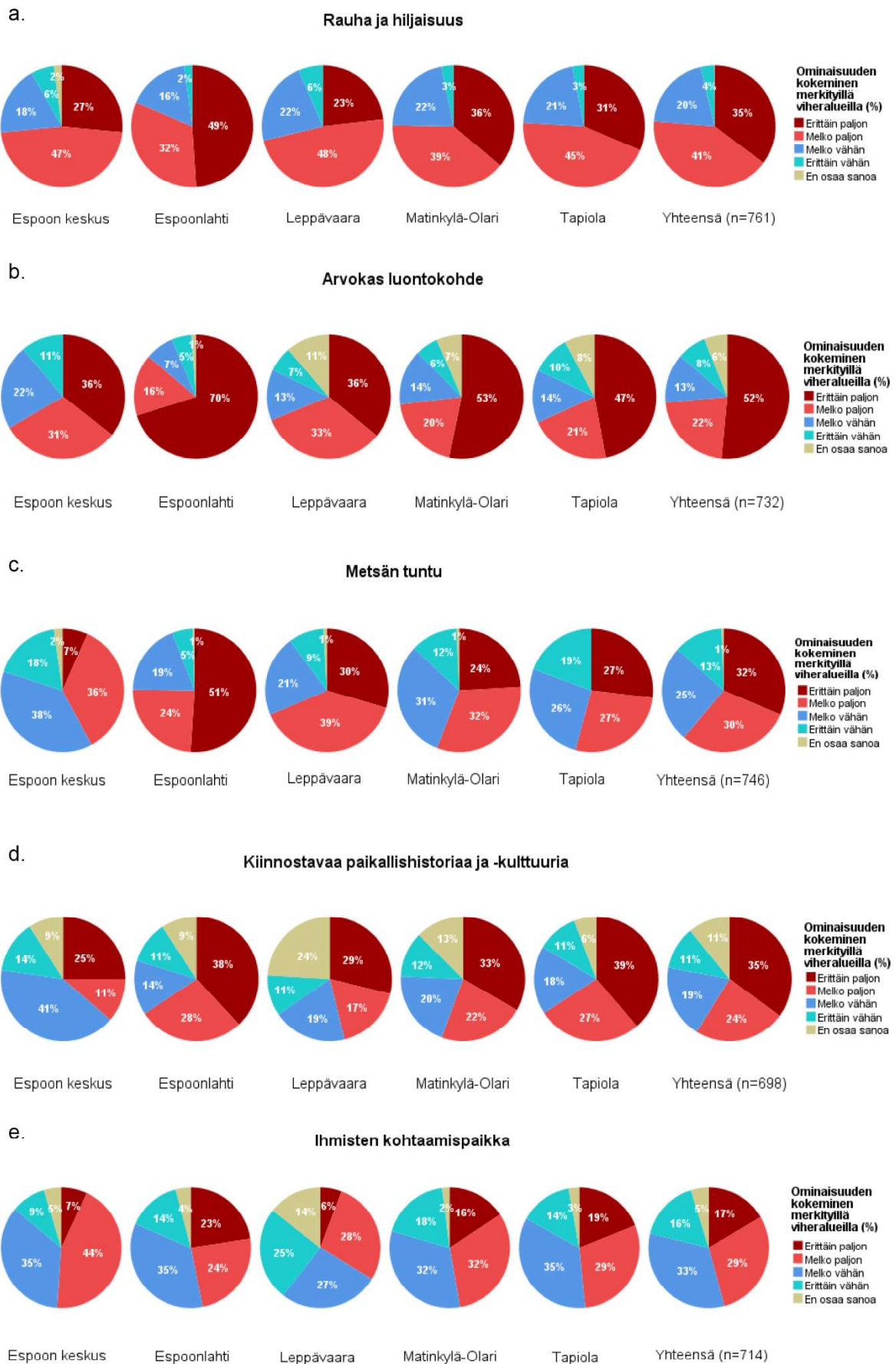
Muihin kaupunkikeskuksiin verrattuna Espoonlahdessa on koettu vahvemmin kaikkia muita laatuja, paitsi kiinnostavaa paikallishistoriaa ja -kulttuuria sekä ihmisten kohtaamispaikkana toimimista. Espoon keskuksessa ja Leppävaarassa puolestaan on kaiken kaikkiaan koettu vähemmän kysyttyjä laatuja. Leppävaarassa on kuitenkin koettu metsän tuntua toiseksi eniten Espoonlahden jälkeen.

Suurimmat erot laatujen kokemisen voimakkuuden osalta kaupunkikeskusten välillä ovat metsän tunnun ja kiinnostavan paikallishistorian ja -kulttuurin osalta. Metsän tuntua koettiin eniten Espoonlahdessa ja selvästi vähemmän Espoon keskuksessa. Kiinnostavaa paikallishistoriaa ja -kulttuuria koettiin eniten Espoonlahdessa sekä Tapiolassa, ja puolestaan vähiten Espoon keskuksessa. Toisaalta edellä mainitun koetun laadun osalta Leppävaarassa jopa lähes neljäsosa paikannetuista viheralueista sai eos-vastauksen. Viheralueiden koettiin vähiten olevan paikkoja muiden kohtaamiselle, ja keskuksista Leppävaaran viheralueilla koettiin selvästi vähiten tätä.

Kuva 15. Viheralueiden koettuja laatuja (a-e) kaupunkikeskusten asemanseuduilla.

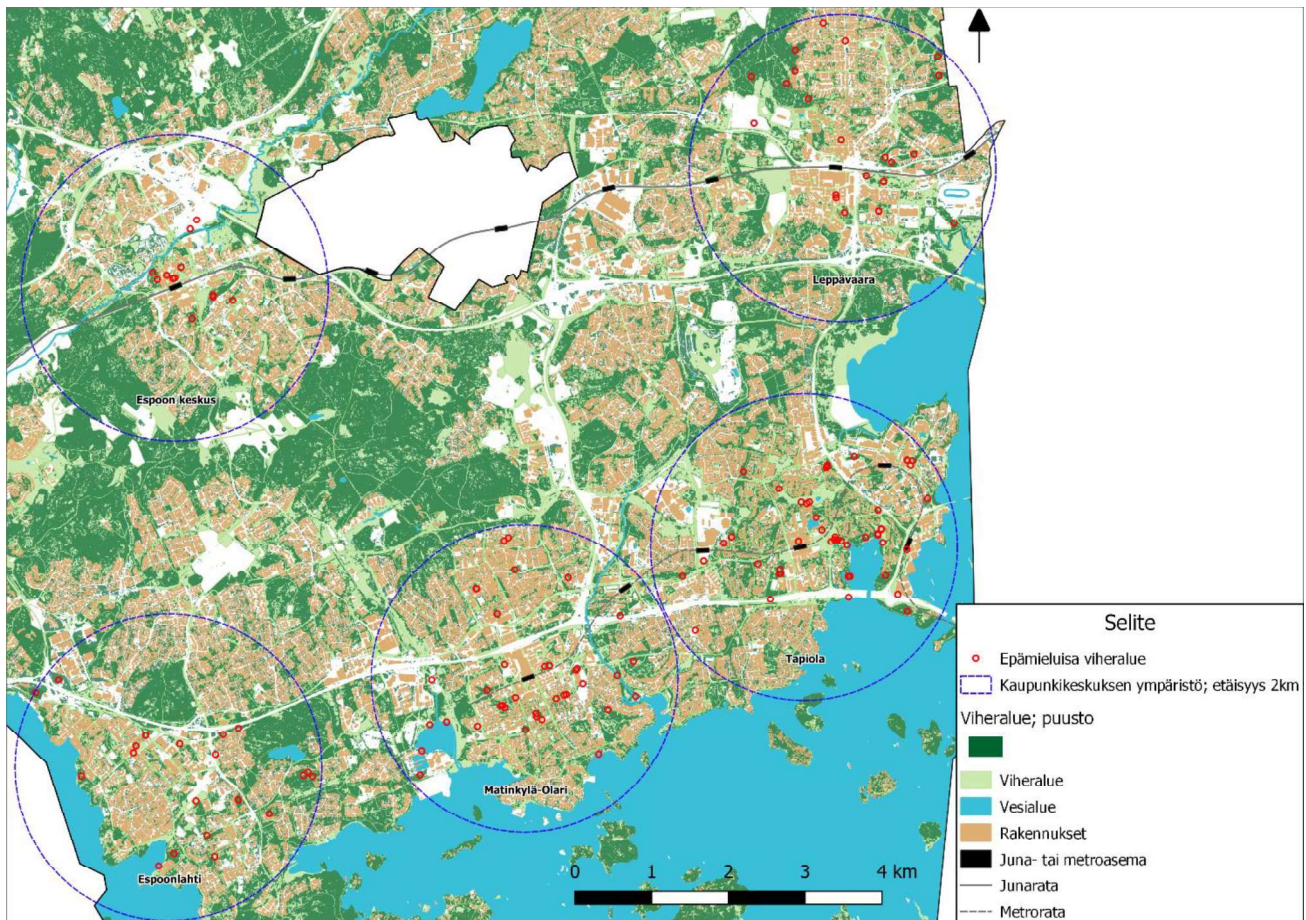
Kuva 16. Viheralueiden koettu laatu (a-e) kaupunkikeskusten asemanseuduilla.

5.3.3 Kokemukset epämieluisista viheralueista

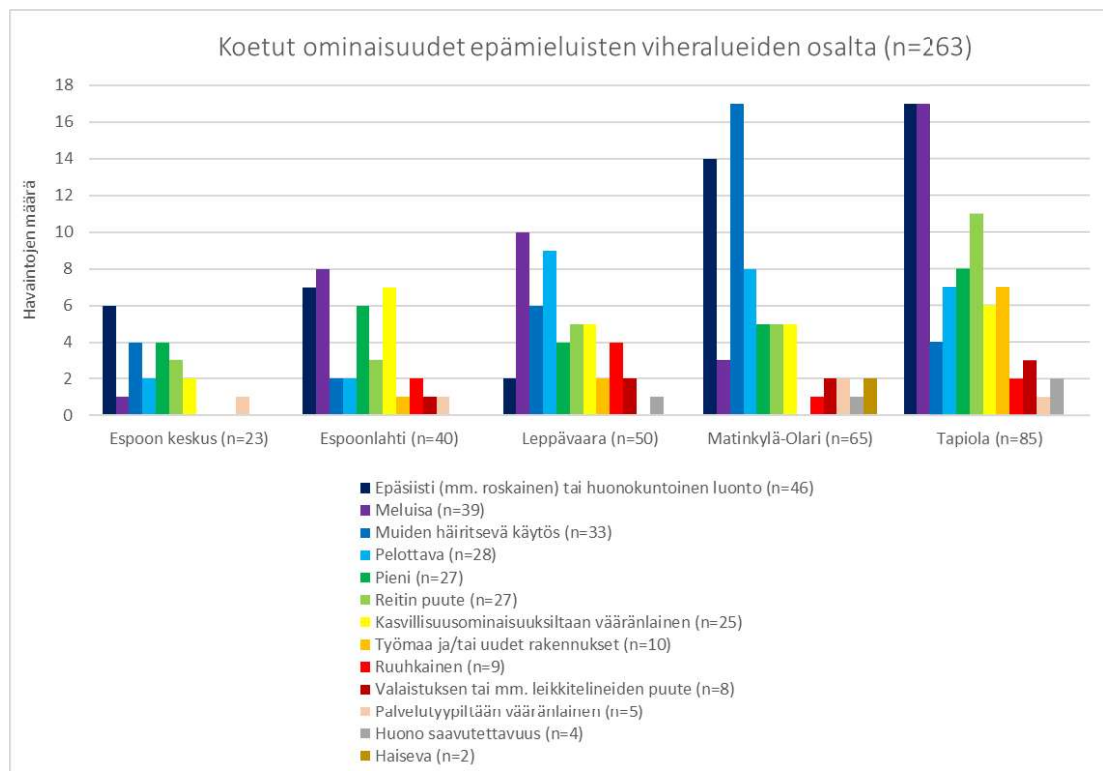
Epämieluisia viheralueita paikannettiin Espooseen yhteensä 162 kpl (katso kartta, liite 4). Asemanseuduille sijoittuu 142 paikannusta (kuva 17): Espoon keskus (n=12), Espoonlahti (n=21), Leppävaara (n=24), Matinkylä-Olari (n=37) ja Tapiola (n=48). Suurin osa paikannuksista sijoittuu alle kahden kilometrin säteelle Matinkylän ja Tapiolan metroasemalta sekä Leppävaaran juna-asemalta ja alle kilometrin säteelle Espoon keskuksen juna-asemalta. Yhdeksän viheralueen osalta ei ollut ilmoitettu mitään syytä. Espoon keskusta lukuun ottamatta tehdyt paikannukset sijoittuvat hajanaisemmin asemanseuduille.

Paikannukset eivät näytä kartalla olevan aina viheralueella, silloinkin kun vastaajan antaman kuvauksen perusteella kyseessä on viheralue. Analyysissä käsitellään siis verrattain erilaisia, kooltaan ja muilta ominaisuuksiltaan vaihtelevia viheralueita. Osa vaikuttaa olevan niin sanotusti rajatapauksia, eli viheralueita ainoastaan lavean tulkinnan mukaan: Epämieluisiksi viheralueiksi on ilmoitettu muun muassa monia paikkoja, kuten katuja, joilla on suojaviheralueita, sekä pikemminkin työmaalta sekä joutomaalta vaikuttavia paikkoja. Pienemmätkin (suoja)viheralueet ovat siis merkittäviä kaupunkiympäristön viihtyisyyden kannalta. Joissakin vastauksissa on korostettu sitä, että miellyttävämpi yhteys viheralueelle olisi oleellista, ja että eri kävelykatujen pitäisi olla viihtyisämpiä.

Kuva 17. Paikannetut epämieluisat viheralueet kaupunkikeskusten asemanseuduilla. (Pohjakartta Espoon kaupunki/viheralueet, sekä Helsingin kaupungin kaupunkiympäristö toimialan kaupunkimittauspalvelut, Helsingin seudun kunnat ja HSY, 2018. Seutukartan aineistoa on muokattu.)

Viheralue voidaan kokea monin eri tavoin epämieluisaksi ja useimmiten epämieluisuuden aiheuttaa useampi tekijä. Kokemuksissa korostuu visuaalinen ympäristön arviointi, vaikka muiden ihmisten (esimerkiksi liikenteen vuoksi) aiheuttama melu häiritsee myös usein. Kuva 18 osoittaa, että epäsiisteys (ml. roskaisuus ja linnun uloste) ja huonokuntoinen luonto oli suurin häiriötekijä (17 %) kaikkien asemanseuduilla koettujen epämieluisien tekijöiden osalta. Melu (15 %) häiritsi toiseksi eniten sekä muiden häiritsevä käytös kolmanneksi eniten (13 %). Lähes yhtä paljon mainintoja saivat pelon tunne (11 %), viheralueiden pieni koko (10 %), viheralueelta puuttuva reitti (10 %) ja kasvillisuusominaisuuksiltaan vääränlaiset viheralueet (10 %). Vähiten häiritsivät muun muassa työmaat ja uudet rakennukset sekä ruuhkaisuus.

Kuva 18. Epämieluisien viheralueiden häiritsevät tekijät kaupunkikeskusten asemanseuduilla.

Espoon keskuksessa häiritsivät eniten epäsiisteys sekä roskaisuus, häiritsevä käyttäytyminen ja liian pienet viheralueet. Suviniittyä vastapäätä olevasta metsiköstä todettiin: ”Siivoton, likainen, roskainen, kaltokohdeltu, laiminlyöty, väkivaltaa kokenut, kuolemassa oleva.” (N, 67 v.). Espoonlahdessa häiritsivät eniten melu, epäsiisteys sekä roskaisuus ja kasvillisuusominaisuuksiltaan vääränlaiset, kuten hoitamattomat viheralueet. Espoonlahden Ruosteaidan taustasta todettiin: ”Kaadettujen puiden tilalla on tylsä tyhjyys.” Olisi oiva koiran ulkoilutukseen muutoin.” (M, 50 v.). Leppävaarassa puolestaan epämieluisat viheralueet saivat eniten mainintoja meluhaitasta ja pelottavuudesta: ”Huonosti valaistun metsän läpi on pelottavaa mennä pimeällä”. Matinkylä-Olarissa häiritsi eniten muut ihmiset ja seuraavaksi eniten viheralueiden epäsiisteys. Matinkylän uimarannasta todettiin: ”Ihmisten jättämät roskat ja tupakantumpit ja nuotionpolttojäljet ja jätteet! Ihmisten sikamainen roskaaminen, liian pienet roskikset, puuttuvat kirjalliset ohjeet alueen käytöstä ja puhtaanapidosta, valvonnan puute.” (N, 70 v.). Tapiolassa epämiellyttäväksi koettiin eniten epäsiistit ja

meluisat viheralueet. Otsolahden viheralueesta todettiin: ”*Käyn pakosta, mutta valkoposkihanhet ja niiden jätökset ovat pilanneet koko alueen käytön*” (N, 37 v.).

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Tutkimuksen rajoitteet

Asukkaiden osallistamista voi pyrkiä edistämään eri menetelmien, kuten PPGIS avulla. Osallistumista helpottava uudempi tekniikka, kuten tutkimuksessani käytetty PPGIS PehmoGIS työkalu ei kuitenkaan automaattisesti takaa tavoiteltua osallistujamäärää. Tuloksia tulkittaessa on huomioitava, että otoksena käytetty itsevalintaotanta ei ole parhain tapa saada tilastollisesti merkittäviä tuloksia. Itsevalintaotoksen vastaajat eivät edusta koko tutkimusalueen väestöä kattavasti, kuten tämän kyselyn tulosten perusteella voidaan todeta. Viiteen kyselyyn tuli tutkimusalueiden väestön määrään nähden vähän vastauksia. Kyselyn markkinoinnin, ajankohdan, teeman ja sisällön ohella tähän saattaa vaikuttaa käsitys vähäisistä vaikutusmahdollisuuksista. Näin tulosten yleistämisen suhteen on oltava varovainen.

Vastaajien osuus on pieni (alle 1 %) suhteessa kunkin kaupunkikeskuksen tavoiteperusjoukkoon. Kyselyn taustatiedot osion vastausprosentti oli parhaimmillaan sukupuolen ja äidinkielen osalta (54 %). Vastaajien osuus oli lähes sama muidenkin taustatietojen osalta, paitsi kuukausitulojen osalta, joista kertoi 40 % vastaajista. Henkilötietoja annettiin vähemmän mahdollisesti osin siksi, että niitä kysyttiin lopuksi. Kaikkiin taustatietokysymyksiin ei ole vastattu yhtä paljon, joten niiden on kenties koettu olevan liian henkilökohtaista tietoa. Vastaajamäärä vaihteli kaupunkikeskusten välillä ollen selvästi pienin Espoon keskuksen kyselyssä. Vastaajajoukko on kaupunkikeskusten tilastoalueiden väestöön verrattuna selvästi vanhempaa; ainoastaan 14 % karttakyselyyn vastanneista on alle 35-vuotiaita. Tilastoalueiden väestöstä yli 50 % on 16–45-vuotiaita, kun vastaajajoukosta samaa ikäryhmää edustaa 39 %. Espoon kaupunkikeskusten tilastoalueiden väestöön verrattuna suurempi osa vastaajista oli suorittanut alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon. Kysely julkaistiin myös englanniksi. Ulkomaalaistaustaisia osallistui kuitenkin erittäin vähän verratessa ulkomaan kansalaisten ja syntymään ulkomaalaistaustaisten osuuteen, joka oli Jaatisen (2019b) mukaan 28 % Espoon väestöstä vuodenvaihteessa 2018/2019. Lisäksi selvä enemmistö kyselyyn vastanneista näyttää olevan naisia. Keinoja erilaisista sosioekonomisista ja kulttuuritaustoista tulevien, sekä eri ikäisten ja miesten aktiivisempaan osallistumiseen voisi pyrkiä edistämään.

Kyselyllä saatiin kerättyä paljon viheralueisiin ja niiden käyttöön liittyvää kokemusperäistä tietoa. PPGIS-kyselyn hyviä puolia vuorovaikutusvälineenä asukkaiden osallistamisessa ovat etenkin paikkaan sidotun asukaskokemuksen esiintuominen helposti näkyväksi kartoilla, tiukemmankin aikataulun puitteissa ja vähäisillä kustannuksilla. PPGIS-kyselyn avulla pystyttiin selvittämään suuremman joukon viheraluekokemuksia laajalla tutkimusalueella. PPGIS-kysely mahdollisti paremmin tavoiteperusjoukkoon kuuluvien osallistumisen, verrattuna esimerkiksi aikaan ja paikkaan sidottuun osallistamistapahtumaan. Kysely olisi kenties tosin parempi toteuttaa ainakin osin kesäloma-ajan ulkopuolella potentiaalisten vastaajien

tavoittamista ajatellen. Enemmän aikaa vaativa ja kustannuksia lisäävä kyselyn henkilökohtainen markkinointi voisi oletettavasti tavoittaa enemmän potentiaalisia vastaajia. Maptionnaire pilvipalvelussa toteutettu kysely vaikutti yleisesti ottaen olevan käyttäjäystävällinen. Se ei kuitenkaan toiminut älypuhelimien kanssa aivan yhtä hyvin kuin tietokoneella; esimerkiksi viheraluemerkinnän poisto ei onnistunut älypuhelimella. Kaikki eivät myöskään pysty käyttämään kyselyn vaatimaa tekniikkaa.

Vastaajat saivat valita vapaasti, ilman tarkempia aluerajauksia käyttämänsä viheralueet. Vastaajia kehoitettiin paikantamaan mahdollisimman monta käyttämäänsä viheraluetta. Tuloksista voi näin nähdä melko realistisen tilanteen viheralueista, joilla vastaajajoukko käy. Joissakin vastauksissa etenkin epämieluisien viheralueiden osalta näkyy tehtyjen paikannusten ja annettujen vastausten perusteella tässä tutkielmassa määritelmänä käytettyä laveampi tulkinta siitä, mikä on viheralue. Tällainen epäselvyys olisi kenties parhaiten vältettävissä siten, että tutkimuksen kohteena olevat viheralueet rajattaisiin vastaajille karttakyselyyn. Kyselyä suunniteltaessa tätä harkittiin. Tutkimusalue ja tavoiteperusjoukko on toisaalta iso, ja rajatun viheraluejoukon kartoitus antaisi myös luultavasti suppeamman kuvan esimerkiksi siitä, millaiset viheralueet ovat mieluisimpia.

6.2 Viheralueiden ominaisuuksiin liittyvät mieltymykset

Tutkimuksen tulosten perusteella espoolaiset näyttävät arvostavan lähiluontoa, virkistysalueita, järviä, rantaraittia ja merellisyyttä, kuten Espoon strategiassakin (2017) todetaan. Kysymyksessä on kysytty Tyrväisen ym. (2007) esittämiä sosiaalisia arvoja, sekä erilaisista viheraluetyypeistä. Tulosten mukaan kaupunkikeskuksissa asuvat arvostavat erityisesti hyviä ulkoilureittejä, vihreää näkymää kodin ikkunasta, hiljaista ja rauhallista ympäristöä, metsiä, sekä asuinalueen runsasta kasvillisuutta. Hyvin hoidetut puistot ja vesialueet ovat hieman vähemmän arvostettuja, mutta kuitenkin melko tärkeitä. Oma yksityinen piha ja vuokrattava viljelypalsta ovat tulosten perusteella vähiten arvostettuja viheralueiden ominaisuuksia. Yhteispihaa arvostetaan hieman enemmän kuin omaa pihaa. Verrattuna muiden ominaisuuksien arvostukseen, on hieman yllättävää, että oma ja yhteinen piha eivät ole kovin tärkeitä. Tähän saattaa vaikuttaa esimerkiksi se, että pihojen oletetaan ja koetaan usein olevan pieniä ja epäviihtyisiä. Paljon arvostettu kodin ikkunasta avautuva vihreä näkymä ei kuitenkaan välttämättä ole mahdollinen, mikäli pihan vehreyteen ei ole panostettu.

Osa kysymyksen muuttujista kertoo tarkemmin, millaisia toimintoja ne tarjoavat, ja toimintamahdollisuudet ovatkin merkittävä tekijä Kaplanin ja Kaplanin (1989) sekä Giffordin (2007) mukaan ympäristön arvioinnissa. Mahdollisuudet lasten leikeille, pelikentät ja liikunta-alueet, sekä vuokrattava viljelypalsta kertovat viheralueista, jotka on suunnattu selkeämmin tiettyihin toimintoihin. Toisaalta pihat saatetaan usein kokea pieniksi, mikä myös rajaa toimintamahdollisuuksia. Oma yksityinen piha saattaa tarjota mahdollisuuden puutarhanhoitoon, mikä ei ilmeisesti ole espoolaisten mielestä kovin tärkeää myös viljelypalstan vähäisempää arvostusta ajatellen. Tämä tulos ei siis ole linjassa Kaplanin ja Kaplanin (1989) väitteen kanssa siinä, että puutarhanhoito edistäisi tyytyväisyyttä enemmän kuin isommat avoimet alueet. Toisaalta yksityistä pihaa ei

ehkä koeta niin tärkeäksi, koska monilla kaupunkilaisilla on kesämökki, missä on mahdollisuus puutarhanhoitoon.

Metsät, vihreä näkymä kodin ikkunasta ja asuinalueen runsas kasvillisuus kertovat kasvillisuuden paljoudesta; siitä, että vihreyttä on tarpeeksi. Hiljainen ja rauhallinen ympäristö vaatii useimmiten isomman viheralueen (vrt. Tyrväinen & Korpela 2009), mikä toisaalta myös johtaa mielikuvaan runsaasta kasvillisuudesta. Vihreä näkymä kodin ikkunasta on myös Kaplanin ja Kaplanin (1989) mukaan tärkeä tekijä. Vihreä näkymä kodin ikkunasta” ja ”asuinalueen runsas kasvillisuus” kertovat lähiviheralueiden tärkeydestä asuinalueella, joka on linjassa eri tutkimusten (Kaplan & Kaplan 1989; Grahn & Stigsdotter 2003; Gifford 2007) kanssa. Rauhaa ja hiljaisuutta on todettu arvostettavan paljon myös yli 15 vuotta sitten Espoon keskuksessa. Lisäksi metsät olivat usein mielipaikkoja Espoon keskuksessa Tyrväisen (2004) mukaan.

Puistot, vesialueet, avoimet maisemat ja ulkoilureitit puolestaan saattavat luoda mielikuvia isommista alueista ja tilan tunnusta. Ulkoilureitit ovat tärkeitä Tyrväisen ym. (2007) mukaan myös pienten viheralueiden kytkeytyneisyyttä ajatellen. Hyvät ulkoilureitit antavat mahdollisuuden urheiluharrastuksiin, sekä vaikuttavat paikasta toiseen liikkumisen miellyttävyyteen.

Kulttuuritekijä saattaa olla merkittävä, ja mikäli suurempi osa kyselyyn osallistujista olisi muista kulttuureista, voisi tulos olla toisenlainen. Espoolaiset, kuten yleensäkin suomalaiset ovat enemmän mieltyneitä metsäisiin ympäristöihin, kuten Tyrväinen & Korpela (2009) toteavat. Espoossa onkin ollut ilmeisen pitkään paljon rakentamatonta viheralueiden peittämää maata (vrt. Hannikainen ym. 2014). Moni kyselyyn vastanneista oli asunut pitkään alueella, joka voi ilmetä tietynlaisten viheralueiden suosimisena. Tietynlaisiin viheralueisiin ja viheralueiden runsauteen on siis totuttu jo vaikka lapsena, joka vaikuttaa arvostuksiin myös vanhempana, kulttuurin ja muiden tekijöiden ohella (vrt. Tyrväinen ym. 2004).

6.2.1 Kotia lähellä olevien viheralueiden merkitys

Tutkimustulokseni osoittavat, että kaikissa kaupunkikeskuksissa viheralueet ovat tärkeitä, sillä niiden läheisyys vaikuttaa selvästi asumispaikan valintaan; ainoastaan 3 %:n mielestä viheralueilla on melko tai erittäin vähän vaikutusta. Tulokset kertovat Tienarin (2001) väitteen mukaisesti siitä, että suomalaisille kaupunkilaisille luonto on erityisen arvostettu ja tärkeä ominaisuus, ja antaa mahdollisuuden muun muassa liikunnalle sekä rentoutumiselle.

Kotia lähimpänä sijaitseviin viheralueisiin ollaan yleisesti ottaen melko tyytyväisiä, tosin vain noin kolmasosa on erittäin tyytyväinen. Kysymykseen vastanneista 45 % on ilmoittanut asuvansa pientaloalueella ja 40 % kerrostalossa. 15 % osalta ei ole tiedossa, millaisessa talossa he asuvat. Talotyyppillä ei näytä olevan merkittävää vaikutusta siihen, millaisina lähiviheralueet koetaan; tyytyväisempiä sekä vähemmän tyytyväisiä on lähes yhtä paljon kaikkien talotyyppien asukkaissa.

Suomessa asetettu 300 m tavoite lähiviheralueiden saavutettavuudesta (Söderman & Saarela 2011; Pouta & Heikkilä 1998) oli yhtenä syynä kysymyksen esittämiselle. Södermanin ja Saarelan (2011) mukaan lähiulkoilualueiden on oltava hyvälaatuisia ja kaikkien saavutettavissa enintään 300 metrin tai 5–10 minuutin kävelymatkan päässä kotoa, jotta autoa ei käytetä ja viheralueen virkistyskäyttö ei vähene. Myös Poudan Heikkilän (1998) mukaan kaikkien saavutettavissa tulisi olla vähintään 1,5 hehtaarin kokoinen virkistykseen sopiva viheralue (kuten puisto) enintään 300 metrin säteellä kotoa. Kyselytulosten mukaan kaikki vastaajat eivät kuitenkaan koe 300 metrin säteellä olevan sopivia viheralueita. Kuten Espoon strategiassa (2017) on todettu, ovat lähiviheralueet espoolaisille kuitenkin tärkeitä, jota myös tämän tutkimuksen tulos vahvistaa. Yli kymmenesosa kysymykseen vastanneista pelkäsi lähiviheralueiden vähenevän.

Tyytyväisimpiä ovat Espoonlahden asukkaat. Vähiten tyytyväisiä olivat Espoon keskuksen ja Matinkylä-Olarin asukkaat. Kodin läheisyydessä on oltava tarpeeksi ja mieluiten erilaisia viheralueita, vaikka metsät ovat ilmeisesti niitä tärkeimpiä. Hyvä saavutettavuus nostettiin esiin monissa vastauksissa, eli se vaikuttaa selvästi tyytyväisyyteen lähiviheralueiden osalta. Kuten Kaplan ja Kaplan (1989) ovat esittäneet, näyttää lähiviheralueillakin olevan muun muassa virkistävä ja rentouttava vaikutus.

Tulokset vaikuttavat samansuuntaisilta Kaplanin ja Kaplanin (1989) tulosten mukaisesti sen suhteen, että muun muassa salaperäisyys ja monimutkaisuus ovat tärkeitä; espoolaisten suosimat metsät tarjoavat varmaan salaperäisyyttä ja monimutkaisuutta tutkimista edistävien ominaisuuksien kuten polkujen, maanpinnan vaihtelun ja puiden avulla. Toisaalta esimerkiksi vastaajien mainitsemat epämieluisat hoitamattomat ryteiköt saattavat kertoa tarpeesta tunnistettaville ja yhtenäisille maisemille.

Kaupunkikeskusten asukkailla näyttää olevan läheinen suhde luontoon, jota osoittaa kiintymys metsiin, puistoihin ja esimerkiksi vesiympäristöihin. Viheralueisiin liittyvä paikkakiintymys (Tuan 1974; Gifford 2007) näkyy monissa avointen kysymysten vastauksissa, sillä vastauksista huokuu eri tavoin asuinympäristön viheralueiden tärkeys ja syvällinen niihin kiintyminen. Asukkaat ovat ilmeisen kiintyneitä asuinpaikkaansa ainakin siksi, että lähiluonnolla on suuri merkitys. Kiintymys luontoon näyttää olevan vastausten perusteella hyvin vahvaa monille, kun taas toisille hieman heikompaa, luonnonympäristön herättäessä kuitenkin eriasteisia mieluisia topofilisia tunteita (vrt. Tuan 1974). Paikkakiintymys näyttää muodostuneen monille vastaajille tietynlaisten paikkatyyppien osalta, eli erityisesti metsille. Pienempi osa asukkaista on kiintynyt myös muihin luontotyyppeihin; lähinnä vesialueisiin, kuten meriympäristöön, sekä puistoihin.

Hieman yllättävää on, että kotitalojen piha-alueista oli vain muutama maininta. Monet toiminnot, kuten liikunta-aktiviteetit onnistuvat pääsääntöisesti paremmin isommilla viheralueilla, joita piha-alueet harvoin ovat. Lasten ja vanhusten liikkuminen on rajoittunut enemmän kodin lähiympäristöön, kuten pihoille. Toisaalta esimerkiksi lähin viherympäristö jo pelkästään ikkunanäkymän kannalta on tutkimustenkin (xxx) mukaan olla monille tärkeää, kuten joistakin vastauksista ilmeneekin.

6.3 Kokemukset viheralueista eri kaupunkikeskuksissa

Espoon kaupunkikeskusten asemanseutujen siniviherrakenteeseen sisältyy työni rajauksen mukaisesti Espoon keskusta ja Leppävaaraa lukuun ottamatta reilusti vesistöaluetta, sillä Espoonlahti, Matinkylä-Olari ja Tapiola sijaitsevat Etelä-Espoossa rannikolla. Lisäksi tarkastelussa olevien asemanseutujen pinta-alasta osa kuuluu toisen kunnan alueelle Espoon keskuksen ja Leppävaaran osalta. Tämä vaikuttaa jonkin verran analyysiin valokoituneiden vastaajajoukon tekemien paikannusten määrään. Lisäksi esimerkiksi Espoon keskuksen kyselyssä tehtiin paikannuksia Kauniaisten puolelle, joka ei kuulu tässä tutkimusalueeseen. Tutkimusalueiden koko, siniviherrakenne ja siten viheraluetarjonta siis vaihtelee luonnonmaantieteellisten ominaisuuksien, hallinnollisten rajojen ja rakennetun ympäristön piirteiden mukaan. Viheralueiden käyttäjät eivät luonnollisesti liiku ainoastaan oman kotikuntansa alueella, varsinkin mikäli naapurikunnan puolella sijaitsee hyvin saavutettavissa oleva houkutteleva viheralue.

Selvästi suurin osa kaupunkikeskusten asemanseutujen viheraluekäynneistä toteutetaan jalan tai polkupyörällä, joka ilmentää myös vastaajien antamien liikkumisperustelujen mukaan lähiviheralueiden tärkeyttä.

Motivaatiota käydä viheralueella selvittävän kysymyksen osalta vastaukset painottuvat valmiiden vastausvaihtoehtojen mukaisiin syihin, ja vastauksia avoimeen ”muu syy, mikä” -kohtaan on sinänsä luonnollisesti vähemmän. Kaikki vastaajat eivät ehkä kokeneet tarpeelliseksi eritellä syitä sen tarkemmin. Toisaalta valmiit vaihtoehdot kuvaavatkin pitkälti tutkimusten mukaisia luonnonympäristön käyttöön liittyviä motivaatioita (esim. Kaplan & Kaplan 1989; Gifford 2007; Ojala ym. 2019).

Tutkimustulokseni osoittivat, että kaikkien kaupunkikeskusten viheralueilla halutaan useimmiten virkistyä ja harrastaa liikuntaa eri tavoin, sekä vähentää stressiä. Kasvillisuuden ja eläinten tarkkailu on myös tärkeimpiä syitä mennä viheralueille. Tulos on linjassa aikaisempien tutkimusten (esim. Kaplan & Kaplan 1989) kanssa siinä, että myös lähiviheralueet voidaan kokea elvyttävinä paikkoina. Viheralueilla käydään usein kuitenkin monesta syystä; motivaatio liittyy kaupunkikeskusten alueilla usein laadukkaan kaupunkitilan tarjoamien toimintamahdollisuuksien mukaisesti valinnaisiin toimintoihin, ja harvemmin välttämättömään liikkumisen tarpeeseen (vrt. Gehl 2018), kuten läpikulkuun tai koiran kanssa ulkoiluun. Vastaajajoukko käy viheralueilla selvästi enemmän siksi, että saa olla rauhassa itsekseen kuin tavataksaan muita.

6.3.1 Käytettyjen viheralueiden koetut laadut

Kyselyyn valitut sosiaaliset arvot käytettyjen viheralueiden osalta perustuivat pääasiassa Tyrväisen ym. (2007) tutkimukseen. Lähes kaikki tässä tutkimuksessa kysytyt sosiaaliset arvot ovat olleet aiemmin asukaskyselyn osana Espoossa, Helsingissä ja Vantaalla (Tyrväinen 2004). Tulosten perusteella nähdään muun muassa miten tärkeäksi sosiaalisiksi arvoiksi vuonna 2004 pääkaupunkiseudun alueella määritellyt tekijät esiintyvät kaupunkikeskusten käytetyillä viheralueilla. Tulokset eivät välttämättä kerro suoraan siitä, paljonko

esimerkiksi metsäluonnoksi määriteltyjä viheralueita eri kaupunkikeskusten asemanseuduilla on, sillä kuten Tyrväinen ym. (2007) ovat todenneet, vastaajien käsitykset siitä mikä on oikeaa metsää voivat vaihdella, ja vastaajien määrä, sekä asuinpaikka vaikuttaa osaltaan tulokseen.

Vastaajajoukko käy tutkimustulosteni perusteella pääsääntöisesti viheralueilla, jotka koetaan hyvin saavutettaviksi, ja suurimmalla osalla niistä käydäänkin vähintään kaksi kertaa viikossa. Asemanseutujen viheralueet näyttävät siis olevan ainakin pääosin hyvin saavutettavissa, tosin Leppävaarassa koettiin viheralueiden olevan vähän heikommin saavutettavissa muihin kaupunkikeskuksiin verrattuna. Tulokset ovat linjassa Wangin ym. (2015a & 2015b) tulosten kanssa, eli viheralueiden hyväksi koettu saavutettavuus on oleellista niiden käytön kannalta.

Toiseksi eniten koettiin tutkimustulosteni mukaan kauniita maisemia, sekä tilan ja vapauden tuntua. Monet asemanseutujen viheralueista tarjoavat siis esteettisiä elämyksiä (kauniita maisemia) kuten Kaplan ja Kaplan (1989) ovat todenneet lähiluonnonkin tarjoavan. Miellyttäviä puistoja koettiin olevan myös hyvin eri asemanseuduilla, mutta metsän tuntua selvästi vähemmän. Tämä saattaa olla yksi ristiriidoista verratessa espoolaisten arvostuksiin, joista selvisi, että metsät edustavat arvostetuimpia viheraluetyyppejä ja ovat erittäin tärkeitä. Tutkimustulosteni mukaan metsän tuntua koettiin erittäin paljon noin kolmasosassa viheraluepaikannuksista. Lisäksi toivotaan rauhaa ja hiljaisuutta, ja sitä koetaankin melko vahvasti, mutta toisaalta paikannuksista vain 35 %:ssa koettiin sitä erittäin paljon.

Tilaa ja vapauden tuntua koettiin vahvasti, ja 16 % viheralueista omasi tätä laatutekijää vähemmän. Tulokset näyttävät olevan ainakin pitkälti linjassa Tuanin (1977) väittämän kanssa siinä, että luonto merkitsee kaupunkilaisille vapautta ja tilaa riippumatta sen ominaisuuksista. Erilaiset luontotyypit saattavat kuitenkin vaikuttaa yksilöllisten tekijöiden ohella varmaan siihen, kuinka voimakkaasti tilan ja vapaudentuntua koetaan.

Eniten eos-vastauksia koetuista laaduista sai ”kiinnostavaa paikallishistoriaa ja -kulttuuria”, joka voi johtua käsitteen vaikeaselkoisuudesta tai siitä, että vastaajat eivät tunne viheralueiden historiaa tai tiedä luonnonmaantieteellisistä ominaisuuksista. Lyhyemmän aikaa alueella asuneiden osalta korostuu varmaan vähäisempi tieto ympäristöstä.

Asemanseutujen viheralueet toimivat jonkin verran kohtaamispaikkoina, kuten Tienari (2001) ja Gifford (2007) ovat esittäneet. Kyselyssä uutena sosiaalisena arvona esitetty ”ihmisten kohtaamispaikka” oli kuitenkin muuttuja, jota koettiin selvästi vähemmän. Tähän saattaa osaltaan vaikuttaa se, että vastaajissa oli vähemmän nuoria, jotka luultavasti käyttävät viheralueita keski-ikäisiä enemmän muiden tapaamiseen.

Kaupunkikeskusten välillä näyttää olevan eroja viherrakenteen lisäksi tyytyväisyydessä eri alueiden viheralueisiin. Espoonlahden alueella koettiin kaiken kaikkiaan vahvemmin positiivisia viheralueiden eri laatuja, kuin muissa keskuksissa (lukuun ottamatta kahta koettua laatua). Lisäksi kodin läheisiin viheralueisiin oltiin Espoonlahdessa tyytyväisimpiä. Siellä näyttää olevan siis kokonaisuudessaan viheralueisiin tyytyväisempiä asukkaita, kuin muissa kaupunkikeskuksissa. Tähän vaikuttaa tulosten mukaan ainakin ilmeisesti se, että asukkaiden arvokkaaksi kokemat ominaisuudet löytyvät Espoonlahden viheralueilta;

viheralueet ovat hyvin saavutettavissa, niitä on tarpeeksi ja ne mahdollistavat erilaisia toimintoja, mutta tarjoavat myös rauhaa ja hiljaisuutta, sekä paljon arvostettuja metsiä.

6.3.2 Kokemukset epämieluisista viheralueista eri kaupunkikeskuksissa

Negatiivisia sosiaalisia arvoja ja siis syitä välttää viheralueita koettiin vaihtelevasti eri kaupunkikeskusten alueilla; Tapiolassa yhteensä eniten. Viihtyvyyttä vähentää yleisesti ottaen eniten epäsiisteys, lähinnä roskaisuus tai linnun uloste. Epämieluisina asioina koetaan sosiaalisen ympäristön osalta muiden häiritsevä käytös ja ruuhkaisuus. Tulkintani mukaan enemmän rakennettuun ympäristöön liittyviä epämieluisia asioita olivat melu sekä työmaat ja uudet rakennukset ja valaistuksen sekä esim. leikkitelineiden puute. Luonnonympäristöä, eli varsinaisesti viheralueiden ominaisuuksia koskevia puutteita näyttävät puolestaan olevan etenkin viheralueiden pieni koko, viheralueelta puuttuva reitti, vääränlainen kasvillisuus (mm. kasvillisuuden vähäisyys) ja haju. Pelon tunne (12 % vastauksista) puolestaan saattaa liittyä sosiaaliseen, rakennettuun sekä luonnonympäristöön. Gifford (2007) on todennut, että kokemus muodostuu lähinnä visuaalisen aistin kautta, kuten tulokset epämieluisista tekijöistä osoittavat. Paikkakiintymykseen näyttää selvästi vaikuttavan fyysiset luonnonympäristön ominaisuudet (vrt. Gifford 2007; Tuan 1974), mutta lisäksi myös muun muassa sosiaalinen ympäristö, sillä muun muassa muiden ihmisten häiritsevä käytös tekee tulosten perusteella usein viheralueista epämieluisia paikkoja.

6.4 Lopuksi

Tutkimustulokseni viittaavat vahvasti siihen, että lähellä sijaitsevat asuin ympäristön viheralueet ovat monella tavalla merkityksellisiä ja tärkeitä paikkoja kaupunkikeskusten asukkaille. Eri kysymysten vastauksissa korostuu, että asuin ympäristössä toivotaan olevan runsaasti kasvillisuutta. Viheralueiden monipuolisuus on myös monille tärkeää. Metsiä arvostetaan vastausten mukaan enemmän kuin esimerkiksi puistoja, vaikka myös tällaisille avoimemmille hoidetuille viheralueille on tarvetta. Vesialueet, kuten meri ja järvet, ovat myös tärkeitä. Toimivilla ulkoilureiteillä on iso merkitys liikunta- ja virkistymismahdollisuuksien kannalta. Kaupunkikeskusten viheralueilla virkistytään eri liikuntaharrastusten parissa, sekä luontoa ihailien. Asemanseutujen viheralueet ovat harvemmin sosiaalisen kanssakäymisen paikkoja. Kaupunkilaisille luonto merkitsee paljon, eikä viheralueiden haluta vähenevän asuin ympäristöstä. Kaiken kaikkiaan tulokset korostavat luonnon asukkaille tarjoamia elämyksiä, eli erilaisia positiivisia luontokokemuksia. Kaupunkikeskusten asukkailla on läheinen suhde lähiluontoon, joka on syytä huomioida suunnitelmissa kaupunkirakenteen tiivistyessä.

Tuloksia sovellettaessa suunnitteluun olisi huomioitava, ettei ainoastaan ne kyselyyn paikannetut viheralueet, jotka ovat mieluisia tai koetaan muuten tärkeiksi, olisi oleellista säästää tiivistyvän kaupunkirakenteen myötä. Tulokset antavat jonkin verran tietoa siitä, mikä ylipäättänsä koetaan tärkeäksi Espoon kaupunkikeskuksissa viheralueiden osalta ja myös muun muassa sen osalta millaisia koettuja laatuja käytetyillä viheralueilla

koetaan. Viheralueiden koettujen laatuojen esittäminen kartalla ja yhdistäminen kasvillisuustyypppeihin ja kaupungin hoitoluokitustietoihin liittyvän paikkatiedon kanssa selventäisi myös millaiset viheralueet houkuttelevat kaupunkilaisia. Niillä viheralueilla missä koetaan vahvemmin useampia laatuja, voidaan katsoa olevan arvokkaimpia sosiotoopeja. Toisaalta myös tärkeiden, mutta jostain syystä ei käytettyjen viheralueiden ominaisuuksia ja merkityksiä voisi verrata vastaajien eri viheralueominaisuuksien arvostuksiin sekä käytettyihin viheralueisiin. Työn rajaamisen tarpeen vuoksi tutkielmassa ei analysoitu avoimiin kysymyksiin kertynyttä aineistoa arvostuksista niiden tärkeiden viheralueiden osalta, joilla ei käydä.

Vastaajajoukon paikantamien viheralueiden koon vertailu annettuihin vastauksiin auttaisi selventämään minkä kokoinen viheralue koetaan sopivaksi, ja millä tavalla koko vaikuttaa viheralueiden käyttöön. Saavutettavuuden merkitystä voisi analysoida tarkemmin ja kyselyvastausten perusteella voisi tarkastella vastaajien kotien etäisyyttä käytetyistä viheralueista mieluiten teitä pitkin. Viheralueiden saavutettavuus voi olla erilainen teitä pitkin kulkien, kuin euklidisella, eli linnuntie-etäisyydellä tarkasteltuna. Tämä on hyvä huomioida etenkin isommissa kaupungeissa, ja näin varmaan myös Espoon kaupunkikeskusten viheralueiden saavutettavuustarkasteluissa.

Espoon väestömäärän kasvun myötä ilmenevää mahdollista ruuhkan tuntua voidaan pyrkiä välttämään ylläpitämällä hyvin saavutettavissa olevia, riittävän houkuttelevia, monipuolisia ja suuria lähiviheralueita. COVID-19 koronavirusepidemian mahdollisesti aiheuttamaa ruuhkan tuntua, sekä yleensäkin viheralueiden roolia poikkeusolojen aikana voisi Espoonkin viheralueiden osalta selvittää. Asukkaiden osallistaminen asuinympäristöjensä viheralueiden (ml. pihat) kehittämiseen eri tavoilla, kuten haastattelun avulla, voisi lisätä eri asuinalueiden viihtyisyyttä. Toimivimpia menetelmiä erilaisten asukasryhmien (kuten eri ikäisten) kokemusten kartoitukseen olisi huomionarvoista tarkastella. PPGIS-kyselyn viheralueista voisi toisaalta uusia kaavoituksen ja rakentamisen edetessä, rajaten kyselyn teemaa, sekä kaupunkikeskusten tutkimusalueita tarkemmin esimerkiksi kaava-alueen ympäristöön.

7 LÄHTEET

- Ahlgren Heidi, Kuusisto-Hjort, P., Hämäläinen, T., Sillanpää, P. & Hölttä, J. (2019) *Viherkudelman osa B. Espoon siniviherrakenne -teemakohtainen tarkastelu. Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen julkaisuja 22/2019*. Espoon kaupunki.
- Ahlgren, H. (2019) *Espoon tarkasteluja*. Esitelmä, kokous, Espoo 5.2.2019.
- Allardt, E. (1983) *Sosiologia. I*. Werner Söderström, Porvoo.
- Arvola, A., Lahti, P., Lampila, P., Tiilikainen, A., Kyrö, R., Toivonen, S., Viitanen, K. & Keski-frantti, S. (2010) *Asuinympäristön ominaisuudet ja asukkaan arvot. Kuluttajatutkimusnäkökulman sovellus asuinympäristön koetun laadun tutkimukseen*. VTT, Espoo.
- Bäckgren, N. (2020) Koronakriisi voi vaikuttaa kaupunkeihin vielä pitkään. *Helsingin Sanomat* 10.6.2020 A18-19.

- Bäcklund, P. (2009) Kokemuksellisen tiedon hyödyntämisen haasteet. Teoksessa Faehnle, M., Bäcklund, P. & Laine, M. (toim.) *Kaupunkiluontoa kaikille: ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*, 41–54. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Bell, P. A., Green, T. C., Fisher, J. D. & Baum, A. (1996) *Environmental psychology*. 4. p. Harcourt Brace College Publishers, United States of America.
- Bonnes, M. & Secchiaroli, G. (1995) *Environmental psychology: a psycho-social introduction*. Sage Publications, Great Britain.
- Brown, G. & Kyttä, M. (2014) Key issues and research priorities for public participation GIS (PPGIS): A synthesis based on empirical research. *Applied Geography* 46, 122–136. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2013.11.004>
- Ekkel, E. D. & de Vries, S. (2017) Nearby green space and human health: Evaluating accessibility metrics. *Landscape and Urban Planning* 157, 214–220. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2016.06.008>
- Engemann, K., Bøcker Pedersen, C., Arge, L., Tsirogiannis, C., Bo Mortensen, P. & Svenning, J. (2019) Residential green space in childhood is associated with lower risk of psychiatric disorders from adolescence into adulthood. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 116(11) 5188. <https://doi.org/10.1073/pnas.1807504116>
- Espoon kaupunki (2017) *Espoo-tarina 2017–2021*. Espoon kaupunki. <https://www.espoo.fi/fi-fi/espoo_kaupunki/paatoksenteko/espootarina>
- Espoon kaupunki (2020) *Espoon kaavoituskatsaus 2020*. Espoon kaupunki, kaupunkisuunnittelukeskus. <[https://www.espoo.fi/fi-FI/Asuminen_ja_ymparisto/Kaavoitus/Tutustu_kotikulttiesi_kaavahankkeisiin\(175493\)](https://www.espoo.fi/fi-FI/Asuminen_ja_ymparisto/Kaavoitus/Tutustu_kotikulttiesi_kaavahankkeisiin(175493))>
- Faehnle, M. (2009) Asukkaiden kokemuksellinen tieto luontoalueita koskevassa suunnittelussa. Teoksessa Faehnle, M., Bäcklund, P. & Laine, M. (toim.) *Kaupunkiluontoa kaikille: ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*, 83–97. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Faehnle, M. (2014) *Collaborative planning of urban green infrastructure: need, quality, evaluation, and design*. Department of Geosciences and Geography. <https://helka.finna.fi/Record/helka.2840843>
- Faehnle, M., Bäcklund, P., Tyrväinen, L., Niemelä, J. & Yli-Pelkonen, V. (2014) How can residents' experiences inform planning of urban green infrastructure? Case Finland. *Landscape and Urban Planning* 130(1) 171–183. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2014.07.012>
- Gehl, J. (2018) *Ihmisten kaupunki*. Teoksessa Viinikainen, T., Päivänen, J., Hammarsten H. & Tuurnala P. (suom.). Rakennustieto Oy, Helsinki.
- Gifford, R. (2007) *Environmental psychology: principles and practice* 4. p. Colville, WA: Optimal Books.
- Gobster, P. H. & Westphal, L. M. (2004) The human dimensions of urban greenways: planning for recreation and related experiences. *Landscape and Urban Planning* 68(2–3) 147–165. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(03\)00162-2](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(03)00162-2)
- Grahn, P. & Stigsdotter, U. A. (2003) Landscape planning and stress. *Urban Forestry & Urban Greening* 2 (1) 1–18. <https://doi.org/10.1078/1618-8667-00019>
- Haaland, C. & Konijnendijk van den Bosch, C. (2015) Challenges and strategies for urban green-space planning in cities undergoing densification: A review. *Urban Forestry & Urban Greening* 14(4) 760–771. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2015.07.009>

- Hannikainen, M. O., Lipsanen, N., Ojala, A., Robinson, R. & Taylor, A. (2014) Viheralueiden kehitys Helsingin metropolialueella. Teoksessa Kulonpalo, J. (toim.) *Työkaluja metropolialueen kehittämiseen. Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka ohjelman tuloksia vuosina 2010–2014*, 73–81. Helsingin kaupunki.
- Helsingin seudun aluesarjat. (2019a) *Väestön tulot*. 15.10.2019 <<http://www.aluesarjat.fi/>>
- Helsingin seudun aluesarjat. (2019b) *Väestörakenne*. 7.10.2019 <<http://www.aluesarjat.fi/>>
- Horelli, L. (2002) A methodology of participatory planning. Teoksessa R. B. Bechtel, & A. Churchman (toim.), *Handbook of environmental psychology*. John Wiley & Sons, New York.
- HSY 2018 = Helsingin seudun ympäristö. *SeutuCD'18*.
- Häkli, J. (1999) *Meta hodos: johdatus ihmismaantieteeseen*. Vastapaino, Tampere.
- Hörnsten, L. & Fredman, P. (2000) On the distance to recreational forests in Sweden. *Landscape and Urban Planning* 51(1) 1–10. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(00\)00097-9](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(00)00097-9)
- Ives, C. D., Oke, C., Hehir, A., Gordon, A., Wang, Y. & Bekessy, S. A. (2017) Capturing residents' values for urban green space: Mapping, analysis and guidance for practice. *Landscape and Urban Planning* 161, 32–43. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2016.12.010>
- Jaatinen, S. (2019a) *Tietoisku 3/2019. Espoon asukasluku vuodenvaihteessa 2018/2019*. Konsernihallinto, Tutkimus ja tilastot. Espoon kaupunki.
- Jaatinen, S. (2019b) *Väestörakenne 2018/2019. Tietoisku 5/2019*. Konsernihallinto, Tutkimus ja tilastot. Espoon kaupunki.
- Jaatinen, S. & Joensuu, M. (2020) *Espoo alueittain 2019. Raportteja Espoosta 2/2020*. Konsernihallinto, Tutkimus ja tilastot. Espoon kaupunki.
- Jalkanen, J., Fabritius, H., Vierikko, K., Moilanen, A. & Toivonen, T. (2020) Analyzing fair access to urban green areas using multimodal accessibility measures and spatial prioritization. *Applied Geography (Sevenoaks)* 124. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2020.102320>
- Kahila-Tani, M., Kytta, M., & Geertman, S. (2019) Does mapping improve public participation? Exploring the pros and cons of using public participation GIS in urban planning practices. *Landscape and Urban Planning* 186, 45–55. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2019.02.019>
- Kallionpää, K. (2020). Uudet arvot. Kalevi Korpela: "Miten selviäisimme kriisistä, jos meillä ei olisi lähellämme luontoa?" Helsingin Sanomat 8.5.2020. <<https://dynamic.hs.fi/a/2020/Uudetarvot/>>
- Kaplan, R. (1984) Impact of urban nature: A theoretical analysis. *Urban Ecology* 8(3) 189–197. [https://doi.org/10.1016/0304-4009\(84\)90034-2](https://doi.org/10.1016/0304-4009(84)90034-2)
- Kaplan, R. & Kaplan, S. (1989) *The experience of nature: a psychological perspective*. Cambridge University Press.
- Kaplan, S. (1995) The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology* 15, 169–182.
- Korpela, K. M. & Ylén, M. (2007) Perceived health is associated with visiting natural favourite places in the vicinity. *Health & Place* 13(1) 138–151. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2005.11.002>

- Korpela, K., Päivänen, J., Tienari, S., Wallenius, M. & Wiik, M. (2001b) Ympäristöterveys käsitteenä ja tutkimuskohteena. Teoksessa K. Korpela (toim.), *Melukylä vai mansikkapaikka? asukkaiden ja asiantuntijoiden näkemyksiä asuinalueiden terveellisyydestä*. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Korpela, K., & Paronen, O. (2011) Ulkoilun hyvinvointivaikutukset. Teoksessa Sievänen, T. & Neuvonen, M. (toim.). *Luonnon virkistyskäyttö 2010*. Metlan työraportteja 212, 80–90.
- Laaksonen, S. (2013) *Surveymetodiikka: Aineiston kokoamisesta puhdistamisen kautta analyysiin*. 2 p. Ventus Publishing ApS. <<http://bookboon.com/fi/surveymetodiikka-ebook>>
- Laaksonen, S. (2018) *Survey methodology and missing data. Tools and techniques for practitioners*. Springer International Publishing AG, Cham, Switzerland. <<https://doi.org/10.1007/978-3-319-79011-4>>
<<http://cds.cern.ch/record/2633945>>
- Länsimetro. (2020) *Espoonlahti*. 26.3.2020.
<<https://www.lansimetro.fi/rakentaminen/espoonlahti/#831a833d>>
- Lindholst, A. C. (2015) Methods for mapping recreational and social values in urban green spaces in the nordic countries and their comparative merits for urban planning. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 12(C) 71–81. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2015.11.007>
- Mapita Oy. (2019) *Maptionnaire User Guide Vol. 3.0*. Maptionnaire.
- Maukonen, R. (2020) Pääkaupunkiseudun suosittu luontokohteet ruuhkautuivat - Metsähallitus kehottaa ihmisiä lähimetsiin. Helsingin Sanomat 15.3.2020. <<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006436071.html>>
- Neuvonen, M., Sievänen, T., Tönnies, S. & Koskela, T. (2007) Access to green areas and the frequency of visits – A case study in Helsinki. *Urban Forestry & Urban Greening* 6(4) 235–247.
<https://doi.org/10.1016/j.ufug.2007.05.003>
- Nielsen, T. S. & Hansen, K. B. (2007) Do green areas affect health? Results from a Danish survey on the use of green areas and health indicators. *Health & Place; Health Place* 13(4) 839–850.
<https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2007.02.001>
- Niemelä, J., Tyrväinen, L. & Schulman, H. (2009) Ekologisella ja kokemuksellisella tiedolla laatua kaupunkiympäristöön. Teoksessa M. Faehnle, P. Bäcklund & M. Laine (toim.), *Kaupunkiluontoa kaikille: Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*, 9–18. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Nordström, M., Sandberg, A. & Ståhle, A. (2003) *Sociotophandboken. Planering av det offentliga uterummet med Stockholms och sociotopkartan*. SBK 2003:2. <https://www.jamstall.nu/wp-content/uploads/2014/02/Sociotophandboken.pdf>
- Ojala, A., Korpela, K., Tyrväinen, L., Tiittanen, P. & Lanki, T. (2019) Restorative effects of urban green environments and the role of urban-nature orientedness and noise sensitivity: A field experiment. *Health & Place* 55, 59–70. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2018.11.004>
- OpenStreetMap (2019) 5.8.2019. <www.openstreetmap.org>
- Palomäki, J. (2019) Ella Starkin gradu ja keskustatyö. Henkilökohtainen sähköpostiviesti E. Starkille. 22.10.2019.
- Pasanen, T. P., Tyrväinen, L. & Korpela, K. M. (2014) The Relationship between Perceived Health and Physical Activity Indoors, Outdoors in Built Environments, and Outdoors in Nature. *Applied Psychology: Health and Well-Being* 6(3) 324–346. <https://doi.org/10.1111/aphw.12031>

- Pouta, E. & Heikkilä, M. (1998) *Virkistysalueiden suunnittelu ja hoito*. Ympäristöopas 40. Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Pyky, R., Neuvonen, M., Kangas, K., Ojala, A., Lanki, T., Borodulin, K. & Tyrväinen L. (2019) Individual and environmental factors associated with green exercise in urban and suburban areas. *Health & Place* 55, 20–28. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2018.11.001>
- Relph, E. C. (1976) *Place and placelessness*. 3 p. Pion Limited, Lontoo.
- Rigolon, A. (2016) A complex landscape of inequity in access to urban parks: A literature review. *Landscape and Urban Planning* 153, 160–169. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2016.05.017>
- Salonen, K. (2020) *Kokonaisvaltainen luontokokemus hyvinvoinnin tukena*. Tampereen yliopisto.
- Sieber, R. (2006) Public Participation Geographic Information Systems: A Literature Review and Framework. *Annals of the Association of American Geographers* 96(3) 491–507. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.2006.00702.x>
- Söderman, T. & Saarela, S. (2011) *Kestävät kaupunkiseudut: kriteereitä ja mittareita suunnittelun työvälineiksi*. Suomen ympäristökeskus.
- Ståhle, A. (2010) More green space in a denser city: Critical relations between user experience and urban form. *Urban Design International* 15(1) 47–67. <https://doi.org/10.1057/udi.2009.27>
- Stenvall, M. (2017) *Asemanseutujen kehittämisen osapuolet ja intressit*. Uudenmaan liiton julkaisuja E 184.
- Strandell, A. (2011) *Asukasbarometri 2010: Asukaskysely suomalaisista asuinympäristöistä*. Suomen ympäristökeskus.
- Tienari, S. (2001) Koettu terveys erilaisilla asuinalueilla - asukkaiden näkökulmia ympäristöterveyteen. *Melukylä vai mansikkapaikka? Asukkaiden ja asiantuntijoiden näkemyksiä asuinalueiden terveellisyydestä*. Ympäristöministeriö.
- Tuan, Y. (1974) *Topophilia: A study of environmental perception, attitudes, and values* (1990 painos). Columbia University Press, New York.
- Tuan, Y. (1977) *Space and place: the perspective of experience*. 5 p. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Tyrväinen, L. (2004) Viheralueiden arvokartoitus tuo puuttuvaa tietoa kaupunkisuunnitteluun. Kvartti 4/2004, 42–50. <https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/kvartti/2004/4/viheralueiden_arvokartoitus.pdf>
- Tyrväinen, L., & Korpela, K. (2009) Luonnosta terveyttä onnistuneella kaupunkisuunnittelulla. Teoksessa Faehnle, M., Bäcklund, P. & Laine, M. (toim.). *Kaupunkiluontoa kaikille: Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*, 57–71. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Tyrväinen, L., Mäkinen, K. & Schipperijn, J. (2007) Tools for mapping social values of urban woodlands and other green areas. *Landscape and Urban Planning* 79(1) 5–19. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2006.03.003>
- Tyrväinen, L., Mäkinen, L., Schipperijn, J. & Silvennoinen, H. (2004) *Mapping social values and meanings of green areas in Helsinki, Finland*. Julkaisematon käsikirjoitus.

- Van Herzele, A. & Wiedemann, T. (2003) A monitoring tool for the provision of accessible and attractive urban green spaces. *Landscape and Urban Planning* 63(2), 109–126. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(02\)00192-5](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(02)00192-5)
- Vehkalahti, K. (2019) *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsingin yliopisto.
- ViherKARA-verkosto (2013) *Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä*. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 39/2013. <<http://hdl.handle.net/10138/42483>>
- Viherympäristöliitto (2020) *Ohjeistuksia ja tietolähteitä viherrakenteen suunnitteluun*. 7.4.2020 <<https://www.vyl.fi/tietopankki/virtaa-viherrakenteesta-vanhatsivut/ohjeistuksia-suunnitteluun>>
- Vilkuna, J. (1997) Kaupungin eletyt ja institutionaaliset luonnot. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela H. & Tani, S. (toim.). *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Vastapaino, Tampere.
- Virrantaus, K. (2011) Paikkatiedoista hyötyä suunnitteluun ja päätöksentekoon - spatio-tilastollisen analyysin menetelmin (kehittyvä paikkatietotekniikka). *Maankäyttö* 1/2011. <<https://maankaytto.fi/arkisto/mk111.php>>
- Wang, D., Brown, G., & Liu, Y. (2015) The physical and non-physical factors that influence perceived access to urban parks. *Landscape and Urban Planning*, 133(0), 53–66. <https://doi.org/dx.doi.org.libproxy.helsinki.fi/10.1016/j.landurbplan.2014.09.007>
- Wang, D., Brown, G., Liu, Y. & Mateo-Babiano, I. (2015). A comparison of perceived and geographic access to predict urban park use. *Cities* 42, Part A, 85–96. <https://doi.org/dx.doi.org.libproxy.helsinki.fi/10.1016/j.cities.2014.10.003>
- Williams, D. R. & Patterson, M. E. (1996). Environmental Meaning and Ecosystem Management: Perspectives from Environmental Psychology and Human Geography. *Society & Natural Resources* 9(5) 507–521. <https://doi.org/10.1080/08941929609380990>
- Yli-Pelkonen, V. (2009) Luontoalueiden ja ekosysteemipalveluiden säilyttäminen kaupunkien kasvaessa ja ilmaston muuttuessa. Teoksessa Faehnle, M., Bäcklund, P. & Laine, M. (toim.). *Kaupunkiluontoa kaikille: Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*, 73–81. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Ympäristöministeriö. (2014) *Arviointi maankäyttö- ja rakennuslain toimivuudesta 2013*. Suomen ympäristö 1/2014. Rakennetun ympäristön osasto. Edita Prima Oy, Helsinki. <www.ym.fi/julkaisut>

Viheralueiden käyttökokemuksia ja merkityksiä Leppävaarassa

Voit valita kyselyn kieleksi suomen tai englannin tämän sivun lopusta.

At the end of this page, you may choose this survey's language to be Finnish or English.

Tervetuloa kertomaan viheraluekokemuksista ja siitä mikä viheralueissa on sinulle merkityksellistä. Vastaamalla voit vaikuttaa Leppävaaran viheralueiden tulevaisuuteen. Kysely toteutetaan kaikkien Espoon kaupunkikeskusten osalta. Vastauksia tullaan käyttämään pohjatekona keskusta-alueita kehitettäessä.

Työ toteutetaan pro gradu -tutkiman osana Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen yleiskaavayksikölle.

Kyselyyn voi vastata 19.6.-18.8.2019.

Vastaamalla kyselyyn annat Espoon kaupungille käyttö- ja julkaisuolikeudet materiaaliin. Tutustu tietosuojaselosteeseen osoitteessa <https://www.espoo.fi/tietosuojaselosteet> (Kaavoituksen kyselyrekisteri).

Kyselyn rakenne

1/5 Käytetyt viheralueet

2/5 Viheralueisiin liittyvät arvostukset

3/5 Viheralueiden käytön esteet

4/5 Taustatiedot

5/5 Vastausten tallennus. Kiitos!

1/5 Käytetyt viheralueet

Kerro käyttämästäsi viheralueista merkitsemällä ne kartalle pisteellä ja vastaamalla esiin ponnahtaviin kysymyksiin. Merkitse kartalle mieluiten kaikki ne viheralueet, joilla käyt. Merkitsemäsi pisteen tulkitaan kattavan koko kyseisen viheralueen.

Klikkaa ensin vihreää pistesymbolia. Voit siirtää symbolia tarttumalla siihen hiirellä ja vetämällä sitä haluamaasi paikkaan. Muista lopuksi vahvistaa esiin tulevalle vihreällä painikkeella haluamasi sijainti. Voit tarvittaessa poistaa virheellisen merkinnän roskakori- valinnalla klikattuasi symbolia.

Käyttämäni viheralue

LIITE 1. PPGIS-kysely toteutettiin pilvipalvelu Maptionnairen avulla.

Voit nimetä merkittämäsi viheralueen.

Valitse syyt joiden vuoksi käyt merkittämäsiä viheralueita.

☐ Liikunta	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Stressin vähentäminen	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Virkistyminen	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Kasvillisuuden ja eläinten tarkkailu	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Ihmisten kohtaaminen	☐	☐	☐	☐	☐

Muu syy, mikä?

Koetko, että merkittämälläsi viheralueella on seuraavia ominaisuuksia?	Erittäin paljon	Melko paljon	Melko vähän	Erittäin vähän	En osaa sanoa
Rauha ja hiljaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Tilan ja vapauden tuntu	☐	☐	☐	☐	☐
Ihmisten kohtauspaikka	☐	☐	☐	☐	☐
Metsän tuntu	☐	☐	☐	☐	☐
Kaunis maisema	☐	☐	☐	☐	☐
Mieliyttävä puisto	☐	☐	☐	☐	☐
Arvakas luontokohte	☐	☐	☐	☐	☐
Hyvät liikunta- tai leikkimahdollisuudet	☐	☐	☐	☐	☐
Kännostavaa paikallishistoriaa ja -kulttuuria	☐	☐	☐	☐	☐
Hyvä saavutettavuus kotoa	☐	☐	☐	☐	☐

Miten liikut merkitsemällesi viheralueelle? Voit valita useamman vaihtoehdon.

☐ Kävelen
☐ Polkupyörällä
☐ Julkisilla liikennevälineillä

Muulla tavalla, miten?

Miksi liikut ilmoittamallasi tavalla merkitsemällesi viheralueelle?

Kuinka usein käyt merkitsemäläsi viheralueella?

☐ Päivittäin
☐ 4-6 kertaa viikossa
☐ 2-3 kertaa viikossa
☐ Kerran viikossa
☐ 1-3 kertaa kuukaudessa
☐ Harvemmin kuin kerran kuukaudessa

Minä vuodenaikana käyt merkitsemäläsi viheralueella? Voit valita useamman vuodenajan.

☐ Talvi (joulukuusta helmikuuhun)
☐ Kevät (maaliskuusta toulokuuhun)
☐ Kesä (kesäkuusta elokuuhun)
☐ Syksy (syyskuusta marraskuuhun)

Mikäli et käytä viheraluetta jonain vuodenaikana, onko siihen jokin erityinen syy?

Onko reitti kotoasi viheralueelle miellyttävä?

☐ Kyllä
☐ Ei

Miksi reitti on tai ei ole miellyttävä?

LIITE 1. PPGIS-kysely toteutettiin pilvipalvelu Maptionnairen avulla.

2/5 Viheralueisiin liittyvät arvostukset

Mikäli voisit valita, paljonko kotisi sijaintiin vaikuttaisi se, että pääset valvottomasti miellyttävälle viheralueelle?

☐Erittäin paljon

☐Melko paljon

☐Melko vähän

☐Erittäin vähän

☐En osaa sanoa

Vastaavanko kotiasi lähellä (noin 300 m säteellä kodistasi) olevat viheralueet toiveitasi?

☐Erittäin hyvin

☐Melko hyvin

☐Melko huonosti

☐Erittäin huonosti

☐En osaa sanoa

Täsmäntäisitkö vastaustasi edelliseen kysymykseen?

Kuinka tärkeää sinulle on, että viheralueet tarjoaisivat asuinalueellasi seuraavia ominaisuuksia ja palveluja?	Erittäin tärkeä	Melko tärkeä	Ei kovin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	En osaa sanoa
Vihreä näkymä kodin ikkunasta	☐	☐	☐	☐	☐
Asuinalueen runsas kasvillisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Hyvin hoidetut puistot	☐	☐	☐	☐	☐
Metsät	☐	☐	☐	☐	☐
Avoin maisema (esim. niitty, pelto, kallo, nurmikkotä)	☐	☐	☐	☐	☐
Vesialue (esim. meri, järvi, joki, lampi, puro)	☐	☐	☐	☐	☐
Hiljainen ja rauhallinen ympäristö	☐	☐	☐	☐	☐
Hyvät ulkoilureitit (esim. kävely, pyöräily, hiihto)	☐	☐	☐	☐	☐
Hyvät mahdollisuudet lasten leikelle	☐	☐	☐	☐	☐
Pelikentät ja liikunta-alueet	☐	☐	☐	☐	☐
Oma yksityinen pih	☐	☐	☐	☐	☐
Yhteispiha	☐	☐	☐	☐	☐
Vuokrattava viljelypaista	☐	☐	☐	☐	☐

3/5 Viheralueiden käytön esteet

Onko Leppävaarassa pelottavia, meluisia tai muuten epäviihtyisiä viheralueita?

Merkitsemäsi pisteen tulkitaan kattavan koko kyseisen viheralueen. Vastaa merkinnän jälkeen esiin tuleviin kysymyksiin. Voit merkitä yhden tai useamman pisteen.

Klikkaa ensin punaista pistesymbolia. Voit siirtää symbolia tarttumalla siihen hiirellä ja vetämällä sitä haluamaasi paikkaan. Muista lopuksi vahvistaa vihreällä painikkeella haluamasi sijainti. Voit poistaa virheellisen merkinnän roskakori -valinnalla klikattuasi symbolia.

Epämieluisa viheralue

Merkitse kartalle keltaisella pisteellä Leppävaaran viheralueet, joissa et käy, mutta jotka koet tärkeiksi.

Merkitsemäsi pisteen tulkitaan kattavan koko kyseisen viheralueen. Vastaa merkinnän jälkeen esiin tuleviin kysymyksiin. Voit merkitä yhden tai useamman pisteen.

Klikkaa ensin keltaista pistesymbolia. Voit siirtää symbolia tarttumalla siihen hiirellä ja vetämällä sitä haluamaasi paikkaan. Muista lopuksi vahvistaa vihreällä painikkeella haluamasi sijainti. Voit poistaa virheellisen merkinnän roskakori -valinnalla klikattuasi symbolia.

Tärkeä viheralue, jossa en käy

Epämieluisa viheralue

Voit nimetä merkitsemäsi viheralueen.

Miksi et käy merkitsemälläsi viheralueella? Voit valita useamman vaihtoehdon.

☐ Ihmisten häiritsevä käytös

☐ Liian pieni viheralue

☐ Meluisa viheralue

☐ Pelottava viheralue

☐ Reitin puute viheralueella

☐ Ruuhkainen viheralue

Muu syy, mikä?

Voit tarvittaessa tarkentaa vastaustasi edelliseen kysymykseen.

Tärkeä viheralue, jossa en käy

Voit nimetä merkitsemäsi viheralueen.

Miksi tämä viheralue on sinulle tärkeä?

Miksi et käy tällä viheralueella?

Tallenna

Tallenna

4/5 Taustatiedot

Syntymävuosi

Sukupuoli

☒ Nainen

☐ Mies

☐ Muu

☐ En halua määritellä itseäni yllä olevien vaihtoehtojen mukaisesti

Äidinkieli

☐ suomi

☐ ruotsi

☐ venäjä

☐ viro

☐ arabia

☐ englanti

Jokin muu, mikä?

Kotini
Merkitse kotisi sijainti kartalle. Klikkaa ensin sinistä pistesymbolia. Voit siirtää symbolia tарттunalla siihen hiirellä ja vetämällä sitä haluamaasi paikkaan. Muista lopuksi vahvistaa esiin tulevalla vihreällä painikkeella haluamasi sijainti. Voit poistaa virheellisen merkinnän roskakori -valinnalla klikattuasi symbolia.

Voit kotisi merkitsemisen sijaan kirjoittaa kotiosoitteesi.

Kuinka kauan olet asunut Leppävaarassa?

☐ Alle vuoden

☐ 1-2 vuotta

☐ 2-5 vuotta

☐ 5-10 vuotta

☐ 10-15 vuotta

☐ yli 15 vuotta

☐ En asu Leppävaarassa

Asumismuoto

☐ Erillistalo

☐ Kerrostalo

☐ Omakotitalo

☐ Paritalo

☐ Rivitalo

Jokin muu, mikä?

Onko kotitaloudessasi lapsia? Voit valita useamman vaihtoehdon.

☐ Alle kouluikäisiä

☐ Kouluikäisiä

☐ Olen itse alaikäinen

☐ Ei alaikäisiä lapsia

☐ Ei lapsia

Monen hengen kotitaloudessa asut?

☐ 1 hengen

☐ 2 hengen

☐ 3 hengen

☐ 4 hengen

☐ yli 4 hengen

Onko kotitaloudessasi vähintään yksi koira?

☐ Kyllä

☐ Ei

Mikä on korkein koulutustasosi?

☐ Peruskoulu

☐ Kansakoulu

☐ Keskikoulu

☐ Opistotutkinto

☐ Ammattikoulututkinto

☐ Ylioppilastutkinto

☐ Alempi korkeakoulututkinto

☐ Ylempi korkeakoulututkinto

Jokin muu, mikä?

Mikä on nykyinen työllisyystilanteesi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

☐ Palkansaaja

☐ Yrittäjä

☐ Työtön

☐ Opiskelija

☐ Koululainen

☐ Hoidan lapsiani kotona

☐ Eläkeläinen

Jokin muu, mikä?

Yhteenlasketut tuloni veroja vähentämättä ovat keskimäärin kuukaudessa.

☐ Alle 1000 euroa

☐ 1000-1999 euroa

☐ 2000-2999 euroa

☐ 3000-4999 euroa

☐ 5000-7499 euroa

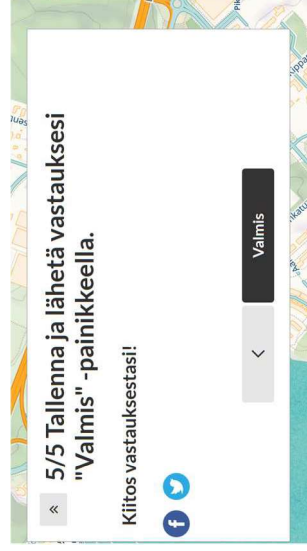
☐ 7500-10 000 euroa

☐ yli 10 000 euroa

☐ En halua kertoa

<

>

Kiitos!

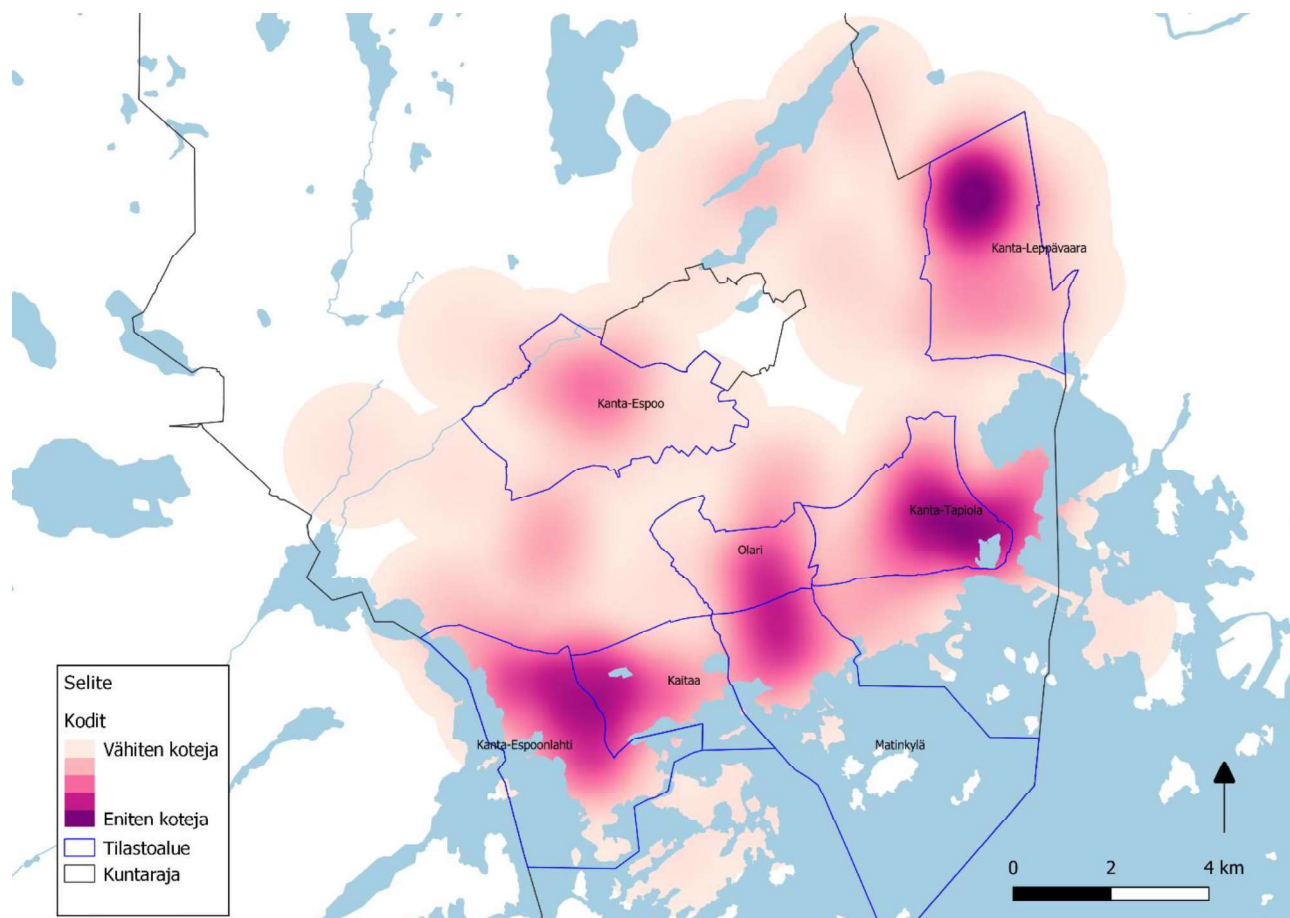
Kiitos kun osallistuit tähän kyselyyn!
Ella Stark,
ella.stark@espoo.fi

LIITE 2. Kyselytutkimuksen vastaajajoukko

		Kaupunki- keskukset yht.	Espoon keskus	Espoonlahti	Leppävaara	Matinkylä- Olari	Tapiola
	Kyselyyn vastanneet (N)	616	75	160	149	99	133
	%						
IKÄ	N	296	29	77	67	55	68
	< 25	2,7	0,0	1,3	1,5	1,8	7,4
	25-34	10,8	10,3	3,9	20,9	7,3	11,8
	35-44	25,0	27,6	31,2	32,8	12,7	19,1
	45-54	21,6	17,2	26,0	19,4	30,9	13,2
	55-64	23,0	17,2	26,0	10,4	23,6	33,8
	65+	16,9	27,6	11,7	14,9	23,6	14,7
SUKUPUOLI	N	335	34	88	79	61	73
	Mies	27,2	17,6	33	29,1	23	26
	Nainen	69,9	73,5	64,8	68,4	77	69,9
	Muu	0,6	2,9	1,1	0,0	0,0	0,0
	En halua määritellä itseäni	2,4	5,9	1,1	2,5	0,0	4,1
ÄIDINKIELI	N	335	33	89	79	61	73
	suomi	93,7	93,9	94,4	94,9	90,2	94,5
	ruotsi	4,8	3,0	4,5	2,5	8,2	5,5
	englanti	0,3	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0
	romania	0,3	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0
	slovakia	0,3	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0
	venäjä	0,3	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0
	viro	0,3	3,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ASUMISAIKA							
KAUPUNKIKESKUKSESSA	N	329	33	88	79	60	69
	Alle vuoden	4,0	0,0	2,3	7,6	0,0	7,2
	1-2 vuotta	4,9	0,0	4,5	3,8	5,0	8,7
	2-5 vuotta	14,9	12,1	10,2	19,0	15,0	17,4
	5-10 vuotta	15,2	36,4	13,6	17,7	10,0	8,7
	10-15 vuotta	12,2	6,1	17,0	10,1	6,7	15,9
	Yli 15 vuotta	41,9	36,4	46,6	34,2	60,0	31,9
	Ei asu ko. kaupunkikeskuksessa	6,9	9,1	5,7	7,6	3,3	10,1
ASUMISMUOTO	N	326	32	87	77	59	71
	Erillistalo	6,7	6,3	10,3	9,1	6,8	0,0
	Kerrostalo	46,9	62,5	24,1	29,9	57,6	77,5
	Omakotitalo	18,1	6,3	29,9	32,5	5,1	4,2
	Paritalo	10,4	6,3	11,5	16,9	10,2	4,2
	Rivitalo	17,8	18,8	24,1	11,7	20,3	14,1
KOTITALOUDET, JOISSA LAPSIA	N	324	33	87	76	58	70
	Alle kouluikäisiä	10,8	12,1	19,5	9,2	3,4	7,1
	Alle kouluikäisiä ja kouluikäisiä	6,5	0,0	5,7	13,2	5,2	4,3
	Kouluikäisiä	21,6	15,2	24,1	25	17,2	21,4
	Kouluikäisiä ja olen itse alaikäinen	0,3	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0
	Ei alaikäisiä lapsia ja kouluikäisiä	0,6	0,0	0,0	0,0	1,7	1,4
	Ei alaikäisiä lapsia	16,7	24,2	16,1	13,2	17,2	17,1
	Ei lapsia	43,5	48,5	34,5	38,2	55,2	48,6
KOTITALOUDEN HENKILÖMÄÄRÄ	N	327	32	87	77	60	71
	1 hengen	15	25,0	10,3	11,7	18,3	16,9
	2 hengen	41,9	43,8	36,8	37,7	46,7	47,9
	3 hengen	14,1	6,3	21,8	15,6	13,3	7,0
	4 hengen	23,5	21,9	25,3	26,0	18,3	23,9
	yli 4 hengen	5,5	3,1	5,7	9,1	3,3	4,2
KOIRA KOTITALOUDESSA	N	325	32	87	77	60	69
	Kyllä	26,5	25,0	24,1	32,5	28,3	21,7
	Ei	73,5	75,0	75,9	67,5	71,7	78,3
KOULUTUSTASO	N	325	32	87	77	60	69
	Peruskoulu	1,2	0,0	0,0	2,6	3,3	0,0
	Opistotutkinto	10,8	15,6	12,6	5,2	15,0	8,7
	Ammattikoulututkinto	7,7	18,8	12,6	3,9	5,0	2,9
	Ylioppilastutkinto	6,5	6,3	6,9	3,9	6,7	8,7
	Yo-merkonomi	0,3	3,1	0,0	0,0	0,0	0,0
	Alempi korkeakoulututkinto	24,0	28,1	24,1	26,0	26,7	17,4
	Ylempi korkeakoulututkinto	49,2	28,1	43,7	57,1	43,3	62,3
	Tutkijakoulutus	0,3	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0
TYÖLLISYYSTILANNE	N	323	32	86	77	60	68
	Palkansaaja	63,8	59,4	67,4	64,9	61,7	61,8
	Palkansaaja ja yrittäjä	0,9	0,0	2,6	1,7	0,0	0,0
	Palkansaaja ja työtön	0,6	0,0	0,0	1,3	1,7	0,0
	Yrittäjä	6,8	0,0	9,3	9,1	3,3	7,4
	Työtön	2,5	3,1	4,7	0,0	5,0	0,0
	Opiskelija	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	4,4
	Opiskelija ja palkansaaja	2,5	0,0	1,2	2,6	0,0	7,4
	Opiskelija, palkansaaja ja yrittäjä	0,3	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0
	Hoidan lapsiani kotona	0,9	0,0	0,0	2,6	0,0	1,5
	Hoidan lapsiani kotona ja yrittäjä	0,3	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0
	Hoidan lapsiani kotona, palkansaaja ja yrittäjä	0,3	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0
	Hoidan lapsiani kotona ja palkansaaja	0,3	0,0	0,0	0,0	1,7	0,0
	Hoidan lapsiani kotona ja opiskelija	0,3	3,1	0,0	0,0	0,0	0,0
	Eläkeläinen	18,9	34,4	14,0	15,6	25,0	16,2
	Eläkeläinen ja yrittäjä	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5
	Sairasloma	0,3	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0
HENKILÖKOHT. KUUKAUSITULOT	N	249	25	69	57	44	54
	Alle 1000 euroa	2,8	0,0	2,9	0,0	2,3	7,4
	1000-1999 euroa	10,4	12,0	11,6	1,8	18,2	11,1
	2000-2999 euroa	16,5	20,0	18,8	19,3	18,2	7,4
	3000-4999 euroa	45,8	40,0	37,7	54,4	40,9	53,7
	5000-7499 euroa	14,5	16,0	18,8	12,3	9,1	14,8
	7500-10 000 euroa	4,8	0,0	7,2	7,0	2,3	3,7
	yli 10 000 euroa	5,2	12,0	2,9	5,3	9,1	1,9

LIITE 3. Vastaajajoukon paikantamien kotien tiheydät.

LIITE 4. Kaikki viheraluepaikannukset.

